

[CO]RNELI NEPOTIS

VITAE

M. G. G. Woodside
Victoria College

SCRIPTORUM CLASSICORUM
BIBLIOTHECA OXONIENSIS

OXONII
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO
LONDINI ET NOVI EBORACI
APUD HUMPHREDUM MILFORD

CORNELI NEPOTIS

VITAE

RECOGNOVIT
BREVIQVE ADNOTATIONE CRITICA INSTRVXIT

E. O. WINSTEDT

OXONII
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

OXONII
Excudebat Ioannes Johnson
Architypographus academicus

Printed in Great Britain

PRAEFATIO

INTER editores libri illius De Excellentibus Ducibus, qui in codicibus Aemilio Probo ascriptus a plerisque Cornelio Nepoti tribuitur, duo praecipue enituerunt, C. Nipperdey et C. L. Roth. Sed quod ad codicum rationem attinet palmam tulit Roth, quippe qui in editione sua anno MDCCCXXXXI Basileae edita codices plerosque diligenter recensuit, nec non post decem annos Parcensem illum (P), solum optimae familiae testem qui hodie exstat, Louanii inuenit et in Museo Rhenano VIII. 626 sqq. euulgauit.

Codex est saeculi quinti decimi, haud uenerandae aetatis, sed satis bona fide scriptus: qua de re ualde dolendum est uitam Attici plane omissam esse. Eiusdem familiae fuit codex omnium optimus, Danielinus siue Gifanianus (unum enim Rothius praeeunte Fabricio esse demonstrauit), cuius lectiones sed neque integras neque bene traditas in calce editionis Marnianae exscriptas habemus. His Leidensem a Boeclero adhibitum aliumque fortasse Batauicum ab editore Vltraiectino anno MDXXXXII subiungimus. Hi sunt quibus maxima fides adhibenda est. E reliquis elegit Halm quattuor, quorum longe optimus primaeque familiae proximus est Guelferbytanus (A). Sequitur codex Sangallensis (B), et longiore interuallo recentiores duo, qui textum non integrum sed emendatum exhibent, codex Collegii Romani (R) et codex Monacensis (M). His in uita Attici addidit Haenelianum: reliquos perraro commemorat. Ipse nihil noui attuli; codices enim quos inspexi Parisinos Vaticanos Chisianos Bodleianos Londinensis, omnes parui preti sunt. Vnum tantum Canonicianum Lat. 159, codicem haud deterrimum hic inde citaui.

His in subsidiis utendis talem mihi legem proposui, primae familiae quam artissime adhaerere neque umquam temere eam deserere: optimorum testimonio deficiente uel aperte corrupto codicibus A et B maxime niti. Hariolationes doctorum uirorum quam minimas recepi, qui Nepotis librum limatiorem quam ipse reliquit reddere ueritus sum. Talem enim mihi fingo scriptorem qui ut non neglegenter, ita uerbis scripsit usitatis, ne dicam usitatissimis. Eadem de causa antiquioris Latinitatis uestigia, quae in codicibus inueniuntur, editores plerosque secutus retinui.

Restat ut hic moneam quod in apparatu critico neglexi, in codicibus praeter R 'hi' uel 'hii' (P) pro 'ii,' 'his' uel 'hiis' (P) pro 'iis,' itemque 'tum . . . tum' pro 'cum . . . tum' fere semper scriptum esse.

E. O. W.

Scribebam Oxonii
Mense Maio MDCCCCIV.

ORDO VITARVM

SIGLA

P	= cod. Parcensis	saec. xv
Dan. / *Gif.*	= cod. Danielis siue Gifanii	
A	= cod. Guelferbytanus Gudianus 166	saec. xii, xiii
B	= cod. Sangallensis	saec. xiv
M	= cod. Monacensis 88, Vlmae scriptus	a. 1482
R	= cod. collegii Romani	saec. xiii
ς	= consensus omnium uel plurimorum codicum praeter Dan. et P	
H	= cod. Haenelianus	a. 1469
Leid.	= cod. Leidensis Boecleri	
Leid. II	= cod. Leidensis	
Can.	= cod. Bodl. Canonici Lat. 159	saec. xv
u	= editio Vltraiectina	a. 1542
ed. Teub.	= coniecturae in editionem Teubnerianam a. 1898 receptae, quarum auctores qui sint nescio	
Fleck.	= Fleckeisen in Philologo iv. 308 sqq.	

CORNELI NEPOTIS

LIBER

DE EXCELLENTIBVS DVCIBVS

EXTERARVM GENTIVM

Non dubito fore plerosque, Attice, qui hoc genus scri- 1
pturae leve et non satis dignum summorum virorum per-
sonis iudicent, cum relatum legent, quis musicam docuerit
Epaminondam, aut in eius virtutibus commemorari, saltasse
eum commode scienterque tibiis cantasse. sed ii erunt 2
fere, qui expertes litterarum Graecarum nihil rectum, nisi
quod ipsorum moribus conveniat, putabunt. hi si didi- 3
cerint non eadem omnibus esse honesta atque turpia, sed
omnia maiorum institutis iudicari, non admirabuntur nos
in Graiorum virtutibus exponendis mores eorum secutos.
neque enim Cimoni fuit turpe, Atheniensium summo viro, 4
sororem germanam habere in matrimonio, quippe cum cives
eius eodem uterentur instituto. at id quidem nostris mori-
bus nefas habetur. laudi in Graecia ducitur adulescentulis
quam plurimos habuisse amatores. nulla Lacedaemoni
vidua tam est nobilis, quae non ad cenam eat mercede
conducta. magnis in laudibus tota fere fuit Graecia victo- 5
rem Olympiae citari, in scaenam vero prodire ac populo

Liber Aemilii Probi de laudibus exterarum gentium *Dan.* : Emilius Probus de l. ducum ext. g. *P*

13 quidem] quod *P* 14 Graecia] Creta *Valkenaer* 15 habuisse *Dan. Pu* : habere *rell.* 16 cenam *PA* : scenam *rell.* [mercede] condictam *ed. Teub.* 18 ac *BP* : a *A* : et *rell.*

esse spectaculo nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini.
quae omnia apud nos partim infamia, partim humilia atque
6 ab honestate remota ponuntur. contra ea pleraque nostris
moribus sunt decora, quae apud illos turpia putantur. quem
enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut
cuius non mater familias primum locum tenet aedium atque
7 in celebritate versatur? quod multo fit aliter in Graecia.
nam neque in convivium adhibetur nisi propinquorum,
neque sedet nisi in interiore parte aedium, quae gynaeconitis
appellatur, quo nemo accedit nisi propinqua cognatione
8 coniunctus. sed hic plura persequi cum magnitudo volu-
minis prohibet, tum festinatio, ut ea explicem, quae exorsus
sum. quare ad propositum veniemus et in hoc exponemus
libro de vita excellentium imperatorum.

1 Miltiades, Cimonis filius, Atheniensis, cum et antiqui-
tate generis et gloria maiorum et sua modestia unus omnium
maxime floreret eaque esset aetate, ut non iam solum de
eo bene sperare, sed etiam confidere cives possent sui, talem
eum futurum, qualem cognitum iudicarunt, accidit ut Athe-
2 nienses Chersonesum colonos vellent mittere. cuius generis
cum magnus numerus esset et multi eius demigrationis
peterent societatem, ex his delecti Delphos deliberatum
missi sunt qui consulerent Apollinem, quo potissimum duce
uterentur. namque tum Thraeces eas regiones tenebant
3 cum quibus armis erat dimicandum. his consulentibus
nominatim Pythia praecepit, ut Miltiadem imperatorem sibi
4 sumerent: id si fecissent, incepta prospera futura. hoc
oraculi responso Miltiades cum delecta manu classe Cherso-
nesum profectus cum accessisset Lemnum et incolas eius
insulae sub potestatem redigere vellet Atheniensium, idque

11 hic *Dan. u*: *om. MR*: haec *rell.* 19 eum *om.* ς
23 qui cons. Apoll. *om. Leid.*: *seclus. Schoppius* 24 nam *BMR*
Thraeces *Gif.*: Treces *Dan. AP* 26 sibi imperatorem *Mu*

Lemnii sua sponte facerent postulasset, illi irridentes re- 5
sponderunt tum id se facturos, cum ille domo navibus
proficiscens vento aquilone venisset Lemnum. hic enim
ventus ab septentrionibus oriens adversum tenet Athenis
proficiscentibus. Miltiades morandi tempus non habens 6
cursum direxit, quo tendebat, pervenitque Chersonesum.

Ibi brevi tempore barbarum copiis disiectis, tota regione, **2**
quam petierat, potitus, loca castellis idonea communiit,
multitudinem, quam secum duxerat, in agris collocavit
crebrisque excursionibus locupletavit. neque minus in ea 2
re prudentia quam felicitate adiutus est. nam cum virtute
militum devicisset hostium exercitus, summa aequitate res
constituit atque ipse ibidem manere decrevit. erat enim 3
inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine, neque
id magis imperio quam iustitia consecutus. neque eo setius
Atheniensibus, a quibus erat profectus, officia praestabat.
quibus rebus fiebat ut non minus eorum voluntate perpetuo
imperium obtineret, qui miserant, quam illorum, cum quibus
erat profectus. Chersoneso tali modo constituta Lemnum 4
revertitur et ex pacto postulat ut sibi urbem tradant. illi
enim dixerant, cum vento borea domo profectus eo per-
venisset, sese dedituros: se autem domum Chersonesi habere.
Cares, qui tum Lemnum incolebant, etsi praeter opinionem 5
res ceciderat, tamen non dicto, sed secunda fortuna adver-
sariorum capti resistere ausi non sunt atque ex insula
demigrarunt. pari felicitate ceteras insulas, quae Cyclades
nominantur, sub Atheniensium redegit potestatem.

Eisdem temporibus Persarum rex Darius ex Asia in **3**
Europam exercitu traiecto Scythis bellum inferre decrevit.
pontem fecit in Histro flumine, qua copias traduceret. eius
pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos

1 sponte ut *u* 7 barbarum *Dan. AP*: barbarorum *rell.* 14 quamquam *Fleck.* 19 constituto *codd. plerique* 30 quo *MR*

secum ex Ionia et Aeolide duxerat, quibus singulis ipsarum
2 urbium perpetua dederat imperia. sic enim facillime putavit
se Graeca lingua loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua
retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradi-
disset, quibus se oppresso nulla spes salutis relinqueretur.
in hoc fuit tum numero Miltiades cui illa custodia crede-
3 retur. hic cum crebri afferrent nuntii male rem gerere
Darium premique a Scythis, Miltiades hortatus est pontis
custodes, ne a fortuna datam occasionem liberandae Grae-
4 ciae dimitterent. nam si cum iis copiis, quas secum trans-
portarat, interisset Darius, non solum Europam fore tutam,
sed etiam eos, qui Asiam incolerent Graeci genere, liberos
a Persarum futuros dominatione et periculo: et facile
effici posse. ponte enim rescisso regem vel hostium ferro
5 vel inopia paucis diebus interiturum. ad hoc consilium
cum plerique accederent, Hestiaeus Milesius, ne res con-
ficeretur, obstitit, dicens non idem ipsis, qui summas imperii
tenerent, expedire et multitudini, quod Darii regno ipsorum
niteretur dominatio: quo exstincto ipsos potestate expulsos
civibus suis poenas daturos. itaque adeo se abhorrere a
ceterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius quam con-
6 firmari regnum Persarum. huius cum sententiam plurimi
essent secuti, Miltiades non dubitans tam multis consciis
ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit
ac rursus Athenas demigravit. cuius ratio etsi non valuit,
tamen magnopere est laudanda, cum amicior omnium liber-
tati quam suae fuerit dominationi.

4 Darius autem, cum ex Europa in Asiam redisset, hortantibus amicis, ut Graeciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum navium comparavit eique Datim praefecit et Artaphernem hisque ducenta peditum, decem

1 ipsorum *Lamb.*: suarum *Nipp.*: ipse earum *Günther*: ipse harum *Heerwagen* 8 Miltiades hortatus] *om.* Milt. *Vat.* 3170 *Cobet* 13 et facile] id et fac. *Mu*: id fac. *Halm* 31 praeficit *Dan. P* peditum milia decem equitum *MRu*: ped. dec. eq. milia *Halm*

milia equitum dedit, causam interserens se hostem esse
Atheniensibus, quod eorum auxilio Iones Sardis expugnas-
sent suaque praesidia interfecissent. illi praefecti regii 2
classe ad Euboeam appulsa celeriter Eretriam ceperunt
omnesque eius gentis cives abreptos in Asiam ad regem
miserunt. inde ad Atticam accesserunt ac suas copias in
campum Marathona deduxerunt. is est ab oppido circiter
milia passuum decem. hoc tumultu Athenienses tam pro- 3
pinquo tamque magno permoti auxilium nusquam nisi a
Lacedaemoniis petiverunt Phidippumque cursorem eius
generis, qui hemerodromoe vocantur, Lacedaemonem mise-
runt, ut nuntiaret quam celeri opus esset auxilio. domi 4
autem creant decem praetores, qui exercitui praeessent, in
eis Miltiadem. inter quos magna fuit contentio, utrum
moenibus *se* defenderent an obviam irent hostibus acieque
decernerent. unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo 5
quoque tempore castra fierent: id si factum esset, et civibus
animum accessurum, cum viderent de eorum virtute non
desperari, et hostes eadem re fore tardiores, si animadver-
terent auderi adversus se tam exiguis copiis dimicari.

Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit **5**
praeter Plataeenses. ea mille misit militum. itaque horum
adventu decem milia armatorum completa sunt, quae manus
mirabili flagrabat pugnandi cupiditate. quo factum est ut 2
plus quam collegae Miltiades valeret. eius ergo auctoritate
impulsi Athenienses copias ex urbe eduxerunt locoque
idoneo castra fecerunt. dein postero die sub montis 3
radicibus acie regione instructa non apertissuma proelium

7 est ab] abest *R*: abest ab *Aldus* 8 passuum *u*: passus *codd.* 10 Philippumque ς 15 se *add. Lamb.* 20 auderi *codd. dett. Lamb.*: audere *codd. opt.* 25 ualuit *A*: ualuerit *BMR* ergo] enim *M*: *om.* ς 27 dein *Dan.*: deinde *rell.* 28 regione *Roth*: e reg. *codd.* non apertissima *Roth*: nona (noua *Dan.*) partis summa *Dan. Pu*: nana p. s. *A*: non apertis summa *B*: noua arte ui summa *M*: in parte montis summa *R*

commiserunt (namque arbores multis locis erant rarae) hoc
consilio, ut et montium altitudine tegerentur et arborum
tractu equitatus hostium impediretur ne multitudine clau-
4 derentur. Datis etsi non aequum locum videbat suis, tamen
fretus numero copiarum suarum confligere cupiebat, eoque
magis, quod, priusquam Lacedaemonii subsidio venirent,
dimicare utile arbitrabatur. itaque in aciem peditum cen-
tum, equitum decem milia produxit proeliumque commisit.
5 in quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decem-
plicem numerum hostium profligarint, adeoque perterruerint,
ut Persae non castra, sed naves petierint. qua pugna nihil
adhuc exstitit nobilius: nulla enim umquam tam exigua
manus tantas opes prostravit.

6 Cuius victoriae non alienum videtur quale praemium
Miltiadi sit tributum docere, quo facilius intellegi possit
2 eandem omnium civitatum esse naturam. ut enim populi
Romani honores quondam fuerunt rari et tenues ob eamque
causam gloriosi, nunc autem effusi atque obsoleti, sic olim
3 apud Athenienses fuisse reperimus. namque huic Miltiadi,
quia Athenas totamque Graeciam liberarat, talis honos tri-
butus est, in porticu, quae Poecile vocatur, cum pugna
depingeretur Marathonia, ut in decem praetorum numero
prima eius imago poneretur isque hortaretur milites proe-
4 liumque committeret. idem ille populus, posteaquam maius
imperium est nactus et largitione magistratuum corruptus
est, trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

7 Post hoc proelium classem LXX navium Athenienses
eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quae barbaros adiuve-
rant, bello persequeretur. quo imperio plerasque ad offi-
2 cium redire coegit, nonnullas vi expugnavit. ex his Parum
insulam opibus elatam cum oratione reconciliare non posset,

2 teg. alt. ς   10 ad eos *Dan.*: adeoque eos *Halm*   adeoque perterr. *om. P*   perterruerunt *M Halm*   12 exstitit *Halm*: est his (hiis) *AP*: est *plerique*   17 Romani] nostri *BMR*   20 quid *Dan.*: qui *MRu*   29 quo in imperio *Fleck.*

copias e navibus eduxit, urbem operibus clausit omnique
commeatu privavit, dein vineis ac testudinibus constitutis
propius muros accessit. cum iam in eo esset, ut oppido 3
potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insula con-
spiciebatur, nescio quo casu nocturno tempore incensus
est. cuius flamma ut ab oppidanis et oppugnatoribus est
visa, utrisque venit in opinionem signum a classiariis regis
datum. quo factum est ut et Parii a deditione deterreren- 4
tur et Miltiades, timens ne classis regia adventaret, incensis
operibus, quae statuerat, cum totidem navibus atque erat
profectus Athenas magna cum offensione civium suorum
rediret. accusatus ergo est proditionis, quod, cum Parum 5
expugnare posset, a rege corruptus infectis rebus discessisset.
eo tempore aeger erat vulneribus, quae in oppugnando op-
pido acceperat. itaque quoniam ipse pro se dicere non
posset, verba fecit frater eius Stesagoras. causa cognita 6
capitis absolutus pecunia multatus est, eaque lis quinqua-
ginta talentis aestimata est, quantus in classem sumptus
factus erat. hanc pecuniam quod solvere in praesentia non
poterat, in vincla publica coniectus est ibique diem obiit
supremum.

Hic etsi crimine Pario est accusatus, tamen alia causa 8
fuit damnationis.. namque Athenienses propter Pisistrati
tyrannidem, quae paucis annis ante fuerat, omnium civium
suorum potentiam extimescebant. Miltiades, multum in 2
imperiis magnisque versatus, non videbatur posse esse
privatus, praesertim cum consuetudine ad imperii cupidi-
tatem trahi videretur. nam Chersonesi omnes illos quos 3

7 regiis *Mu* 8 ut Parii *BMR* 13 rebus a pugna *MR*: r. a rege *AB* (*sed in B* a rege *eadem m. deletum*) 15 quoniam] cum *u* 16 Stesagoras *Longolius*: Sagoras *Dan. ABPR*: isagoras *dett.*: Diagoras *u* 18 classes *Dan. ABP* 24 omnium] nimiam *Gemss et Cobet* 26 magistratibusque *MRu* 28 Chersonesi *dett.*: chersonesso *ABPRu*: nam (*suprascr.* in) chersonesso *Can.*: in Chersoneso *Fleck. et Nipp.*

habitarat annos perpetuam obtinuerat dominationem tyran-
nusque fuerat appellatus, sed iustus. non erat enim vi
consecutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem boni-
tate retinebat. omnes autem et dicuntur et habentur
tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, quae
4 libertate usa est. sed in Miltiade erat cum summa humanitas
tum mira communitas, ut nemo tam humilis esset, cui non
ad eum aditus pateret; magna auctoritas apud omnis civi-
tatis, nobile nomen, laus rei militaris maxima. haec popu-
lus respiciens maluit illum innoxium plecti quam se diutius
esse in timore.

1 THEMISTOCLES, Neocli filius, Atheniensis. huius vitia
ineuntis adulescentiae magnis sunt emendata virtutibus,
adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. sed
2 ab initio est ordiendus. pater eius Neocles generosus fuit.
is uxorem Acarnanam civem duxit, ex qua natus est Themi-
stocles. qui cum minus esset probatus parentibus, quod
et liberius vivebat et rem familiarem neglegebat, a patre
exheredatus est. quae contumelia non fregit eum, sed
3 erexit. nam cum iudicasset sine summa industria non
posse eam exstingui, totum se dedidit rei publicae, diligen-
tius amicis famaeque serviens. multum in iudiciis privatis
versabatur, saepe in contionem populi prodibat; nulla res
maior sine eo gerebatur; celeriter quae opus erant reperie-
4 bat, facile eadem oratione explicabat, neque minus in rebus
gerendis promptus quam excogitandis erat, quod et de
instantibus, ut ait Thucydides, verissime iudicabat et de
futuris callidissime coniciebat. quo factum est ut brevi
tempore illustraretur.

2 Primus autem gradus fuit capessendae rei publicae bello

7 comitas *MRu* 8 eum] illum *Pu* 15 ordiendum *M* Neoclus *Dan. ABPR* 16 Halicarnassiam *Aldus* 24 sine illo *Dan.* (?) *u*: sine ipso *R* 25 facile . . . explicabat *om.* ς

Corcyraeo: ad quod gerendum praetor a populo factus non
solum praesenti bello, sed etiam reliquo tempore ferociorem
reddidit civitatem. nam cum pecunia publica, quae ex 2
metallis redibat, largitione magistratuum quotannis interiret,
ille persuasit populo ut ea pecunia classis centum navium
aedificaretur. qua celeriter effecta primum Corcyraeos fre- 3
git, deinde maritimos praedones consectando mare tutum
reddidit. in quo cum divitiis ornavit, tum etiam peritis-
simos belli navalis fecit Athenienses. id quantae saluti 4
fuerit universae Graeciae, bello cognitum est Persico. nam
cum Xerxes et mari et terra bellum universae inferret
Europae cum tantis copiis, quantas neque ante nec postea
habuit quisquam: huius enim classis mille et ducentarum 5
navium longarum fuit, quam duo milia onerariarum seque-
bantur, terrestres autem exercitus DCC peditum, equitum
CCCC fuerunt. cuius de adventu cum fama in Graeciam 6
esset perlata et maxime Athenienses peti dicerentur propter
pugnam Marathoniam, miserunt Delphos consultum, quid-
nam facerent de rebus suis. deliberantibus Pythia respon-
dit, ut moenibus ligneis se munirent. id responsum quo 7
valeret cum intellegeret nemo, Themistocles persuasit con-
silium esse Apollinis, ut in naves se suaque conferrent: eum
enim a deo significari murum ligneum. tali consilio pro- 8
bato addunt ad superiores totidem naves triremes suaque
omnia, quae moveri poterant, partim Salamina, partim
Troezena deportant: arcem sacerdotibus paucisque ma-
ioribus natu sacra procuranda tradunt, reliquum oppidum
relinquunt.

6 qua] quae *A* : que *P*   12 copiis eam (eam cop. *M* : eam *om.* *R*) inuasit *MRu* : cop. uenit *dett.*   15 terrestris *dett.*   DCC *Dan.* *B* : DCCum *A* : dcc (*suprascr.* m) *P* : dec (*suprascr.* m) *R* : DCC milia *schol. Bobiens. ad Cic. pro Sest.* ii. 311 : septingentorum milium *Mu*   16 cccc (*suprascr.* m) *R* : cccc *Dan. et schol. Bob.* : quadringentorum milium *Mu*   25 Salaminam *codd.*, *et sic semper*   26 Troezenam *ABPR* : -em *M* : Troecena *u*   portant *B* : asportant *MR*   27 ad sacra *quidam apud Lamb.*

3 Huius consilium plerisque civitatibus displicebat et in
terra dimicari magis placebat. itaque missi sunt delecti
cum Leonida, Lacedaemoniorum rege, qui Thermopylas
occuparent longiusque barbaros progredi non paterentur.
ii vim hostium non sustinuerunt eoque loco omnes interi-
2 erunt. at classis communis Graeciae trecentarum navium,
in qua ducentae erant Atheniensium, primum apud Arte-
misium inter Euboeam continentemque terram cum classia-
riis regiis conflixit. angustias enim Themistocles quaerebat,
3 ne multitudine circuiretur. hic etsi pari proelio discesse-
rant, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quod erat
periculum, ne, si pars navium adversariorum Euboeam
4 superasset, ancipiti premerentur periculo. quo factum est
ut ab Artemisio discederent et exadversum Athenas apud
Salamina classem suam constituerent.

4 At Xerxes Thermopylis expugnatis protinus accessit astu
idque nullis defendentibus interfectis sacerdotibus, quos
2 in arce invenerat, incendio delevit. cuius flamma perterriti
classiarii cum manere non auderent et plurimi hortarentur,
ut domos suas discederent moenibusque se defenderent,
Themistocles unus restitit et universos pares esse posse
aiebat, dispersos testabatur perituros, idque Eurybiadi, regi
Lacedaemoniorum, qui tum summae imperii praeerat, fore
3 affirmabat. quem cum minus quam vellet moveret, noctu
de servis suis quem habuit fidelissimum ad regem misit, ut
4 ei nuntiaret suis verbis, adversarios eius in fuga esse: qui
si discessissent, maiore cum labore et longinquiore tempore
bellum confecturum, cum singulos consectari cogeretur:
quos si statim aggrederetur, brevi universos oppressurum.
hoc eo valebat, ut ingratis ad depugnandum omnes
5 cogerentur. hac re audita barbarus, nihil doli subesse
credens, postridie alienissimo sibi loco, contra opportunis-

9 regiis *R* : regis *plerique* 10 hinc *Lamb.* 16 astu *Mon.* 433 : astum *ABMPRu* : ad astu *Halm* 30 ingrati *M*

simo hostibus adeo angusto mari conflixit, ut eius multitudo
navium explicari non potuerit. victus ergo est magis etiam
consilio Themistocli quam armis Graeciae.

Hic etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reli- **5**
quias copiarum, ut etiam tum iis opprimere posset hostes:
iterum ab eodem gradu depulsus est. nam Themistocles,
verens ne bellare perseveraret, certiorem eum fecit id agi,
ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat, dissolveretur ac
reditu in Asiam excluderetur, idque ei persuasit. itaque 2
qua sex mensibus iter fecerat, eadem minus diebus xxx
in Asiam reversus est seque a Themistocle non superatum,
sed conservatum iudicavit. sic unius viri prudentia Graecia 3
liberata est Europaeque succubuit Asia. haec altera victoria,
quae cum Marathonio possit comparari tropaeo. nam pari
modo apud Salamina parvo numero navium maxima post
hominum memoriam classis est devicta.

Magnus hoc bello Themistocles fuit neque minor in **6**
pace. cum enim Phalerico portu neque magno neque
bono Athenienses uterentur, huius consilio triplex Piraei
portus constitutus est iisque moenibus circumdatus, ut
ipsam urbem dignitate aequiperaret, utilitate superaret.
idem muros Atheniensium restituit praecipuo suo periculo. 2
namque Lacedaemonii causam idoneam nacti propter bar-
barorum excursiones, qua negarent oportere extra Pelopon-
nesum ullam urbem habere, ne essent loca munita, quae
hostes possiderent, Athenienses aedificantes prohibere sunt
conati. hoc longe alio spectabat atque videri volebant. 3
Athenienses enim duabus victoriis, Marathonia et Salaminia,
tantam gloriam apud omnes gentis erant consecuti, ut
intellegerent Lacedaemonii de principatu sibi cum iis cer-
tamen fore. quare eos quam infirmissimos esse volebant. 4

3 Themistoclei *P*: -clis ς 5 cum his (iis) *M dett.* 6 iterum] interim *Dan. MR* 18 Phalarico *Dan. ABP* 20 iisque *Scheffer*: isque *codd.* 25 urbem muros habere *B Leid.* ii 27 alio] animo *AR*

postquam autem audierunt muros instrui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent. his praesentibus desierunt
5 ac se de ea re legatos ad eos missuros dixerunt. hanc legationem suscepit Themistocles et solus primo profectus est: reliqui legati ut tum exirent, cum satis altitudo muri exstructa videretur, praecepit: interim omnes, servi atque liberi, opus facerent neque ulli loco parcerent, sive sacer sive privatus esset sive publicus, et undique, quod idoneum ad muniendum putarent, congererent. quo factum est ut Atheniensium muri ex sacellis sepulcrisque constarent.

7 Themistocles autem, ut Lacedaemonem venit, adire ad magistratus noluit et dedit operam, ut quam longissime tempus duceret, causam interponens se collegas exspectare.
2 cum Lacedaemonii quererentur opus nihilo minus fieri eumque in ea re conari fallere, interim reliqui legati sunt consecuti. a quibus cum audisset non multum superesse munitionis, ad ephoros Lacedaemoniorum accessit, penes quos summum erat imperium, atque apud eos contendit falsa iis esse delata: quare aequum esse illos viros bonos nobilesque mittere quibus fides haberetur, qui rem explora-
3 rent: interea se obsidem retinerent. gestus est ei mos, tresque legati functi summis honoribus Athenas missi sunt. cum his collegas suos Themistocles iussit proficisci iisque praedixit, ut ne prius Lacedaemoniorum legatos dimitterent
4 quam ipse esset remissus. hos postquam Athenas pervenisse ratus est, ad magistratum senatumque Lacedaemoniorum adiit et apud eos liberrime professus est: Atheniensis suo consilio, quod communi iure gentium facere possent, deos publicos suosque patrios ac penates, quo facilius ab hoste possent defendere, muris saepsisse neque in eo quod
5 inutile esset Graeciae fecisse. nam illorum urbem ut pro-

1 strui *Lamb.* 5, 6 alt. tuendo muri exstructi uiderentur *Heerwagen* 7, 8 s. sacer siue prophanus s. priu. *M dett.* 8 esset *om. Gif.* (?) *M* 20 adhiberetur ς 26 magistratus *Oudendorp* 29 deosque ς 30 in eo] *om. in* ς

pugnaculum oppositum esse barbaris, apud quam iam bis
classes regias fecisse naufragium. Lacedaemonios autem 6
male et iniuste facere, qui id potiùs intuerentur, quod
ipsorum dominationi quam quod universae Graeciae utile
esset. quare, si suos legatos recipere vellent, quos Athenas
miserant, se remitterent, aliter illos numquam in patriam
essent recepturi.

Tamen non effugit civium suorum invidiam. namque **8**
ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, testu-
larum suffragiis e civitate eiectus Argos habitatum con-
cessit. hic cum propter multas eius virtutes magna cum 2
dignitate viveret, Lacedaemonii legatos Athenas miserunt,
qui eum absentem accusarent, quod societatem cum rege
Perse ad Graeciam opprimendam fecisset. hoc crimine 3
absens proditionis damnatus est. id ut audivit, quod non
satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit. ibi
cum eius principes animadvertisset timere, ne propter se
bellum iis Lacedaemonii et Athenienses indicerent, ad Ad-
metum, Molossum regem, cum quo ei hospitium erat, con-
fugit. huc cum venisset et in praesentia rex abesset, quo 4
maiore religione se receptum tueretur, filiam eius parvulam
arripuit et cum ea se in sacrarium, quod summa colebatur
caerimonia, coniecit. inde non prius egressus est, quam
rex eum data dextra in fidem reciperet, quam praestitit.
nam cum ab Atheniensibus et Lacedaemoniis exposceretur 5
publice, supplicem non prodidit monuitque ut consuleret
sibi: difficile enim esse in tam propinquo loco tuto eum
versari. itaque Pydnam eum deduci iussit et quod satis
esset praesidii dedit. hic in navem omnibus ignotus nautis 6
escendit. quae cum tempestate maxima Naxum ferretur,
ubi tum Atheniensium erat exercitus, sensit Themistocles,

11 eius *inclus. Halm*: suas *Fleck.* 17 eius] ciues *H. J. Müller* 18, 19 ad atmetum *M*: ad moetum *Dan. ABPR* 19 fuerat ς: non erat *ed. Teub.* 30 ascendit ς: conscendit *u*

si eo pervenisset, sibi esse pereundum. hac necessitate
coactus domino navis, qui sit, aperit, multa pollicens, si se
7 conservasset. at ille clarissimi viri captus misericordia
diem noctemque procul ab insula in salo navem tenuit in
ancoris neque quemquam ex ea exire passus est. inde
Ephesum pervenit ibique Themistoclen exponit. cui ille
pro meritis postea gratiam rettulit.

9 Scio plerosque ita scripsisse, Themistoclen Xerxe re-
gnante in Asiam transisse. sed ego potissimum Thucydidi
credo, quod aetate proximus de iis, qui illorum temporum
historiam reliquerunt, et eiusdem civitatis fuit. is autem
ait ad Artaxerxen eum venisse atque his verbis epistulam
2 misisse: 'Themistocles veni ad te, qui plurima mala
omnium Graiorum in domum tuam intuli, quamdiu mihi
necesse fuit adversum patrem tuum bellare patriamque
3 meam defendere. idem multo plura bona feci, postquam
in tuto ipse et ille in periculo esse coepit. nam cum in
Asiam reverti vellet proelio apud Salamina facto, litteris
eum certiorem feci id agi ut pons, quem in Hellesponto
fecerat, dissolveretur atque ab hostibus circumiretur: quo
4 nuntio ille periculo est liberatus. nunc autem confugi ad
te exagitatus a cuncta Graecia, tuam petens amicitiam:
quam si ero adeptus, non minus me bonum amicum
habebis, quam fortem inimicum ille expertus est. ea autem
rogo, ut de iis rebus, quas tecum colloqui volo, annuum
mihi tempus des eoque transacto ad te venire patiaris.'

10 Huius rex animi magnitudinem admirans cupiensque talem virum sibi conciliari veniam dedit. ille omne illud tempus litteris sermonique Persarum se dedidit: quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse, quam ii poterant, qui in Perside erant nati.

2 quis sit *MR* 10 quod et aetate *Heerwagen* de iis] erat de his *Leid.*: erat iis *R*: erat *Mu* 14 omnium] hominum *AR* 24 ea] id *B Leid.* ii: te *Fleck.* 29 se dedidit] dedit (*om.* se) *M dett.*

hic cum multa regi esset pollicitus gratissimumque illud, si 2
suis uti consiliis vellet, illum Graeciam bello oppressurum,
magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit
domiciliumque Magnesiae sibi constituit. namque hanc 3
urbem ei rex donarat, his quidem verbis, quae ei panem
praeberet (ex qua regione quinquaginta talenta quotannis
redibant), Lampsacum autem, unde vinum sumeret, My-
unta, ex qua obsonium haberet.

Huius ad nostram memoriam monumenta manserunt
duo: sepulcrum prope oppidum, in quo est sepultus, statua
in foro Magnesiae. de cuius morte multimodis apud 4
plerosque scriptum est, sed nos eundem potissimum Thu-
cydidem auctorem probamus, qui illum ait Magnesiae
morbo mortuum neque negat fuisse famam, venenum sua
sponte sumpsisse, cum se, quae regi de Graecia oppri-
menda pollicitus esset, praestare posse desperaret. idem 5
ossa eius clam in Attica ab amicis sepulta, quoniam legibus
non concederetur, quod proditionis esset damnatus, me-
moriae prodidit.

ARISTIDES, Lysimachi filius, Atheniensis, aequalis fere 1
fuit Themistocli itaque cum eo de principatu contendit:
namque obtrectarunt inter se. in his autem cognitum est, 2
quanto antestaret eloquentia innocentiae. quamquam enim
adeo excellebat Aristides abstinentia, ut unus post homi-
num memoriam, quem quidem nos audierimus, cognomine
Iustus sit appellatus, tamen a Themistocle collabefactus
testula illa exilio decem annorum multatus est. qui quidem 3
cum intellegeret reprimi concitatam multitudinem non
posse, cedensque animadvertisset quendam scribentem, ut
patria pelleretur, quaesisse ab eo dicitur, quare id faceret

5 quidem] usus *MR* 7 Myunta *Aldus*: Myuntam *u*: Myntam *P*: Myntham (mi-) *ABMR* 10 statua *Fleck.*: statuae *codd.* 11 multis modis *MRu* 21 atque *Kellerbauer* 25 quem] quae *Dan.*: quod *MRu* 29 animaduerteret *M dett.*

aut quid Aristides commisisset, cur tanta poena dignus
4 duceretur. cui ille respondit se ignorare Aristiden, sed
sibi non placere, quod tam cupide elaborasset, ut praeter
5 ceteros Iustus appellaretur. hic x annorum legitimam
poenam non pertulit. nam postquam Xerxes in Graeciam
descendit, sexto fere anno quam erat expulsus, populi scito
in patriam restitutus est.

2 Interfuit autem pugnae navali apud Salamina, quae facta
est prius quam poena liberaretur. idem praetor fuit Athe-
niensium apud Plataeas in proelio, quo Mardonius fusus
2 barbarorumque exercitus interfectus est. neque aliud est
ullum huius in re militari illustre factum quam huius
imperii memoria, iustitiae vero et aequitatis et innocentiae
multa, in primis quod eius aequitate factum est, cum in
communi classe esset Graeciae simul cum Pausania quo
duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi ab
3 Lacedaemoniis transferretur ad Athenienses: namque ante
id tempus et mari et terra duces erant Lacedaemonii. tum
autem et intemperantia Pausaniae et iustitia factum est
Aristidis, ut omnes fere civitates Graeciae ad Atheniensium
societatem se applicarent et adversus barbaros hos duces
deligerent sibi.

3 Quos quo facilius repellerent, si forte bellum renovare
conarentur, ad classis aedificandas exercitusque compa-
randos quantum pecuniae quaeque civitas daret, Aristides
delectus est qui constitueret, eiusque arbitrio quadringena
et sexagena talenta quotannis Delum sunt collata: id enim
commune aerarium esse voluerunt. quae omnis pecunia
2 postero tempore Athenas translata est. hic qua fuerit
abstinentia, nullum est certius indicium quam *quod*, cum
tantis rebus praefuisset, in tanta paupertate decessit, ut qui

3 laborasset *Fleck.* 6 plebiscito ς 10, 11 Mard. interf. barbarorumque ex. fusus est *Kellerbauer*: fusus *del. Lupus* 12 quam eius *Halm* 26, 27 quadringenta et sexaginta *BMRu* 30 quod *add. Lamb.*

efferretur vix reliquerit. quo factum est ut filiae eius 3
publice alerentur et de communi aerario dotibus datis collocarentur. decessit autem fere post annum quartum quam Themistocles Athenis erat expulsus.

PAVSANIAS Lacedaemonius magnus homo, sed varius in **I**
omni genere vitae fuit: nam ut virtutibus eluxit, sic vitiis
est obrutus. huius illustrissimum est proelium apud Pla- 2
taeas. namque illo duce Mardonius, satrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Persarum et manu fortis et consilii plenus, cum CC milibus peditum, quos viritim legerat, et $\overline{XX}$ equitum haud ita magna manu
Graeciae fugatus est, eoque ipse dux cecidit proelio. qua 3
victoria elatus plurima miscere coepit et maiora concupiscere. sed primum in eo est reprehensus, quod ex praeda tripodem aureum Delphis posuisset epigrammate scripto, in quo haec erat sententia: suo ductu barbaros apud Plataeas esse deletos eiusque victoriae ergo Apollini donum dedisse.
hos versus Lacedaemonii exsculpserunt neque aliud scripse- 4
runt quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Persae erant victi.

Post id proelium eundem Pausaniam cum classe com- **2**
muni Cyprum atque Hellespontum miserunt, ut ex iis
regionibus barbarorum praesidia depelleret. pari felicitate 2
in ea re usus elatius se gerere coepit maioresque appetere res. nam cum Byzantio expugnato cepisset complures Persarum nobiles atque in his nonnullos regis propinquos, hos clam Xerxi remisit, simulans ex vinclis publicis effugisse, et cum his Gongylum Eretriensem, qui litteras regi redderet, in quibus haec fuisse scripta Thucydides memoriae
prodidit: 'Pausanias, dux Spartae, quos Byzanti ceperat, 3

11 $\overline{XX}$ *APR*: uiginti *Dan. B*: uiginti milibus *M dett.* 14 quod *u et dett.*: quod cum *ABMPR*: cum *Nipp.* 15 inscripto *codd. Vat.* 3170, *sic uulgo edunt* 28 Cretensem *MR*

postquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri misit seque
tecum affinitate coniungi cupit: quare, si tibi videtur, des ei
4 filiam tuam nuptum. id si feceris, et Spartam et ceteram
Graeciam sub tuam potestatem se adiuvante *te* redacturum
pollicetur. his de rebus si quid geri volueris, certum homi-
5 nem ad eum mittas face, cum quo colloquatur.' rex tot
hominum salute tam sibi necessariorum magnopere gavisus
confestim cum epistula Artabazum ad Pausaniam mittit, in
qua eum collaudat, petit, ne cui rei parcat ad ea efficienda,
quae pollicetur: si perfecerit, nullius rei a se repulsam
6 laturum. huius Pausanias voluntate cognita alacrior ad
rem gerendam factus in suspicionem cecidit Lacedae-
moniorum. quo facto domum revocatus, accusatus capitis
absolvitur, multatur tamen pecunia, quam ob causam ad
classem remissus non est.

3 At ille post non multo sua sponte ad exercitum rediit et
ibi non callida, sed dementi ratione cogitata patefecit: non
enim mores patrios solum, sed etiam cultum vestitumque
2 mutavit. apparatu regio utebatur, veste Medica; satellites
Medi et Aegyptii sequebantur; epulabatur more Persarum
3 luxuriosius, quam qui aderant perpeti possent; aditum
petentibus conveniundi non dabat, superbe respondebat,
crudeliter imperabat. Spartam redire nolebat; Colonas,
qui locus in agro Troade est, se contulerat; ibi consilia
4 cum patriae tum sibi inimica capiebat. id postquam
Lacedaemonii rescierunt, legatos cum clava ad eum mise-
runt, in qua more illorum erat scriptum: nisi domum
5 reverteretur, se capitis eum damnaturos. hoc nuntio
commotus, sperans se etiam tum pecunia et potentia instans
periculum posse depellere, domum rediit. huc ut venit, ab

4 te *add. Bosius*: se adi. se *Can.* 9 ac petit *Lamb.* perficienda ς 10 polliceretur *u* 13 quo *u*: in quo *codd.* 17 cogitata *Pu*: cognita *rell.* 22 conueniundi *inclus. Halm* 26 claua *P. Daniel*: laua *Dan. AP*: lana *BMR*: scytala *Aldus et u*

ephoris in vincla publica est coniectus: licet enim legibus
eorum cuivis ephoro hoc facere regi. hinc tamen se
expedivit, neque eo magis carebat suspicione: nam opinio
manebat eum cum rege habere societatem. est genus 6
quoddam hominum, quod Hilotae vocatur, quorum magna
multitudo agros Lacedaemoniorum colit servorumque mu-
nere fungitur. hos quoque sollicitare spe libertatis existi-
mabatur. sed quod harum rerum nullum erat apertum 7
crimen, quo argui posset, non putabant de tali tamque
claro viro suspicionibus oportere iudicari et exspectandum,
dum se ipsa res aperiret.

Interim Argilius quidam adulescentulus, quem puerum **4**
Pausanias amore venerio dilexerat, cum epistulam ab eo ad
Artabazum accepisset eique in suspicionem venisset aliquid
in ea de se esse scriptum, quod nemo eorum redisset, qui
super tali causa eodem missi erant, vincla epistulae laxavit
signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi esse pereun-
dum. erant in eadem epistula quae ad ea pertinebant, 2
quae inter regem Pausaniamque convenerant. has ille
litteras ephoris tradidit. non est praetereunda gravitas 3
Lacedaemoniorum hoc loco. nam ne huius quidem indicio
impulsi sunt ut Pausaniam comprehenderent, neque prius
vim adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset.
itaque huic indici, quid fieri vellent, praeceperunt. fanum 4
Neptuni est Taenari, quod violari nefas putant Graeci. eo
ille index confugit in araque consedit. hanc iuxta locum
fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid
loqueretur cum Argilio. huc ex ephoris quidam descende-
runt. Pausanias, ut audivit Argilium confugisse in aram, 5
perturbatus venit eo. quem cum supplicem dei videret
in ara sedentem, quaerit, causae quid sit tam repentini
consilii. huic ille, quid ex litteris comperisset, aperit.

5 illotae (-e) *Dan. ABPM* 23 iudicasset *Dan. A* 26 index *inclus. Heerwagen* araque] ara ς 31 repentino consilio *uar. lect. in Dan. Au*

6 modo magis Pausanias perturbatus orare coepit, ne enuntiaret neu se meritum de illo optime proderet: quod si eam veniam sibi dedisset tantisque implicatum rebus sublevasset, magno ei praemio futurum.

5 His rebus ephori cognitis satius putarunt in urbe eum
comprehendi. quo cum essent profecti et Pausanias
placato Argilio, ut putabat, Lacedaemonem reverteretur,
in itinere, cum iam in eo esset ut comprehenderetur, ex
vultu cuiusdam ephori, qui eum admoneri cupiebat, insidias
2 sibi fieri intellexit. itaque paucis ante gradibus, quam qui
eum sequebantur, in aedem Minervae, quae Chalcioicos
vocatur, confugit. hinc ne exire posset, statim ephori
valvas eius aedis obstruxerunt tectumque sunt demoliti,
3 quo celerius sub divo interiret. dicitur eo tempore matrem
Pausaniae vixisse eamque iam magno natu, postquam de
scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum lapi-
4 dem ad introitum aedis attulisse. sic Pausanias magnam
belli gloriam turpi morte maculavit. hic cum semianimis
5 de templo elatus esset, confestim animam efflavit. cuius
mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent inferri oportere,
quo ii qui ad supplicium essent dati, displicuit pluribus, et
procul ab eo loco infoderunt, quo erat mortuus. inde
posterius Delphici responso erutus atque eodem loco sepultus, ubi vitam posuerat.

1 CIMON, Miltiadis filius, Atheniensis, duro admodum initio usus est adulescentiae. nam cum pater eius litem aestimatam populo solvere non potuisset ob eamque causam in vinclis publicis decessisset, Cimon eadem custodia tenebatur neque legibus Atheniensibus emitti poterat, nisi

11 eum *om.* ς   Chalcidicos *Dan.*: Calchidicos *ABP*   20 inferre *ABP*   22 non procul *Bosius et Exc. Pat.*   23 dei Delphici *Lamb.*   23, 24 sepultus est *Fleck.*   25 Atheniensium *Lamb.*

pecuniam, qua pater multatus erat, solvisset. habebat 2
autem in matrimonio sororem germanam suam, nomine
Elpinicen, non magis amore quam more ductus: namque
Atheniensibus licet eodem patre natas uxores ducere.
huius coniugii cupidus Callias quidam, non tam generosus 3
quam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat,
egit cum Cimone ut eam sibi uxorem daret: id si impetras-
set, se pro illo pecuniam soluturum. is cum talem con- 4
dicionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Mil-
tiadis progeniem in vinclis publicis interire, quoniam prohi-
bere posset, seque Calliae nupturam, si ea quae polliceretur
praestitisset.

Tali modo custodia liberatus Cimon celeriter ad princi- **2**
patum pervenit. habebat enim satis eloquentiae, summam
liberalitatem, magnam prudentiam cum iuris civilis tum rei
militaris, quod cum patre a puero in exercitibus fuerat
versatus. itaque hic et populum urbanum in sua tenuit
potestate et apud exercitum plurimum valuit auctoritate.
primum imperator apud flumen Strymona magnas copias
Thracum fugavit, oppidum Amphipolim constituit eoque 2
decem milia Atheniensium in coloniam misit. idem iterum
apud Mycalen Cypriorum et Phoenicum ducentarum
navium classem devictam cepit eodemque die pari fortuna
in terra usus est. namque hostium navibus captis statim ex 3
classe copias suas eduxit barbarorumque maximam vim uno
concursu prostravit. qua victoria magna praeda potitus 4
cum domum reverteretur, quod iam nonnullae insulae
propter acerbitatem imperii defecerant, bene animatas con-
firmavit, alienatas ad officium redire coegit. Scyrum, quam 5
eo tempore Dolopes incolebant, quod contumacius se ges-
serant, vacuefecit, sessores veteres urbe insulaque eiecit,

3 Helpicenem *Dan. P*: Delpicenem *AB*: helpenicem *R*: Elpenicem *M* 5 nam ς 29 Scyrum *u et dett.*: Cyprum *Dan. ABPMR*

agros civibus divisit. Thasios opulentia fretos suo adventu fregit. his ex manubiis arx Athenarum, qua ad meridiem vergit, est ornata.

3 Quibus rebus cum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam quam pater suus ceterique Atheniensium principes: nam testarum suffragiis quod illi
2 *ὀστρακισμὸν* vocant x annorum exilio multatus est. cuius facti celerius Athenienses quam ipsum paenituit. nam cum ille animo forti invidiae ingratorum civium cessisset bellumque Lacedaemonii Atheniensibus indixissent, confestim
3 notae eius virtutis desiderium consecutum est. itaque post annum quintum, quam expulsus erat, in patriam revocatus est. ille, quod hospitio Lacedaemoniorum utebatur, satius existimans contendere Lacedaemonem, sua sponte est profectus pacemque inter duas potentissimas
4 civitates conciliavit. post, neque ita multo, Cyprum cum ducentis navibus imperator missus, cum eius maiorem partem insulae devicisset, in morbum implicitus in oppido Citio est mortuus.

4 Hunc Athenienses non solum in bello, sed etiam in pace diu desideraverunt. fuit enim tanta liberalitate, cum compluribus locis praedia hortosque haberet, ut numquam in eis custodem imposuerit fructus servandi gratia, ne quis impediretur, quominus eius rebus quibus quisque vellet
2 frueretur. semper eum pedisequi cum nummis sunt secuti, ut, si quis opis eius indigeret, haberet quod statim daret, ne differendo videretur negare. saepe, cum aliquem offensum fortuna videret minus bene vestitum, suum amiculum
3 dedit. cotidie sic cena ei coquebatur, ut, quos invocatos vidisset in foro, omnis devocaret, quod facere nullo die

2 qua *Magius* : quae *codd.* 6, 7 quod . . . uocant *inclus. Fleck.* 7 *υσθρακυσμος A* : *οσφραχυσμος B* : *οσφρακισμος P* : hostracos *MR* 14 concedere *B*[2] : uerbis contendere *Sloane* 327 *et Cantabr.* : concedere quam armis contendere *Halm* 24 eius] eis *Arnold et Madvig* 28 fortuito *Nipp.* : forte fortuna *M. Haupt* 30 nullo die *Nipp.* : nullum diem *codd.*

praetermittebat. nulli fides eius, nulli opera, nulli res
familiaris defuit: multos locupletavit, complures pauperes
mortuos, qui unde efferrentur non reliquissent, suo sumptu
extulit. sic se gerendo minime est mirandum, si et vita 4
eius fuit secura et mors acerba.

LYSANDER Lacedaemonius magnam reliquit sui famam, 1
magis felicitate quam virtute partam: Atheniensis enim
in Peloponnesios sexto et vicesimo anno bellum gerentes
confecisse apparet. id qua ratione consecutus sit latet: 2
non enim virtute sui exercitus, sed immodestia factum
est adversariorum, qui, quod dicto audientes imperatori-
bus suis non erant, dispalati in agris relictis navibus in
hostium venerunt potestatem. quo facto Athenienses se
Lacedaemoniis dediderunt. hac victoria Lysander elatus, 3
cum antea semper factiosus audaxque fuisset, sic sibi indul-
sit, ut eius opera in maximum odium Graeciae Lacedae-
monii pervenerint. nam cum hanc causam Lacedaemonii 4
dictitassent sibi esse belli, ut Atheniensium impotentem
dominationem refringerent, postquam apud Aegos flumen
Lysander classis hostium est potitus, nihil aliud molitus est
quam ut omnes civitates in sua teneret potestate, cum id se
Lacedaemoniorum causa facere simularet. namque undique, 5
qui Atheniensium rebus studuissent, eiectis decem delegerat
in una quaque civitate, quibus summum imperium potesta-
temque omnium rerum committeret. horum in numero
nemo admittebatur, nisi qui aut eius hospitio contineretur
aut se illius fore proprium fide confirmarat.

Ita decemvirali potestate in omnibus urbibus constituta 2
ipsius nutu omnia gerebantur. cuius de crudelitate ac

8 aduersus Pelopennesios *dett.*: Pelonensios (*om.* in) *AP*: Pelo-ponensio *B*: cum Peloponnesiis *Halm*: Peloponnesium *Vielhaber*
9 neque id *Nipp.*: id . . . haud latet *Halm* 14 dederunt *AMPR*
18 dictitassent *u*: dictassent *codd.* 25 numerum *u*

perfidia satis est unam rem exempli gratia proferre, ne de
2 eodem plura enumerando defatigemus lectores. victor ex
Asia cum reverteretur Thasumque divertisset, quod ea civitas
praecipua fide fuerat erga Athenienses, proinde ac si *non*
idem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent
3 inimici, pervertere eam concupivit. vidit autem, nisi in eo
occultasset voluntatem, futurum ut Thasii dilaberentur con-
sulerentque rebus suis * * *

3 Itaque hi decemviralem illam potestatem ab illo con-
stitutam sustulerunt. quo dolore incensus iniit consilia
reges Lacedaemoniorum tollere. sed sentiebat id se sine
ope deorum facere non posse, quod Lacedaemonii omnia
2 ad oracula referre consuerant. primum Delphicum cor-
rumpere est conatus. cum id non potuisset, Dodonam
adortus est. hinc quoque repulsus dixit se vota suscepisse,
quae Iovi Hammoni solveret, existimans se Afros facilius
3 corrupturum. hac spe cum profectus esset in Africam,
multum eum antistites Iovis fefellerunt. nam non solum
corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos Lacedaemonem
miserunt, qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes
4 fani corrumpere conatus esset. accusatus hoc crimine
iudicumque absolutus sententiis, Orchomeniis missus sub-
5 sidio occisus est a Thebanis apud Haliartum. quam vere
de eo foret iudicatum, oratio indicio fuit, quae post mortem
in domo eius reperta est, in qua suadet Lacedaemoniis, ut
regia potestate dissoluta ex omnibus dux deligatur ad bellum
gerendum, sed scripta, ut deum videretur congruere senten-
tiae, quam ille se habiturum pecunia fidens non dubitabat.
hanc ei scripsisse Cleon Halicarnasius dicitur.

4 Atque hoc loco non est praetereundum factum Pharna-

4 non *add. u in marg.* 8 *lacunam indicauit u* 9 illam pot. *Pu* : pot. illam *Leid.* : suam pot. *ABR* : suam pot. sui *M* : illam *inclus. Halm* 13 Delphicum *Roth* : Delphi *Dan. ABMPR* : Delphos *u* 22 Orchemenis *Dan. APBR* 27 sed sic scripta *Wölfflin* : sed scripta ita *Fleck.* 28 dubitarat *Fleck.* 29 alicarnas *Dan. ABPR*

bazi, satrapis regii. nam cum Lysander praefectus classis
in bello multa crudeliter avareque fecisset deque iis rebus
suspicaretur ad cives suos esse perlatum, petiit a Pharna-
bazo ut ad ephoros sibi testimonium daret, quanta sancti-
tate bellum gessisset sociosque tractasset, deque ea re
accurate scriberet: magnam enim eius auctoritatem in ea
re futuram. huic ille liberaliter pollicetur: librum grandem 2
verbis multis conscripsit, in quibus summis eum fert lau-
dibus. quem cum legisset probassetque, dum signatur,
alterum pari magnitudine tanta similitudine, ut discerni
non posset, signatum subiecit, in quo accuratissime eius
avaritiam perfidiamque accusarat. Hunc Lysander domum 3
cum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maxi-
mum magistratum quae voluerat dixerat, testimonii loco
librum a Pharnabazo datum tradidit. hunc summoto Ly-
sandro cum ephori cognossent, ipsi legendum dederunt. ita
ille imprudens ipse suus fuit accusator.

ALCIBIADES, Cliniae filius, Atheniensis. in hoc quid 1
natura efficere possit videtur experta. constat enim inter
omnes, qui de eo memoriae prodiderunt, nihil illo fuisse
excellentius vel in vitiis vel in virtutibus. natus in amplis- 2
sima civitate summo genere, omnium aetatis suae multo
formosissimus; ad omnes res aptus consiliique plenus (nam-
que imperator fuit summus et mari et terra); disertus, ut in
primis dicendo valeret, quod tanta erat commendatio oris
atque orationis, ut nemo ei [dicendo] posset resistere;
dives; cum tempus posceret, laboriosus, patiens; liberalis, 3
splendidus non minus in vita quam victu; affabilis, blandus,
temporibus callidissime serviens: idem, simul ac se remi- 4

7 grauem ς 8 effert *BMR* 10 et tanta *ed. Teub.* 12 Hunc Lysander] Hunc *del. Fleck.* 18 in quo *Leid.* 18, 19 natura quid ς 26 dicendo *inclus. Nipp.*: dicenti *Bardili* 27 diues *post* formosissimus *ponendum censet Freudenberg, conf. Exc. Pat. Roth. p.* 194

serat neque causa suberat quare animi laborem perferret,
luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur,
ut omnes admirarentur in uno homine tantam esse dissimili-
tudinem tamque diversam naturam.

2 Educatus est in domo Pericli (privignus enim eius fuisse
dicitur), eruditus a Socrate. socerum habuit Hipponicum,
omnium Graeca lingua loquentium ditissimum, ut, si ipse
fingere vellet, neque plura bona reminisci neque maiora
posset consequi, quam vel natura vel fortuna tribueret.
2 ineunte adulescentia amatus est a multis amore Graecorum,
in eis Socrate, de quo mentionem facit Plato in symposio.
namque eum induxit commemorantem se pernoctasse cum
Socrate neque aliter ab eo surrexisse, ac filius a parente de-
3 buerit. posteaquam robustior est factus, non minus multos
amavit, in quorum amore, quoad licitum est odiosa, multa
delicate iocoseque fecit: quae referremus, nisi maiora potiora
haberemus.

3 Bello Peloponnesio huius consilio atque auctoritate Athe-
nienses bellum Syracusanis indixerunt: ad quod gerendum
ipse dux delectus est, duo praeterea collegae dati, Nicia et
2 Lamachus. id cum appararetur, prius quam classis exiret,
accidit ut una nocte omnes Hermae, qui in oppido erant
Athenis, deicerentur praeter unum, qui ante ianuam erat
Andocidi (itaque ille postea Mercurius Andocidi vocitatus
3 est). hoc cum appareret non sine magna multorum con-
sensione esse factum, quae non ad privatam, sed publicam

7 Graeca lingua loquentium *Heusinger*: graecae linguae eloquentia *codd.* disertissum *MR* 8 eminisci *Heusinger*: comminisci *Nipp.* 9 fortuna uel natura ς tribuerat *MR* 10 more *MR* 11 eis a Socrate MRB^1 15 odiosa] otioso *Nipp.*: in re odiosa *Bergk* 16 potioraque ς 20 Mitia *Dan. AB*: inicia *P* 23, 24 erat Andocidi *Bosius*: e. Androcidi *Dan.*: e. Androclydi *P*: e. Androclidis *u* Andocidi ... Mercurius *om. rell.*: 24 Andocidi uoc. *Halm*: Androcydes uoc. *Dan.*: Androclydis (-es) uoc. *ABPRu*: Androdides uoc. *M*: Andocidist uocitatus *Fleck.* 26 ad publicam *MR*

rem pertineret, magnus multitudini timor est iniectus, ne
qua repentina vis in civitate exsisteret, quae libertatem
opprimeret populi. hoc maxime convenire in Alcibiadem 4
videbatur, quod et potentior et maior quam privatus existi-
mabatur: multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam
opera forensi suos reddiderat. qua re fiebat ut omnium 5
oculos, quotienscumque in publicum prodisset, ad se con-
verteret neque ei par quisquam in civitate poneretur. itaque
non solum spem in eo habebant maximam, sed etiam
timorem, quod et obesse plurimum et prodesse poterat.
aspergebatur etiam infamia, quod in domo sua facere myste- 6
ria dicebatur (quod nefas erat more Atheniensium) idque
non ad religionem, sed ad coniurationem pertinere existi-
mabatur.

Hoc crimine in contione ab inimicis compellabatur. sed **4**
instabat tempus ad bellum proficiscendi. id ille intuens
neque ignorans civium suorum consuetudinem postulabat,
si quid de se agi vellent, potius de praesente quaestio
haberetur, quam absens invidiae crimine accusaretur. ini- 2
mici vero eius quiescendum in praesenti, quia noceri non
posse intellegebant, et illud tempus exspectandum decre-
verunt, quo is exisset, ut absentem aggrederentur, itaque
fecerunt. nam postquam in Siciliam eum pervenisse cre- 3
diderunt, absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt.
qua de re cum ei nuntius a magistratu in Siciliam missus
esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in
magna spe provinciae bene administrandae, non parere
noluit et in trierem, quae ad eum erat deportandum missa,
ascendit. hac Thurios in Italiam pervectus, multa secum 4
reputans de immoderata civium suorum licentia crudelitate-

15 contione *codd. Kiliensis et Puteanus*: contentione (-nem *R*) *rell.* 20 nocere *Mu*: noceri ei *Bardili* 22 quo si *P*: quo *Lamb.* quo classis *Fleck.* 28 triremem *BMR* deport. erat *codd. praeter Dan.*

que erga nobiles, utilissimum ratus impendentem evitare
tempestatem, clam se ab custodibus subduxit et inde pri-
5 mum Elidem, dein Thebas venit. postquam autem se
capitis damnatum bonis publicatis audivit, et, id quod usu
venerat, Eumolpidas sacerdotes a populo coactos ut se
devoverent, eiusque devotionis quo testatior esset memoria,
exemplum in pila lapidea incisum esse positum in publico,
6 Lacedaemonem demigravit. ibi, ut ipse praedicare con-
suerat, non adversus patriam, sed inimicos suos bellum
gessit, quod eidem hostes essent civitati: nam cum intelle-
gerent se plurimum prodesse posse rei publicae, ex ea
eiecisse plusque irae suae quam utilitati communi paruisse.
7 itaque huius consilio Lacedaemonii cum Perse rege amici-
tiam fecerunt, dein Deceleam in Attica munierunt praesi-
dioque ibi perpetuo posito in obsidione Athenas tenuerunt.
eiusdem opera Ioniam a societate averterunt Atheniensium.
quo facto multo superiores bello esse coeperunt.

5 Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti
quam timore ab eo alienati. nam cum acerrimi viri prae-
stantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, perti-
muerunt ne caritate patriae ductus aliquando ab ipsis de-
sciceret et cum suis in gratiam rediret. itaque tempus eius
2 interficiundi quaerere instituerunt. id Alcibiades diutius
celari non potuit: erat enim ea sagacitate, ut decipi non
posset, praesertim cum animum attendisset ad cavendum.
itaque ad Tissaphernem, praefectum regis Darii, se contulit.
3 cuius cum in intimam amicitiam pervenisset et Athenien-
sium male gestis in Sicilia rebus opes senescere, contra
Lacedaemoniorum crescere videret, initio cum Pisandro
praetore, qui apud Samum exercitum habebat, per inter-

3 deinde *dett.* 4 quod numquam antea usu *Cobet* 5 Eumolpidas *u*: Olympidas (-im- *A*) *Dan. ABP*: Olympiadas (-ae *M*) *MR et sic infra* 10 quod] qui *P* 23 Alcibiades *Gesner*: -di *codd.*

nuntios colloquitur et de reditu suo facit mentionem.
erat enim eodem quo Alcibiades sensu, populi potentiae
non amicus et optimatium fautor. ab hoc destitutus 4
primum per Thrasybulum, Lyci filium, ab exercitu re-
cipitur praetorque fit apud Samum, post suffragante
Theramene populi scito restituitur parique absens imperio
praeficitur simul cum Thrasybulo et Theramene. horum 5
in imperio tanta commutatio rerum facta est, ut Lace-
daemonii, qui paulo ante victores viguerant, perterriti
pacem peterent. victi enim erant quinque proeliis terrestri-
bus, tribus navalibus, in quibus ducentas naves triremes ami-
serant, quae captae in hostium venerant potestatem. Alci- 6
biades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellespontum,
multas praeterea urbes Graecas, quae in ora sitae sunt
Asiae quarum expugnarant complures, in his Byzantium,
neque minus multas consilio ad amicitiam adiunxerant,
quod in captos clementia fuerant usi. ita praeda onusti, 7
locupletato exercitu, maximis rebus gestis Athenas vene-
runt.

His cum obviam universa civitas in Piraeum descendisset, **6**
tanta fuit omnium exspectatio visendi Alcibiadis, ut ad eius
triremem vulgus conflueret, proinde ac si solus advenisset.
sic enim populo erat persuasum, et adversas superiores et 2
praesentes secundas res accidisse eius opera. itaque et
Siciliae amissum et Lacedaemoniorum victorias culpae suae
tribuebant, quod talem virum e civitate expulissent. neque
id sine causa arbitrari videbantur. nam postquam exercitui
praeesse coeperat, neque terra neque mari hostes pares esse
potuerant. hic ut e navi egressus est, quamquam Thera- 3
menes et Thrasybulus eisdem rebus praefuerant simulque
venerant in Piraeum, tamen unum omnes illum proseque-

3 optimatum *BMPR* 4 Lycei *Dan. ABPR* 6 plebiscito *BMR* 15 Asiae] Thraciae *Nipp.* quamplures ς 31 prosequebantur *Muretus* : perseq. *codd.*

bantur, et, id quod numquam antea usu venerat nisi Olym-
piae victoribus, coronis aureis aeneisque vulgo donabatur.
ille lacrumans talem benivolentiam civium suorum accipiebat,
4 reminiscens pristini temporis acerbitatem. postquam astu
venit, contione advocata sic verba fecit, ut nemo tam ferus
fuerit, quin eius casum lacrumarit inimicumque iis se osten-
derit, quorum opera patria pulsus fuerat, proinde ac si alius
populus, non ille ipse qui tum flebat, eum sacrilegii dam-
5 nasset. restituta ergo huic sunt publice bona, eidemque illi
Eumolpidae sacerdotes rursus resacrare sunt coacti, qui eum
devoverant, pilaeque illae, in quibus devotio fuerat scripta,
in mare praecipitatae.

7 Haec Alcibiadi laetitia non nimis fuit diuturna. nam cum
ei omnes essent honores decreti totaque res publica domi
bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur, et ipse postu-
lasset ut duo sibi collegae darentur, Thrasybulus et Adi-
mantus, neque id negatum esset, classe in Asiam profectus,
quod apud Cymen minus ex sententia rem gesserat, in in-
vidiam recidit: nihil enim eum non efficere posse ducebant.
2 ex quo fiebat ut omnia minus prospere gesta culpae tribue-
rent, cum aut eum neglegenter aut malitiose fecisse loque-
rentur, sicut tum accidit: nam corruptum a rege capere
3 Cymen noluisse arguebant. itaque huic maxime putamus
malo fuisse nimiam opinionem ingenii atque virtutis: time-
batur enim non minus quam diligebatur, ne secunda fortuna
magnisque opibus elatus tyrannidem concupisceret. quibus
rebus factum est ut absenti magistratum abrogarent et alium
4 in eius locum substituerent. id ille ut audivit, domum
reverti noluit et se Pactyen contulit ibique tria castella com-

2 laureis *Westermann* taeniisque *Muretus* 4 reminisci *Dan. A*: reminissi *P* astu *M*: astum *Dan. ABPRu*: in astu *Nipp.* 6 casu illacr. *Nipp.* 23 putamus *u*: imputamus *codd.* 24 malo causam *BMR* fuisse *om. P* 29 Pactyen *Ortelius*: Pactyae *Dan. AB*: Pactie *P*

muniit, Ornos, Bizanthen, Neontichos, manuque collecta
primus Graecae civitatis in Threciam introiit, gloriosius
existimans barbarum praeda locupletari quam Graiorum.
qua ex re creverat cum fama tum opibus, magnamque ami- 5
citiam sibi cum quibusdam regibus Threciae pepererat.

Neque tamen a caritate patriae potuit recedere. nam 8
cum apud Aegos flumen Philocles, praetor Atheniensium,
classem constituisset suam neque longe abesset Lysander,
praetor Lacedaemoniorum, qui in eo erat occupatus ut
bellum quam diutissime duceret, quod ipsis pecunia a rege
suppeditabatur, contra Atheniensibus exhaustis praeter
arma et naves nihil erat super, Alcibiades ad exercitum 2
venit Atheniensium ibique praesente vulgo agere coepit: si
vellent, se coacturum Lysandrum dimicare aut pacem petere
spopondit; Lacedaemonios eo nolle classe confligere, quod
pedestribus copiis plus quam navibus valerent; sibi autem 3
esse facile Seuthem, regem Threcum, deducere ut eum terra
depelleret: quo facto necessario aut classe conflicturum aut
bellum compositurum. id etsi vere dictum Philocles anim- 4
advertebat, tamen postulata facere noluit, quod sentiebat
se Alcibiade recepto nullius momenti apud exercitum
futurum et, si quid secundi evenisset, nullam in ea re suam
partem fore, contra ea, si quid adversi accidisset, se unum
eius delicti futurum reum. ab hoc discedens Alcibiades 5
'quoniam' inquit 'victoriae patriae repugnas, illud moneo,
ne iuxta hostem castra habeas nautica: periculum est enim,
ne immodestia militum vestrorum occasio detur Lysandro
vestri opprimendi exercitus.' neque ea res illum fefellit. 6

1 Ornos *Lipsius*: Bornos *codd.* Bizanthen Neont. *Is. Vossius*: Bizam (By- *B*: bytham *M*) themeonticos (-chos *u*) *ABMPRu* coniecta *Dan. ABPR* 2 Graecae *u*: graeciae *codd.* 15 spopondit *Heerwagen*: respondit *AP*: responderet (-ent *M*) *BMR*: *om. u Cobet*: petere: spondet *Wiggers* conf. classe ς 17 adducere *Nipp.* eum *Dan. AP*: eum hos *B*: eos *MR et uar. lect. in Dan. A* 18, 19 conflicturos . . . composituros ς 26 ne *add. Riedenauer* 27, 28 nostrorum . . . nostri ς

nam Lysander, cum per speculatores comperisset vulgum
Atheniensium in terram praedatum exisse navesque paene
inanes relictas, tempus rei gerendae non dimisit eoque
impetu bellum totum delevit.

9 At Alcibiades, victis Atheniensibus non satis tuta eadem
loca sibi arbitrans, penitus in Threciam se supra Propon-
tidem abdidit, sperans ibi facillime suam fortunam occuli
2 posse. falso. nam Threces, postquam eum cum magna
pecunia venisse senserunt, insidias fecerunt: qui ea quae
3 apportarat abstulerunt, ipsum capere non potuerunt. ille
cernens nullum locum sibi tutum in Graecia propter poten-
tiam Lacedaemoniorum ad Pharnabazum in Asiam transiit,
quem quidem adeo sua cepit humanitate, ut eum nemo in
amicitia antecederet. namque ei Grynium dederat, in
Phrygia castrum, ex quo quinquagena talenta vectigalis
4 capiebat. qua fortuna Alcibiades non erat contentus neque
Athenas victas Lacedaemoniis servire poterat pati. itaque
5 ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. sed
videbat id sine rege Perse non posse fieri, ideoque eum
amicum sibi cupiebat adiungi neque dubitabat facile se con-
secuturum, si modo eius conveniundi habuisset potestatem.
nam Cyrum fratrem ei bellum clam parare Lacedaemoniis
adiuvantibus sciebat: id si aperuisset, magnam se initurum
gratiam videbat.

10 Hoc cum moliretur peteretque a Pharnabazo, ut ad regem
mitteretur, eodem tempore Critias ceterique tyranni Athe-
niensium certos homines ad Lysandrum in Asiam miserant,
qui eum certiorem facerent, nisi Alcibiadem sustulisset, nihil
earum rerum fore ratum, quas ipse Athenis constituisset:
quare, si suas res gestas manere vellet, illum persequeretur.
2 his Laco rebus commotus statuit accuratius sibi agendum
cum Pharnabazo. huic ergo renuntiat quae regi cum Lace-

4 totum bellum ς 32 huic *Schottus*: societatem huic *codd.*: societatem (*om.* huic) *Leutsch*

daemoniis essent, nisi Alcibiadem vivum aut mortuum sibi
tradidisset. non tulit hunc satrapes et violare clementiam 3
quam regis opes minui maluit. itaque misit Susamithren et
Bagaeum ad Alcibiadem interficiendum, cum ille esset in
Phrygia iterque ad regem compararet. missi clam vicinitati, 4
in qua tum Alcibiades erat, dant negotium ut eum inter-
ficiant. illi cum ferro aggredi non auderent, noctu ligna con-
tulerunt circa casam eam, in qua quiescebat, eamque suc-
cenderunt, ut incendio conficerent, quem manu superari
posse diffidebant. ille autem ut sonitu flammae est exci- 5
tatus, etsi gladius ei erat subductus, familiaris sui subalare
telum eripuit. namque erat cum eo quidam ex Arcadia
hospes, qui numquam discedere voluerat. hunc sequi se
iubet et id quod in praesentia vestimentorum fuit arripit.
his in ignem eiectis flammae vim transiit. quem ut barbari 6
incendium effugisse viderunt, telis eminus missis interfece-
runt caputque eius ad Pharnabazum rettulerunt. at mulier,
quae cum eo vivere consuerat, muliebri sua veste contectum
aedificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interi-
mendum erat comparatum. sic Alcibiades annos circiter
XL natus diem obiit supremum.

Hunc infamatum a plerisque tres gravissimi historici XI
summis laudibus extulerunt: Thucydides, qui eiusdem
aetatis fuit, Theopompus, post aliquanto natus, et Timaeus:
qui quidem duo maledicentissimi nescio quo modo in illo
uno laudando consenserunt. namque ea, quae supra scri- 2
psimus, de eo praedicarunt atque hoc amplius: cum Athenis,
splendidissima civitate, natus esset, omnes splendore ac di-
gnitate superasse vitae; postquam inde expulsus Thebas 3

8 casam eam *Schioppius praecedente Gifanio*: sammeam *Dan. AP*: samineam *MR*: sarmeam *B* eaque *Nipp.* 14 arripuit ς 15 coniectis *Lamb.* 24 post *P Leid.*: qui post *AP*: qui fuit post *MR* 26 consenserunt *R*: consuerunt *Dan. A et u in marg.*: consueuerunt *P*: conscierunt *Mu*: consentiunt *Halm*: concinuerunt *Wiggers*: conspirant *M. Haupt*

venerit, adeo studiis eorum inservisse, ut nemo eum labore
corporisque viribus posset aequiperare (omnes enim Boeotii
magis firmitati corporis quam ingenii acumini inserviunt);
4 eundem apud Lacedaemonios, quorum moribus summa
virtus in patientia ponebatur, sic duritiae se dedisse, ut
parsimonia victus atque cultus omnes Lacedaemonios vin-
ceret; fuisse apud Thracas, homines vinolentos rebusque
veneriis deditos: hos quoque in his rebus antecessisse;
5 venisse ad Persas, apud quos summa laus esset fortiter
venari, luxuriose vivere: horum sic imitatum consuetudinem,
6 ut illi ipsi eum in his maxime admirarentur. quibus rebus
effecisse ut, apud quoscumque esset, princeps poneretur
habereturque carissimus. sed satis de hoc: reliquos or-
diamur.

1 THRASYBVLVS, Lyci filius, Atheniensis. si per se virtus
sine fortuna ponderanda est, dubito an hunc primum om-
nium ponam. illud sine dubio: neminem huic praefero
2 fide, constantia, magnitudine animi, in patriam amore. nam
quod multi voluerunt paucique potuerunt, ab uno tyranno
patriam liberare, huic contigit ut a XXX oppressam tyrannis
3 e servitute in libertatem vindicaret. sed nescio quo modo,
cum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate prae-
cucurrerunt. primum Peloponnesio bello multa hic sine
Alcibiade gessit, ille nullam rem sine hoc: quae ille universa
4 naturali quodam bono fecit lucri. sed illa tamen omnia
communia imperatoribus cum militibus et fortuna, quod in
proelii concursu abit res a consilio ad vires vimque pugnan-
tium. itaque iure suo nonnulla ab imperatore miles, plu-
rima vero fortuna vindicat seque hic plus valuisse quam

2 Boetii *codd. et sic semper* 3 acumine uigebant *P* 16 ponderanda sit *codd. praeter Kiliensem* 27 uimque *ABMPu*: usque *Leid.*: nostrum cuiusque *R*: uirtutemque *Lamb.*: utrimque *Heusinger*: usumque *Madvig* 29 hic *Lamb.*: his *codd.* quam ducis prud. *secl. Lamb.*

ducis prudentiam vere potest praedicare. quare illud magni- 5
ficentissimum factum proprium est Thrasybuli. nam cum
xxx tyranni praepositi a Lacedaemoniis servitute oppressas
tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello parserat
fortuna, partim patria expulissent partim interfecissent, plu-
rimorum bona publicata inter se divisissent, non solum
princeps, sed etiam solus initio bellum iis indixit.

Hic enim cum Phylen confugisset, quod est castellum in **2**
Attica munitissimum, non plus habuit secum xxx de suis.
hoc initium fuit salutis Actaeorum, hoc robur libertatis
clarissimae civitatis. neque vero hic non contemptus est 2
primo a tyrannis atque eius solitudo. quae quidem res et
illis contemnentibus pernicii et huic despecto saluti fuit:
haec enim illos segnes ad persequendum, hos autem tem-
pore ad comparandum dato fecit robustiores. quo magis 3
praeceptum illud omnium in animis esse debet, nihil in
bello oportere contemni, neque sine causa dici matrem
timidi flere non solere. neque tamen pro opinione Thrasy- 4
buli auctae sunt opes: nam iam tum illis temporibus fortius
boni pro libertate loquebantur quam pugnabant. hinc in 5
Piraeum transiit Munichiamque munivit. hanc bis tyranni
oppugnare sunt adorti, ab eaque turpiter repulsi protinus in
urbem armis impedimentisque amissis refugerunt. usus est 6
Thrasybulus non minus prudentia quam fortitudine. nam
cedentes violari vetuit (cives enim civibus parcere aequum
censebat), neque quisquam est vulneratus nisi qui prior
impugnare voluit. neminem iacentem veste spoliavit, nil
attigit nisi arma, quorum indigebat, quaeque ad victum per-
tinebant. in secundo proelio cecidit Critias, dux tyran- 7
norum, cum quidem exadversus Thrasybulum fortissime
pugnaret.

7 etiam] et ς 10 Atticorum *MR* 17 dicitur *Nipp.* 19 tum *inclus. Halm* 21 Minthiamque *Dan. ABP* 28 quae *AB*: et quae *M*

3 Hoc deiecto Pausanias venit Atticis auxilio, rex Lacedae-
moniorum. is inter Thrasybulum et eos, qui urbem tene-
bant, fecit pacem his condicionibus: ne qui praeter XXX
tyrannos et X, qui postea praetores creati superioris more
crudelitatis erant usi, afficerentur exilio neve bona publica-
2 rentur: rei publicae procuratio populo redderetur. prae-
clarum hoc quoque Thrasybuli, quod reconciliata pace, cum
plurimum in civitate posset, legem tulit, ne quis ante acta-
rum rerum accusaretur neve multaretur, eamque illi oblivio-
3 nis appellarunt. neque vero hanc tantum ferendam curavit,
sed etiam ut valeret effecit. nam cum quidam ex iis, qui
simul cum eo in exilio fuerant, caedem facere eorum vellent,
cum quibus in gratiam reditum erat publice, prohibuit et
id quod pollicitus erat praestitit.

4 Huic pro tantis meritis honoris corona a populo data est,
facta duabus virgulis oleaginis. quam quod amor civium et
non vis expresserat, nullam habuit invidiam magnaque fuit
2 gloria. bene ergo Pittacus ille, qui *in* VII sapientum numero
est habitus, cum Mytilenaei multa milia iugerum agri ei
muneri darent, 'nolite, oro vos,' inquit 'id mihi dare, quod
multi invideant, plures etiam concupiscant. quare ex istis
nolo amplius quam centum iugera, quae et meam animi
aequitatem et vestram voluntatem indicent.' nam parva
munera diutina, locupletia non propria esse consuerunt.
3 illa igitur corona contentus Thrasybulus neque amplius
requisivit neque quemquam honore se antecessisse existi-
4 mavit. hic sequenti tempore, cum praetor classem ad
Ciliciam appulisset neque satis diligenter in castris eius
agerentur vigiliae, a barbaris ex oppido noctu eruptione
facta in tabernaculo interfectus est.

12 fuerunt *Dan.* AB^1P 15 honoris causa cor. *u in marg.* 18 in *add. Nipp.* 19 Myt. m. m. iug. agri ei muneri (muneri *Lamb.*) *Fleck.*: mitileni ei (mut- *P*: ei mitylenei *R*: ei myt- *M*) m. milia iugerum et agri (agri et *MRu*) munera *Dan. ABMPR* 20 quod cum *Nipp.* 28 Ciliciam *Longolius*: Siciliam *codd.*

Conon Atheniensis Peloponnesio bello accessit ad rem 1
publicam, in eoque eius opera magni fuit. nam et praetor pe-
destribus exercitibus praefuit et praefectus classis res magnas
mari gessit. quas ob causas praecipuus ei honos habitus
est. namque omnibus unus insulis praefuit, in qua pote-
state Pheras cepit, coloniam Lacedaemoniorum. fuit etiam 2
extremo Peloponnesio bello praetor, cum apud Aegos flumen
copiae Atheniensium ab Lysandro sunt devictae. sed tum
afuit, eoque peius res administrata est: nam et prudens rei
militaris et diligens erat imperator. itaque nemini erat iis 3
temporibus dubium, si adfuisset, illam Atheniensis calami-
tatem accepturos non fuisse.

Rebus autem afflictis, cum patriam obsideri audisset, non 2
quaesivit, ubi ipse tuto viveret, sed unde praesidio posset
esse civibus suis. itaque contulit se ad Pharnabazum,
satrapem Ioniae et Lydiae eundemque generum regis et
propinquum: apud quem ut multum gratia valeret, multo
labore multisque effecit periculis. nam cum Lacedaemonii 2
Atheniensibus devictis in societate non manerent, quam cum
Artaxerxe fecerant, Agesilaumque bellatum misissent in
Asiam, maxime impulsi a Tissapherne, qui ex intimis regis
ab amicitia eius defecerat et cum Lacedaemoniis coierat
societatem, hunc adversus Pharnabazus habitus est im-
perator, re quidem vera exercitui praefuit Conon eiusque
omnia arbitrio gesta sunt. hic multum ducem summum 3
Agesilaum impedivit saepeque eius consiliis obstitit, neque
vero non fuit apertum, si ille non fuisset, Agesilaum Asiam
Tauro tenus regi fuisse erepturum. qui posteaquam domum 4
a suis civibus revocatus est, quod Boeotii et Athenienses
Lacedaemoniis bellum indixerant, Conon nihilo setius apud
praefectos regis versabatur iisque omnibus magno erat usui.

2 opere *Dan. AMP* magnus *M*: magna *Leid.* ii. 3 res magnas mari] magnas mari (*om.* res) *Dan. A*: magnas m. uictorias *P*: magnas mari res *Nipp.* 10 imperii *BMR* his *codd.*

3 Defecerat a rege Tissaphernes, neque id tam Artaxerxi
quam ceteris erat apertum: multis enim magnisque meritis
apud regem, etiam cum in officio non maneret, valebat.
neque id erat mirandum, si non facile ad credendum ad-
ducebatur, reminiscens eius se opera Cyrum fratrem supe-
2 rasse. huius accusandi gratia Conon a Pharnabazo ad regem
missus posteaquam venit, primum ex more Persarum ad
chiliarchum, qui secundum gradum imperii tenebat, Tithrau-
3 sten accessit seque ostendit cum rege colloqui velle. nemo
enim sine hoc admittitur. huic ille 'nulla' inquit 'mora
est, sed tu delibera, utrum colloqui malis an per litteras
agere quae cogitas. necesse est enim, si in conspectum
veneris, venerari te regem (quod προσκύνησιν illi vocant).
hoc si tibi grave est, per me nihilo setius editis mandatis
4 conficies quod studes.' tum Conon 'mihi vero' inquit 'non
est grave quemvis honorem habere regi, sed vereor ne
civitati meae sit opprobrio, si, cum ex ea sim profectus,
quae ceteris gentibus imperare consuerit, potius barbarorum
quam illius more fungar.' itaque quae huic volebat scripta
tradidit.

4 Quibus cognitis rex tantum auctoritate eius motus est, ut
et Tissaphernem hostem iudicarit et Lacedaemonios bello
persequi iusserit et ei permiserit quem vellet eligere ad
dispensandam pecuniam. id arbitrium Conon negavit sui
esse consilii, sed ipsius, qui optime suos nosse deberet, sed
2 se suadere Pharnabazo id negotii daret. hinc magnis
muneribus donatus ad mare est missus, ut Cypriis et
Phoenicibus ceterisque maritimis civitatibus navis longas
imperaret classemque, qua proxima aestate mare tueri posset,
compararet, dato adiutore Pharnabazo, sicut ipse voluerat.

4 id erat mir. *Leid. P*: admirandum *M*: id mir. *rell.* inducebatur *MRu* 9, 10 nemo . . . admittitur *post* uocant *ponit Cobet* 13 quod . . . uocant *seclus. Wölfflin* 19 huic quae *Leid.* ii. *et Voss.* i. 27 cypris *Dan. AP* 30 comparare *Dan. AP*

id ut Lacedaemoniis est nuntiatum, non sine cura rem 3
administrant, quod maius bellum imminere arbitrabantur,
quam si cum barbaro solum contenderent. nam ducem
fortem, prudentem regis opibus praefuturum ac secum
dimicaturum videbant, quem neque consilio neque copiis
superare possent. hac mente magnam contrahunt classem : 4
proficiscuntur Pisandro duce. hos Conon apud Cnidum
adortus magno proelio fugat, multas navis capit, complures
deprimit. qua victoria non solum Athenae, sed etiam
cuncta Graecia, quae sub Lacedaemoniorum fuerat imperio,
liberata est. Conon cum parte navium in patriam venit, 5
muros dirutos a Lysandro utrosque, et Piraei et Athenarum,
reficiendos curat pecuniaeque quinquaginta talenta, quae a
Pharnabazo acceperat, civibus suis donat.

Accidit huic, quod ceteris mortalibus, ut inconsideratior **5**
in secunda quam in adversa esset fortuna. nam classe
Peloponnesiorum devicta, cum ultum se iniurias patriae
putaret, plura concupivit quam efficere potuit. neque tamen 2
ea non pia et probanda fuerunt, quod potius patriae opes
augeri quam regis maluit. nam cum magnam auctoritatem
sibi pugna illa navali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset non solum inter barbaros, sed etiam omnes Graeciae
civitates, clam dare operam coepit, ut Ioniam et Aeoliam
restitueret Atheniensibus. id cum minus diligenter esset 3
celatum, Tiribazus, qui Sardibus praeerat, Cononem evocavit, simulans ad regem eum se mittere velle magna de re.
huius nuntio parens cum venisset, in vincla coniectus est, in
quibus aliquamdiu fuit. inde nonnulli eum ad regem 4
abductum ibique eum perisse scriptum reliquerunt. contra
ea Dinon historicus, cui nos plurimum de Persicis rebus
credimus, effugisse scripsit : illud addubitat, utrum Tiribazo
sciente an imprudente sit factum.

4 et prudentem *Halm* 7 Gnidum *codd.* 22 Graecae ciuitatis *Nipp.*

1 Dion, Hipparini filius, Syracusanus, nobili genere natus,
utraque implicatus tyrannide Dionysiorum. namque ille
superior Aristomachen, sororem Dionis, habuit in matri-
monio, ex qua duos filios, Hipparinum et Nisaeum,
procreavit totidemque filias, nomine Sophrosynen et Areten,
quarum priorem Dionysio filio, eidem cui regnum reliquit,
2 nuptum dedit, alteram, Areten, Dioni. Dion autem praeter
nobilem propinquitatem generosamque maiorum famam
multa alia ab natura habuit bona, in his ingenium docile,
come, aptum ad artes optimas, magnam corporis dignitatem,
quae non minimum commendat, magnas praeterea divitias
3 a patre relictas, quas ipse tyranni muneribus auxerat. erat
intimus Dionysio priori, neque minus propter mores quam
affinitatem. namque etsi Dionysii crudelitas ei displicebat,
tamen salvum propter necessitudinem, magis etiam suorum
causa studebat. aderat in magnis rebus, eiusque consilio
multum movebatur tyrannus, nisi qua in re maior ipsius
4 cupiditas intercesserat. legationes vero omnes, quae essent
illustriores, per Dionem administrabantur: quas quidem ille
diligenter obeundo, fideliter administrando crudelissimum
5 nomen tyranni sua humanitate leniebat. hunc a Dionysio
missum Karthaginienses suspexerunt, ut neminem umquam
Graeca lingua loquentem magis sint admirati.

2 Neque vero haec Dionysium fugiebant: nam quanto
esset sibi ornamento, sentiebat. quo fiebat ut uni huic
2 maxime indulgeret neque eum secus diligeret ac filium: qui
quidem, cum Platonem Tarentum venisse fama in Siciliam
esset perlata, adulescenti negare non potuerit, quin eum
accerseret, cum Dion eius audiendi cupiditate flagraret.
dedit ergo huic veniam magnaque eum ambitione Syracusas
3 perduxit. quem Dion adeo admiratus est atque adamavit,

8 generosam prop. nobilemque *Dederich* 11 commendat *Lamb.*: commendatur *codd.* 21 leniebat *Lamb.*: tenebat *codd.*: tegebat *u et dett.* 26 magis *A¹Ru et uar. lect. in P*

ut se ei totum traderet. neque vero minus ipse Plato
delectatus est Dione. itaque cum a Dionysio crudeliter
violatus esset, quippe quem venumdari iussisset, tamen
eodem rediit eiusdem Dionis precibus adductus. interim in 4
morbum incidit Dionysius. quo cum gravi conflictaretur,
quaesivit a medicis Dion, quem ad modum se haberet,
simulque ab iis petiit, si forte maiori esset periculo, ut sibi
faterentur: nam velle se cum eo colloqui de partiendo
regno, quod sororis suae filios ex illo natos partem regni
putabat debere habere. id medici non tacuerunt et ad 5
Dionysium filium sermonem rettulerunt. quo ille commotus,
ne agendi esset Dioni potestas, patri soporem medicos dare
coegit. hoc aeger sumpto ut somno sopitus diem obiit
supremum.

Tale initium fuit Dionis et Dionysii simultatis, eaque 3
multis rebus aucta est. sed tamen primis temporibus
aliquamdiu simulata inter eos amicitia mansit. cum Dion
non desisteret obsecrare Dionysium, ut Platonem Athenis
arcesseret et eius consiliis uteretur, ille, qui in aliqua re
vellet patrem imitari, morem ei gessit. eodemque tempore 2
Philistum historicum Syracusas reduxit, hominem amicum
non magis tyranno quam tyrannis. sed de hoc in eo libro
plura sunt exposita, qui de historicis Graecis conscriptus est.
Plato autem tantum apud Dionysium auctoritate potuit 3
valuitque eloquentia, ut ei persuaserit tyrannidis facere finem
libertatemque reddere Syracusanis. a qua voluntate Philisti
consilio deterritus aliquanto crudelior esse coepit.

Qui quidem cum a Dione se superari videret ingenio, 4
auctoritate, amore populi, verens ne, si eum secum haberet,
aliquam occasionem sui daret opprimendi, navem ei trire-

1 ipse *Pu*: *om. rell.* 2 Dionysio] Dionysio tyranno $A^{1}u$: tyranno *Nipp.* 3 quem] qui eum *Cobet* 13 aeger *ABRu*: egit *P*: ergo *M* sumpto ut (*om. M*) somno (sumno *Dan.*: sompno *P*) *codd.*: ut somno *del. Nipp.* 22 quam tyrannidi *Ascensius* in eo meo *ABMR*

mem dedit, qua Corinthum deveheretur, ostendens se id
utriusque facere causa, ne, cum inter se timerent, alteruter
2 alterum praeoccuparet. id cum factum multi indignarentur
magnaeque esset invidiae tyranno, Dionysius omnia, quae
moveri poterant Dionis, in navis imposuit ad eumque misit.
sic enim existimari volebat, id se non odio hominis, sed suae
3 salutis fecisse causa. postea vero quam audivit eum in
Peloponneso manum comparare sibique bellum facere
conari, Areten, Dionis uxorem, alii nuptum dedit filiumque
eius sic educari iussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur
4 cupiditatibus. nam puero prius quam pubes esset scorta
adducebantur, vino epulisque obruebatur, neque ullum
5 tempus sobrio relinquebatur. is usque eo vitae statum
commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit
pater (namque appositi erant custodes, qui eum a pristino
victu deducerent), ut se de superiore parte aedium deiecerit
atque ita interierit. sed illuc revertor.

5 Postquam Corinthum pervenit Dion et eodem perfugit
Heraclides ab eodem expulsus Dionysio, qui praefectus
fuerat equitum, omni ratione bellum comparare coeperunt.
2 sed non multum proficiebant, quod multorum annorum
tyrannus magnarum opum putabatur: quam ob causam
3 pauci ad societatem periculi perducebantur. sed Dion,
fretus non tam suis copiis quam odio tyranni, maximo animo
duabus onerariis navibus quinquaginta annorum imperium,
munitum quingentis longis navibus, decem equitum cen-
tumque peditum milibus, profectus oppugnatum, quod
omnibus gentibus admirabile est visum, adeo facile perculit,
ut post diem tertium, quam Siciliam attigerat, Syracusas
introierit. ex quo intellegi potest nullum esse imperium
4 tutum nisi benevolentia munitum. eo tempore aberat
Dionysius et in Italia classem opperiebatur adversariorum,

4 essent *AB* 22 tyrannis *Lamb.* 29 attigerat *Aldus*: attigerit *codd.*

ratus neminem sine magnis copiis ad se venturum. quae
res eum fefellit. nam Dion iis ipsis, qui sub adversarii 5
fuerant potestate, regios spiritus repressit totiusque eius
partis Siciliae potitus est, quae sub Dionysii fuerat potestate,
parique modo urbis Syracusarum praeter arcem et insulam
adiunctam oppido, eoque rem perduxit, ut talibus pactioni- 6
bus pacem tyrannus facere vellet: Siciliam Dion obtineret,
Italiam Dionysius, Syracusas Apollocrates, cui maximam
fidem uni habebat Dion.

Has tam prosperas tamque inopinatas res consecuta est **6**
subita commutatio, quod fortuna sua mobilitate, quem paulo
ante extulerat, demergere est adorta. primum in filio, de 2
quo commemoravi supra, suam vim exercuit. nam cum
uxorem reduxisset, quae alii fuerat tradita, filiumque vellet
revocare ad virtutem a perdita luxuria, accepit gravissimum
parens vulnus morte filii. deinde orta dissensio est inter 3
eum et Heraclidem, qui, quod ei principatum non conce-
debat, factionem comparavit. neque is minus valebat apud
optimates, quorum consensu praeerat classi, cum Dion
exercitum pedestrem teneret. non tulit hoc animo aequo 4
Dion, et versum illum Homeri rettulit ex secunda rhapsodia,
in quo haec sententia est: non posse bene geri rem publicam
multorum imperiis. quod dictum magna invidia consecuta
est: namque aperuisse videbatur omnia in sua potestate esse
velle. hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate oppri- 5
mere studuit, Heraclidemque, cum Syracusas venisset,
interficiundum curavit.

Quod factum omnibus maximum timorem iniecit: nemo **7**
enim illo interfecto se tutum putabat. ille autem adversario
remoto licentius eorum bona, quos sciebat adversus se
sensisse, militibus dispertivit. quibus divisis cum cotidiani 2

9 Dion] Dionysius *Lamb.*: *deleuit Heusinger*: *excidisse quaedam suspicatus est Nipp.* 17 qui quod ei *Fleck.*: qui quod *R et Nipp.*: qui quidem *codd.* 21 Homeri] homini *ABP*

maximi fierent sumptus, celeriter pecunia deesse coepit,
neque, quo manus porrigeret, suppetebat nisi in amicorum
possessiones. id eius modi erat, ut, cum milites recon-
3 ciliasset, amitteret optimates. quarum rerum cura frange-
batur et insuetus male audiendi non animo aequo ferebat, de
se ab iis male existimari, quorum paulo ante in caelum
fuerat elatus laudibus. vulgus autem offensa in eum
militum voluntate liberius loquebatur et tyrannum non
ferendum dictitabat.

8 Haec ille intuens cum quem ad modum sedaret nesciret
et quorsum evaderent timeret, Callicrates quidam, civis
Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam
venerat, homo et callidus et ad fraudem acutus, sine ulla
2 religione ac fide, adit ad Dionem et ait : eum magno in
periculo esse propter offensionem populi et odium militum,
quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum negotium
daret, qui se simularet illi inimicum. quem si invenisset
idoneum, facile omnium animos cogniturum adversariosque
sublaturum, quod inimici eius dissidentis suos sensus aper-
3 turi forent. tali consilio probato excepit has partes ipse
Callicrates et se armat imprudentia Dionis. ad eum inter-
ficiundum socios conquirit, adversarios eius convenit, coniu-
4 ratione confirmat. res, multis consciis quae gereretur, elata
defertur ad Aristomachen, sororem Dionis, uxoremque
Areten. illae timore perterritae conveniunt, cuius de peri-
culo timebant. at ille negat a Callicrate fieri sibi insidias,
5 sed illa, quae agerentur, fieri praecepto suo. mulieres nihilo
setius Callicratem in aedem Proserpinae deducunt ac iurare
cogunt, nihil ab illo periculi fore Dioni. ille hac religione
non modo non est deterritus, sed ad maturandum concitatus
est, verens ne prius consilium aperiretur suum, quam conata
perfecisset.

4 angebatur *Kellerbauer* 15 odio *A dett.* 19 dissidenti *Bremi* 23 ageretur *Kellerbauer*

Hac mente proximo die festo, cum a conventu se remo- 9
tum Dion domi teneret atque in conclavi edito recubuisset,
consciis facinoris loca munitiora oppidi tradit, domum cus-
todiis saepit, a foribus qui non discedant, certos praeficit,
navem triremem armatis ornat Philostratoque, fratri suo, 2
tradit eamque in portu agitari iubet, ut si exercere remiges
vellet, cogitans, si forte consiliis obstitisset fortuna, ut ha-
beret, qua fugeret ad salutem. suorum autem e numero 3
Zacynthios adulescentes quosdam eligit cum audacissimos
tum viribus maximis, hisque dat negotium, ad Dionem eant
inermes, sic ut conveniendi eius gratia viderentur venire.
hi propter notitiam sunt intromissi. at illi ut limen eius 4
intrarant, foribus obseratis in lecto cubantem invadunt,
colligant: fit strepitus, adeo ut exaudiri possit foris. hic, 5
sicut ante saepe dictum est, quam invisa sit singularis
potentia et miseranda vita, qui se metui quam amari ma-
lunt, cuivis facile intellectu fuit. namque illi ipsi custodes, 6
si propria fuissent voluntate, foribus effractis servare eum
potuissent, quod illi inermes telum foris flagitantes vivum
tenebant. cui cum succurreret nemo, Lyco quidam Syra-
cusanus per fenestras gladium dedit, quo Dion inter-
fectus est.

Confecta caede, cum multitudo visendi gratia introisset, 10
nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur. nam celeri
rumore dilato, Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus
tale facinus displicebat. hi falsa suspicione ducti imme-
rentes ut sceleratos occidunt. huius de morte ut palam 2
factum est, mirabiliter vulgi mutata est voluntas. nam qui
vivum eum tyrannum vocitarant, eidem liberatorem patriae
tyrannique expulsorem praedicabant. sic subito miseri-

4 sepsit ς 8 aufugeret *Halm* 9 Zaguntinos (Sag- *M*) *ABMR* 12 limine tenus *Nipp.* 13 intrarunt ς 14 posset *MR* 14, 15 hic autem sicut *P* 18 propitia *R*: prompta *Halm*: propensa *Dietsch* 21 fenestram *cod. Marcianus* 25 dilato *Lamb.*: delato *codd.*

cordia odio successerat, ut eum suo sanguine ab Acherunte,
3 si possent, cuperent redimere. itaque in urbe celeberrimo
loco, elatus publice, sepulcri monumento donatus est. diem
obiit circiter annos LV natus, quartum post annum, quam
ex Peloponneso in Siciliam redierat.

1 IPHICRATES Atheniensis non tam magnitudine rerum ge-
starum quam disciplina militari nobilitatus est. fuit enim
talis dux, ut non solum aetatis suae cum primis compara-
retur, sed ne de maioribus natu quidem quisquam antepo-
2 neretur. multum vero in bello est versatus, saepe exercitibus
praefuit, nusquam culpa male rem gessit, semper consilio
vicit tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova
3 attulerit, partim meliora fecerit. namque ille pedestria
arma mutavit. cum ante illum imperatorem maximis clipeis,
4 brevibus hastis, minutis gladiis uterentur, ille e contrario
peltam pro parma fecit (a quo postea peltastae pedites
appellantur), ut ad motus concursusque essent leviores,
hastae modum duplicavit, gladios longiores fecit. idem
genus loricarum et pro sertis atque aeneis linteas dedit.
quo facto expeditiores milites reddidit: nam pondere de-
tracto, quod aeque corpus tegeret et leve esset, curavit.

2 Bellum cum Thracibus gessit; Seuthem, socium Athe-
niensium, in regnum restituit. apud Corinthum tanta severi-
tate exercitui praefuit, ut nullae umquam in Graecia neque
exercitatiores copiae neque magis dicto audientes fuerint
2 duci, in eamque consuetudinem adduxit, ut, cum proelii
signum ab imperatore esset datum, sine ducis opera sic
ordinatae consisterent, ut singuli a peritissimo imperatore
3 dispositi viderentur. hoc exercitu moram Lacedaemonio-
rum interfecit, quod maxime tota celebratum est Graecia.
iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit, quo facto

17 appellabantur *Fleck.* 26 induxit *Leid. Pu* 30 inter-
cepit *MR*

magnam adeptus est gloriam. cum Artaxerxes Aegyptio 4
regi bellum inferre voluit, Iphicraten ab Atheniensibus
ducem petivit, quem praeficeret exercitui conducticio, cuius
numerus $\overline{XII}$ fuit. quem quidem sic omni disciplina mili-
tari erudivit, ut, quem ad modum quondam Fabiani
milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud
Graecos in summa laude fuerint. idem subsidio Lacedae- 5
moniis profectus Epaminondae retardavit impetus. nam
nisi eius adventus appropinquasset, non prius Thebani
Sparta abscessissent, quam captam incendio delessent.

Fuit autem et animo magno et corpore imperatoriaque **3**
forma, ut ipso aspectu cuivis iniceret admirationem sui, sed 2
in labore nimis remissus parumque patiens, ut Theopompus
memoriae prodidit, bonus vero civis fideque magna. quod
cum in aliis rebus declaravit, tum maxime in Amyntae
Macedonis liberis tuendis. namque Eurydice, mater Per-
diccae et Philippi, cum his duobus pueris Amynta mortuo
ad Iphicraten confugit eiusque opibus defensa est. vixit ad 3
senectutem placatis in se suorum civium animis. causam
capitis semel dixit, bello sociali, simul cum Timotheo,
eoque iudicio est absolutus. Menesthea filium reliquit ex 4
Thressa natum, Coti regis filia. is cum interrogaretur,
utrum pluris, patrem matremne, faceret, 'matrem' inquit.
id cum omnibus mirum videretur, at ille 'merito' inquit
'facio: nam pater, quantum in se fuit, Threcem me genuit,
contra ea mater Atheniensem.'

CHABRIAS Atheniensis. hic quoque in summis habitus 1
est ducibus resque multas memoria dignas gessit. sed ex
his elucet maxime inventum eius in proelio, quod apud

2 Ipsicratem (-ten ?) *Dan.* : Ipsicrathen *ABP* 8 impetus *Mu* : inceptus *AB* : incoeptus *R* : interceptus (?) *Dan.* 18 Iphicratem *codd.* 23 plus *Dan. APR* 25 genuit uel creauit *BPR et in A* uel creauit *suprascr.*

2 Thebas fecit, cum Boeotiis subsidio venisset. namque in eo victoria fidentem summum ducem Agesilaum, fugatis iam ab eo conducticiis catervis, * * * * reliquam phalangem loco vetuit cedere obnixoque genu scuto, proiecta hasta impetum excipere hostium docuit. id novum Agesilaus contuens progredi non est ausus suosque iam incurrentes tuba revo-
3 cavit. hoc usque eo tota Graecia fama celebratum est, ut illo statu Chabrias sibi statuam fieri voluerit, quae publice ei ab Atheniensibus in foro constituta est. ex quo factum est ut postea athletae ceterique artifices suis statibus *in* statuis ponendis uterentur, cum victoriam essent adepti.

2 Chabrias autem multa in Europa bella administravit, cum dux Atheniensium esset; in Aegypto sua sponte gessit: nam Nectenebin adiutum profectus regnum ei constituit.
2 fecit idem Cypri, sed publice ab Atheniensibus Euagorae adiutor datus, neque prius inde discessit, quam totam insulam bello devinceret: qua ex re Athenienses magnam
3 gloriam sunt adepti. interim bellum inter Aegyptios et Persas conflatum est. Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant, Lacedaemonii cum Aegyptiis, a quibus magnas praedas Agesilaus, rex eorum, faciebat. id intuens Chabrias, cum in re nulla Agesilao cederet, sua sponte eos adiutum profectus Aegyptiae classi praefuit, pedestribus copiis Agesilaus.

3 Tum praefecti regis Persae legatos miserunt Athenas questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Aegyptiis. Athenienses diem certam Chabriae praestituerunt, quam ante domum nisi redisset, capitis se illum

2 fidente summo duce Agesilao *Lamb.* 3 *post* cateruis *intercidisse uerbum* retardauit *censet Roth*, eo frustratus est, quod *Fleck.* 10 suis *MacMichael et Rubner*: iis *codd.* statibus *Mu*: stantibus *Dan. et rell.* in *add. u* 11 cum *codd.*: quibuscum *Bergk*: quomodo *Scheffer*: in quibus *Puteanus*: *lacunam ante* cum *statuit Bosius* 14 Nectenebin *Nipp.*: Nectebenin *Dan. AP* 27 praestituerunt *MR*: -erunt *Dan. et rell.*

damnaturos denuntiarunt. hoc ille nuntio Athenas rediit,
neque ibi diutius est moratus, quam fuit necesse. non 2
enim libenter erat ante oculos suorum civium, quod et
vivebat laute et indulgebat sibi liberalius, quam ut invidiam
vulgi posset effugere. est enim hoc commune vitium in 3
magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriae comes sit et
libenter de iis detrahant, quos eminere videant altius;
neque animo aequo pauperes alienam opulentium intuuntur
fortunam. itaque Chabrias, quo ei licebat, plurimum aberat.
neque vero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes 4
fere principes fecerunt idem, quod tantum se ab invidia
putabant futuros, quantum a conspectu suorum recesserint.
itaque Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thraecia,
Timotheus Lesbo, Chares Sigeo, dissimilis quidem Chares
horum et factis et moribus, sed tamen Athenis et honoratus
et potens.

Chabrias autem periit bello sociali tali modo. oppu- 4
gnabant Athenienses Chium. erat in classe Chabrias pri-
vatus, sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate
anteibat, eumque magis milites quam qui praeerant aspicie-
bant. quae res ei maturavit mortem. nam dum primus 2
studet portum intrare gubernatoremque iubet eo dirigere
navem, ipse sibi perniciei fuit: cum enim eo penetrasset,
ceterae non sunt secutae. quo facto circumfusus hostium
concursu cum fortissime pugnaret, navis rostro percussa
coepit sidere. hinc refugere cum posset, si se in mare 3
deiecisset, quod suberat classis Atheniensium, quae exci-
peret natantis, perire maluit quam armis abiectis navem

5 in *secl. Halm* 6 inuidiae gloria *Dan. AB* 7 emergere *BMR* 8 opulentium *secl. Scheffer* intuentur *BMRu*: alienam opulentiam intueantur *Cobet* 9 quoad *Mu* 12 afuturos *Fleck.*: abfut. *Can. u* 14 Lesbi *Mu* Sigaei *Fleck.* 20 suspiciebat *Grasberger* 22 gubernatoremque *Pu*: *om.* que *rell.* 26 cum ref. (?) *Dan.*: ref. cum non *AB*: cum ref. non *MR*

relinquere, in qua fuerat vectus. id ceteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. at ille, praestare honestam mortem existimans turpi vitae, comminus pugnans telis hostium interfectus est.

1 TIMOTHEVS, Cononis filius, Atheniensis. hic a patre
acceptam gloriam multis auxit virtutibus: fuit enim disertus,
impiger, laboriosus, rei militaris peritus neque minus civi-
2 tatis regendae. multa huius sunt praeclare facta, sed haec
maxime illustria. Olynthios et Byzantios bello subegit.
Samum cepit: in quo oppugnando superiori bello Athe-
nienses mille et ducenta talenta consumpserant, id ille sine
ulla publica impensa populo restituit. adversus Cotum bella
gessit ab eoque mille et cc talenta praedae in publicum
3 rettulit. Cyzicum obsidione liberavit. Ariobarzani simul
cum Agesilao auxilio profectus est, a quo cum Laco pecu-
niam numeratam accepisset, ille civis suos agro atque
urbibus augeri maluit quam id sumere, cuius partem domum
suam ferre posset. itaque accepit Crithoten et Sestum.
2 Idem classi praefectus circumvehens Peloponnesum, Laco-
nicen populatus, classem eorum fugavit, Corcyram sub impe-
rium Atheniensium redegit sociosque idem adiunxit Epirotas,
Athamanas, Chaonas omnesque eas gentes, quae mare illud
2 adiacent. quo facto Lacedaemonii de diutina contentione
destiterunt et sua sponte Atheniensibus imperii maritimi
principatum concesserunt, pacemque iis legibus constitue-
runt, ut Athenienses mari duces essent. quae victoria
tantae fuit Atticis laetitiae, ut tum primum arae Paci publice
3 sint factae eique deae pulvinar sit institutum. cuius laudis
ut memoria maneret, Timotheo publice statuam in foro

10 in qua oppugnanda *Mu* 13 eoque mille et] mil. et *inclus. Halm* 18 Crithoten *Gebhard*: Crithonem *Gif. ABP*: Erithonem (?) *Dan.* Sextum *Dan. ABPR* 22 Athamanas *u*: Athamatias (-cias *P*) *Dan. ABP*: Gantias *MR* 25 iis *Nipp.*: his (hiis *P*) *codd.*

posuerunt. qui honos huic uni ante id tempus contigit, ut, cum patri populus statuam posuisset, filio quoque daret. sic iuxta posita recens filii veterem patris renovavit memoriam.

Hic cum esset magno natu et magistratus gerere desisset, 3
bello Athenienses undique premi sunt coepti. defecerat Samus, descierat Hellespontus, Philippus iam tum valens, Macedo, multa moliebatur: cui oppositus Chares cum esset,
non satis in eo praesidii putabatur. fit Menestheus praetor, 2
filius Iphicratis, gener Timothei, et ut ad bellum proficiscatur decernitur. huic in consilium dantur duo usu sapientiaque praestantes [quorum consilio uteretur], pater et socer, quod in his tanta erat auctoritas, ut magna spes
esset per eos amissa posse recuperari. hi cum Samum pro- 3
fecti essent et eodem Chares illorum adventu cognito cum suis copiis proficisceretur, ne quid absente se gestum videretur, accidit, cum ad insulam appropinquarent, ut magna tempestas oriretur: quam evitare duo veteres imperatores
utile arbitrati suam classem suppresserunt. at ille teme- 4
raria usus ratione non cessit maiorum natu auctoritati, velut in sua manu esset fortuna. quo contenderat, pervenit, eodemque ut sequerentur, ad Timotheum et Iphicraten nuntium misit. hinc male re gesta, compluribus amissis navibus eo, unde erat profectus, se recipit litterasque Athenas publice misit, sibi proclive fuisse Samum capere,
nisi a Timotheo et Iphicrate desertus esset. populus acer, 5
suspicax ob eamque rem mobilis, adversarius, invidus (etiam potentiae in crimen vocabantur) domum revocat: accusantur proditionis. hoc iudicio damnatur Timotheus

8 Macedo *del. Bosius, post* Philippus *ponendum censet Lupus* 10 Ypocratis (Hippo-) *ABR* 11 uiri duo *Fleck. et Cobet* 12 quorum . . . uteretur *inclus. Halm* 21 uelut *Heusinger*: et ut *Dan. ABR*: ut *P*: et *M*: et ut si *u* 24 recepit *BMRu* 28 etiam . . . uocabantur *inclus. Halm*: etenim potentia . . . uocabatur *Andresen* (*praeeunte Gitlbauer*)

lisque eius aestimatur centum talentis. ille odio ingratae
civitatis coactus Chalcidem se contulit.

4 Huius post mortem cum populum iudicii sui paeniteret,
multae novem partis detraxit et decem talenta Cononem,
filium eius, ad muri quandam partem reficiendam iussit
dare. in quo fortunae varietas est animadversa. nam
quos avus Conon muros ex hostium praeda patriae re-
stituerat, eosdem nepos cum summa ignominia familiae ex
2 sua re familiari reficere coactus est. Timothei autem
moderatae sapientisque vitae cum pleraque possimus proferre
testimonia, uno erimus contenti, quod ex eo facile conici
poterit, quam carus suis fuerit. cum Athenis adulescentu-
lus causam diceret, non solum amici privatique hospites ad
eum defendendum convenerunt, sed etiam in eis Iason,
tyrannus Thessaliae, qui illo tempore fuit omnium potentissi-
3 mus. hic cum in patria sine satellitibus se tutum non
arbitraretur, Athenas sine ullo praesidio venit tantique
hospitem fecit, ut mallet se capitis periculum adire quam
Timotheo de fama dimicanti deesse. hunc adversus tamen
Timotheus postea populi iussu bellum gessit: patriae
sanctiora iura quam hospitii esse duxit.

4 Haec extrema fuit aetas imperatorum Atheniensium,
Iphicratis, Chabriae, Timothei, neque post illorum obitum
quisquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.

5 Venio nunc ad fortissimum virum maximique consilii
omnium barbarorum, exceptis duobus Karthaginiensibus,
6 Hamilcare et Hannibale. de quo hoc plura feremus, quod
et obscuriora sunt eius gesta pleraque et ea, quae prospere
ei cesserunt, non magnitudine copiarum, sed consilii, quo
tum omnes superabat, acciderunt: quorum nisi ratio ex-
plicata fuerit, res apparere non poterunt.

15 Thessaliae *om.* ς   27 referemus *Mu*

DATAMES, patre Camisare, natione Care, matre Scythissa 1
natus, primum militum *in* numero fuit apud Artaxerxen
eorum, qui regiam tuebantur. pater eius Camisares, quod
et manu fortis et bello strenuus et regi multis locis fidelis
erat repertus, habuit provinciam partem Ciliciae iuxta
Cappadociam, quam incolunt Leucosyri. Datames militare 2
munus fungens primum, qualis esset, aperuit in bello, quod
rex adversus Cadusios gessit. namque hic multis milibus
regiorum interfectis magni fuit eius opera. quo factum est,
cum in eo bello cecidisset Camisares, *ut* paterna ei traderetur provincia.

Pari se virtute postea praebuit, cum Autophrodates iussu **2**
regis bello persequeretur eos qui defecerant. namque
huius opera hostes, cum castra iam intrassent, profligati
sunt exercitusque reliquus conservatus regis est: qua ex re
maioribus rebus praeesse coepit. erat eo tempore Thuys 2
dynastes Paphlagoniae, antiquo genere, ortus a Pylaemene
illo, quem Homerus Troico bello a Patroclo interfectum
ait. is regi dicto audiens non erat. quam ob causam 3
bello eum persequi constituit eique rei praefecit Datamen,
propinquum Paphlagonis: namque ex fratre et sorore erant
nati. quam ob causam Datames primum experiri voluit, ut
sine armis propinquum ad officium reduceret. ad quem
cum venisset sine praesidio, quod ab amico nullas vereretur
insidias, paene interiit: nam Thuys eum clam interficere
voluit. erat mater cum Datame, amita Paphlagonis. ea 4
quid ageretur resciit filiumque monuit. ille fuga periculum 5
evitavit bellumque indixit Thuyni. in quo cum ab Ariobarzane, praefecto Lydiae et Ioniae totiusque Phrygiae,
desertus esset, nihilo segnius perseveravit vivumque Thuym
cepit cum uxore et liberis.

2 in *add. Fleck.*: in militum *Nipp.* 10 ut *add. Heusinger* 17 ortus *Dan. AB*: natus *rell.* Pylaemene *Aldus*: Philemene *plerique* 19 regis ς

3 Cuius facti ne prius fama ad regem quam ipse perveniret,
dedit operam. itaque omnibus insciis eo, ubi erat rex,
venit posteroque die Thuyn, hominem maximi corporis
terribilique facie, quod et niger et capillo longo barbaque
erat promissa, optima veste texit, quam satrapae regii
gerere consuerant, ornavit etiam torque atque armillis aureis
2 ceteroque regio cultu; ipse agresti duplici amiculo circum-
datus hirtaque tunica, gerens in capite galeam venatoriam,
dextra manu clavam, sinistra copulam, qua vinctum ante
se Thuynem agebat, ut si feram bestiam captam duceret.
3 quem cum omnes conspicerent propter novitatem ornatus
ignotamque formam ob eamque rem magnus esset con-
cursus, fuit nonnemo qui agnosceret Thuym regique
4 nuntiaret. primo non accredidit itaque Pharnabazum misit
exploratum. a quo ut rem gestam comperit, statim admitti
iussit, magnopere delectatus cum facto tum ornatu, inprimis
5 quod nobilis rex in potestatem inopinanti venerat. itaque
magnifice Datamen donatum ad exercitum misit, qui tum
contrahebatur duce Pharnabazo et Tithrauste ad bellum
Aegyptium, parique eum atque illos imperio esse iussit.
postea vero quam Pharnabazum rex revocavit, illi summa
imperii tradita est.

4 Hic cum maximo studio compararet exercitum Aegy-
ptumque proficisci pararet, subito a rege litterae sunt ei
missae, ut Aspim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat:
quae gens iacet supra Ciliciam, confinis Cappadociae.
2 namque Aspis, saltuosam regionem castellisque munitam
incolens, non solum imperio regis non parebat, sed etiam
finitimas regiones vexabat et quae regi portarentur abri-
3 piebat. Datames etsi longe aberat ab iis regionibus et
a maiore re abstrahebatur, tamen regis voluntati morem
gerendum putavit. itaque cum paucis, sed viris fortibus

11 quae cum *Nipp.* aspicerent *Leid. Can.* 19 Titraste *Dan. ABP* 22 tradita sunt *Dan. ABP*

navem conscendit, existimans, quod accidit, facilius se
imprudentem parva manu oppressurum quam paratum
quamvis magno exercitu. hac delatus in Ciliciam, egressus 4
inde, dies noctesque iter faciens Taurum transiit eoque quo
studuerat venit. quaerit quibus locis sit Aspis: cognoscit
haud longe abesse profectumque eum venatum. quae dum
speculatur, adventus eius causa cognoscitur. Pisidas cum
iis, quos secum habebat, ad resistendum Aspis comparat.
id Datames ubi audivit, arma sumit, suos sequi iubet; ipse 5
equo concitato ad hostem vehitur. quem procul Aspis
conspiciens ad se ferentem pertimescit atque a conatu
resistendi deterritus sese dedidit. hunc Datames vinctum
ad regem ducendum tradit Mithridati.

Haec dum geruntur, Artaxerxes reminiscens, a quanto **5**
bello ad quam parvam rem principem ducum misisset, se
ipse reprehendit et nuntium ad exercitum Acen misit, quod
nondum Datamen profectum putabat, qui diceret, ne ab
exercitu discederet. hic priusquam perveniret, quo erat
profectus, in itinere convenit, qui Aspim ducebant. qua 2
celeritate cum magnam benivolentiam regis Datames conse-
cutus esset, non minorem invidiam aulicorum excepit, quod
illum unum pluris quam se omnes fieri videbant. quo
facto cuncti ad eum opprimendum consenserunt. haec 3
Pandantes, gazae custos regiae, amicus Datami, perscripta
ei mittit, in quibus docet eum magno fore periculo, si quid
illo imperante adversi in Aegypto accidisset. namque eam 4
esse consuetudinem regiam, ut casus adversos hominibus
tribuant, secundos fortunae suae: quo fieri ut facile im-
pellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male
gestae nuntientur. illum hoc maiore fore in discrimine,
quod, quibus rex maxime oboediat, eos habeat inimicissi-
mos. talibus ille litteris cognitis, cum iam ad exercitum 5

6 quem dum *Dan.* 9 sumit] capit ς 16 Acen *Bongars*: Acrem *codd.* mittit *P et suprascr. A* 28 facile fieri ut ς

Acen venisset, quod non ignorabat ea vere scripta, de-
sciscere a rege constituit. neque tamen quicquam fecit,
6 quod fide sua esset indignum. nam Mandroclen Magnetem
exercitui praefecit; ipse cum suis in Cappadociam discedit
coniunctamque huic Paphlagoniam occupat, celans, qua
voluntate esset in regem. clam cum Ariobarzane facit
amicitiam, manum comparat, urbes munitas suis tuendas
tradit.

6 Sed haec propter hiemale tempus minus prospere pro-
cedebant. audit Pisidas quasdam copias adversus se
parare. filium eo Arsideum cum exercitu mittit; cadit in
proelio adulescens. proficiscitur eo pater non ita cum
magna manu, celans, quantum vulnus accepisset, quod
prius ad hostem pervenire cupiebat, quam de male re gesta
fama ad suos perveniret, ne cognita filii morte animi debili-
2 tarentur militum. quo contenderat, pervenit iisque locis
castra ponit, ut neque circumiri multitudine adversariorum
posset neque impediri, quominus ipse ad dimicandum
3 manum haberet expeditam. erat cum eo Mithrobarzanes,
socer eius, praefectus equitum. is desperatis generi rebus
ad hostes transfugit. id Datames ut audivit, sensit, si in
turbam exisset ab homine tam necessario se relictum,
4 futurum ut ceteri consilium sequerentur. in vulgus edit:
suo iussu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo
facilius receptus interficeret hostes: quare relinqui eum
par non esse et omnes confestim sequi. quod si animo
strenuo fecissent, futurum ut adversarii non possent re-
5 sistere, cum et intra vallum et foris caederentur. hac re
probata exercitum educit, Mithrobarzanem persequitur
tantum: qui cum ad hostes pervenerat, Datames signa
6 inferri iubet. Pisidae nova re commoti in opinionem

1 Acen *u*: Ageen *Dan. ABPR*: Acrem *M*   10 quosdam *uel* clam *Hoppe*   19 Mithrobarzanes *Lamb.*: Metro- *codd.*   30 qui cum *Leid.*: qui dum *Dan. ABMR*: que dum *P*: qui tantum non *u*: qui tantum quod *Gronouius et sic Heusinger addito* cum *ante* Datames

adducuntur perfugas mala fide compositoque fecisse, ut
recepti maiori essent calamitati. primum eos adoriuntur.
illi cum, quid ageretur aut quare fieret, ignorarent, coacti
sunt cum iis pugnare, ad quos transierant, ab iisque stare,
quos reliquerant: quibus cum neutri parcerent, celeriter
sunt concisi. reliquos Pisidas resistentis Datames invadit: 7
primo impetu pellit, fugientis persequitur, multos interficit,
castra hostium capit. tali consilio uno tempore et pro- 8
ditores perculit et hostis profligavit, et, quod ad perniciem
suam fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. quo
neque acutius ullius imperatoris cogitatum neque celerius
factum usquam legimus.

Ab hoc tamen viro Sysinas, maximo natu filius, desciit ad **7**
regemque transiit et de defectione patris detulit. quo
nuntio Artaxerxes commotus, quod intellegebat sibi cum
viro forti ac strenuo negotium esse, qui cum cogitasset,
facere auderet et prius cogitare quam conari consuesset,
Autophrodatem in Cappadociam mittit. hic ne intrare 2
posset, saltum, in quo Ciliciae portae sunt sitae, Datames
praeoccupare studuit. sed tam subito copias contrahere 3
non potuit. a qua re depulsus cum ea manu, quam con-
traxerat, locum deligit talem, ut neque circumiretur ab hosti-
bus neque praeteriret adversarius, quin ancipitibus locis
premeretur, et, si dimicare eo vellet, non multum obesse
multitudo hostium suae paucitati posset.

Haec etsi Autophrodates videbat, tamen statuit congredi **8**
quam cum tantis copiis refugere aut tam diu uno loco
sedere. habebat barbarorum equitum XX, peditum centum 2
milia, quos illi Cardacas appellant, eiusdemque generis $\overline{\text{III}}$
funditorum, praeterea Cappadocum $\overline{\text{VIII}}$, Armeniorum $\overline{\text{X}}$,
Paphlagonum $\overline{\text{V}}$, Phrygum $\overline{\text{X}}$, Lydorum $\overline{\text{V}}$, Aspendiorum et
Pisidarum circiter $\overline{\text{III}}$, Cilicum $\overline{\text{II}}$, Captianorum totidem, ex

22 delegit *MRu* 29 Cardacas *u*: Gardacas *Dan. A*: Gardatas (-tus *R*, -tes *M*) *MPR*: Gradatas *B*

Graecia conductorum III, levis armaturae maximum nume-
3 rum. has adversus copias spes omnis consistebat Datami
in se locique natura: namque huius partem non habebat
vicesimam militum. quibus fretus conflixit adversariorum-
que multa milia concidit, cum de ipsius exercitu non am-
plius hominum mille cecidisset. quam ob causam postero
4 die tropaeum posuit, quo loco pridie pugnatum erat. hinc
cum castra movisset semperque inferior copiis superior
omnibus proeliis discederet, quod numquam manum con-
sereret, nisi cum adversarios locorum angustiis clausisset,
quod perito regionum callideque cogitanti saepe accidebat,
5 Autophrodates, cum bellum duci maiore regis calamitate
quam adversariorum videret, pacem amicitiamque hortatus
6 est, ut cum rege in gratiam rediret. quam ille etsi fidam
non fore putabat, tamen condicionem accepit seque ad
Artaxerxem legatos missurum dixit. sic bellum, quod rex
adversus Datamen susceperat, sedatum est. Autophrodates
in Phrygiam se recepit.

9 At rex, quod implacabile odium in Datamen susceperat,
postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, insi-
2 diis interficere studuit: quas ille plerasque evitavit. sicut,
cum ei nuntiatum esset quosdam sibi insidiari, qui in ami-
corum erant numero (de quibus, quod inimici detulerant,
neque credendum neque neglegendum putavit), experiri
3 voluit, verum falsumne sibi esset relatum. itaque eo pro-
fectus est, in quo itinere futuras insidias dixerant. sed
elegit corpore ac statura simillimum sui eique vestitum
suum dedit atque eo loco ire, quo ipse consuerat, iussit;
ipse autem ornatu vestituque militari inter corporis custodes
4 iter facere coepit. at insidiatores, postquam in eum locum
agmen pervenit, decepti ordine atque vestitu impetum in

17 est *om.* ς 21 euitauit *Nipp.*: uitauit *codd.* 23 detulerunt ς 26 insidias euenire ς 29 ornatus uestitu (*om.* que) ς

eum faciunt, qui suppositus erat. praedixerat autem iis
Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati essent facere,
quod ipsum vidissent. ipse, ut concurrentis insidiatores 5
animum advertit, tela in eos coniecit. hoc idem cum uni-
versi fecissent, priusquam pervenirent ad eum quem aggredi
volebant, confixi conciderunt.

Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est **10**
Mithridatis, Ariobarzanis filii, dolo. namque is pollicitus
est regi se eum interfecturum, si ei rex permitteret, ut quod-
cumque vellet liceret impune facere, fidemque de ea re
more Persarum dextra dedisset. hanc ut accepit a rege 2
missam, copias parat et absens amicitiam cum Datame
facit, regis provincias vexat, castella expugnat, magnas prae-
das capit, quarum partim suis dispertit, partim ad Datamen
mittit; pari modo complura castella ei tradit. haec diu 3
faciendo persuasit homini se infinitum adversus regem susce-
pisse bellum, cum nihilo magis, ne quam suspicionem illi
praeberet insidiarum, neque colloquium eius petivit neque
in conspectum venire studuit. sic absens amicitiam gere-
bat, ut non beneficiis mutuis, sed communi odio, quod erga
regem susceperant, contineri viderentur.

Id cum satis se confirmasse arbitratus est, certiorem facit **11**
Datamen, tempus esse maiores exercitus parari et bellum
cum ipso rege suscipi, deque ea re, si ei videretur, quo loco
vellet, in colloquium veniret. probata re colloquendi tem-
pus sumitur locusque, quo conveniretur. huc Mithridates 2
cum uno, cui maxime habebat fidem, ante aliquot dies venit
compluribusque locis separatim gladios obruit eaque loca
diligenter notat. ipso autem colloquii die utrique, locum
qui explorarent atque ipsos scrutarentur, mittunt; deinde
ipsi sunt congressi. hic cum aliquamdiu in colloquio fuis- 3
sent et diverse discessissent iamque procul Datames abesset,

14 pariter ad *Dan. AP* 22 esset *Halm* 29 colloquendi ς
32 diuersi *MRu*

Mithridates, priusquam ad suos perveniret, ne quam suspi-
cionem pareret, in eundem locum revertitur atque ibi, ubi
telum erat repostum, insedit, ut si lassitudine cuperet ac-
quiescere, Datamenque revocavit, simulans se quiddam
4 in colloquio esse oblitum. interim telum, quod latebat,
protulit nudatumque vagina veste texit ac Datami venienti
ait, digredientem se animadvertisse locum quendam, qui erat
5 in conspectu, ad castra ponenda esse idoneum. quem cum
digito demonstraret et ille respiceret, aversum ferro trans-
fixit priusque, quam quisquam posset succurrere, interfecit.
ita ille vir, qui multos consilio, neminem perfidia ceperat,
simulata captus est amicitia.

1 EPAMINONDAS, Polymni filius, Thebanus. de hoc prius-
quam scribimus, haec praecipienda videntur lectoribus, ne
alienos mores ad suos referant, neve ea, quae ipsis leviora
2 sunt, pari modo apud ceteros fuisse arbitrentur. scimus
enim musicen nostris moribus abesse a principis persona,
saltare vero etiam in vitiis poni: quae omnia apud Graecos
3 et grata et laude digna ducuntur. cum autem exprimere
imaginem consuetudinis atque vitae velimus Epaminondae,
nihil videmur debere praetermittere, quod pertineat ad eam
4 declarandam. quare dicemus primum de genere eius,
deinde quibus disciplinis et a quibus sit eruditus, tum de
moribus ingeniique facultatibus et si qua alia memoria
digna erunt, postremo de rebus gestis, quae a plurimis
animi anteponuntur virtutibus.

2 Natus igitur patre, quo diximus, genere honesto, pauper
iam a maioribus relictus, eruditus autem sic ut nemo The-
banus magis. nam et citharizare et cantare ad chordarum

3 repostum insedit *Can.*: impostum res. *Dan. AP*: impositum res. *rell.*: infossum res. *Heusinger* 9 conspiceret ς 13 Polymnidis *codd.* 14 scribimus *AP*: scribamus *rell.* 26 animi *Koene*: omnium *codd.* 27 est *post* natus *add. Nipp.*, *post* relictus *Halm*, *post* sic *Fleck.*

sonum doctus est a Dionysio, qui non minore fuit in musi-
cis gloria quam Damon aut Lamprus, quorum pervulgata
sunt nomina, cantare tibiis ab Olympiodoro, saltare a Calli-
phrone. at philosophiae praeceptorem habuit Lysim Ta- 2
rentinum, Pythagoreum: cui quidem sic fuit deditus, ut
adulescens tristem ac severum senem omnibus aequalibus
suis in familiaritate anteposuerit; neque prius eum a se
dimiserit, quam in doctrinis tanto antecessit condiscipulos,
ut facile intellegi posset pari modo superaturum omnes in
ceteris artibus. atque haec ad nostram consuetudinem 3
sunt levia et potius contemnenda; at in Graecia, utique
olim, magnae laudi erant. postquam ephebus est factus et 4
palaestrae dare operam coepit, non tam magnitudini virium
servivit quam velocitati: illam enim ad athletarum usum,
hanc ad belli existimabat utilitatem pertinere. itaque exer- 5
cebatur plurimum currendo et luctando ad eum finem,
quoad stans complecti posset atque contendere. in armis
vero plurimum studii consumebat.

Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona **3**
accesserant. erat enim modestus, prudens, gravis, tempori-
bus sapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo,
adeo veritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur. idem 2
continens, clemens patiensque admirandum in modum, non
solum populi, sed etiam amicorum ferens iniurias, in primis
commissa celans, quod interdum non minus prodest quam
diserte dicere, studiosus audiendi: ex hoc enim facillime
disci arbitrabatur. itaque cum in circulum venisset, in quo 3
aut de re publica disputaretur aut de philosophia sermo
haberetur, numquam inde prius discessit, quam ad finem
sermo esset adductus. paupertatem adeo facile perpessus 4
est, ut de re publica nihil praeter gloriam ceperit. amico-

2 Lamprus *Longolius*: Lampus *codd.* 4 Lysim *Dan.*[2]: Lysiam *Dan.*[1] *et rell.* 6 ac] et ς 8 dimisit *Nipp.* 9 possit *Dan. ABP* 17 quoad stans *u*: quo adstans *codd.* contundere *Weidner* 25 quodque *Eussner*

rum in se tuendo caruit facultatibus, fide ad alios sublevan-
dos saepe sic usus est, ut iudicari possit omnia ei cum
5 amicis fuisse communia. nam cum aut civium suorum
aliquis ab hostibus esset captus aut virgo amici nubilis
quae propter paupertatem collocari non posset, amicorum
consilium habebat et, quantum quisque daret, pro faculta-
6 tibus imperabat. eamque summam cum fecerat, priusquam
acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quaerebat, ad
eos, qui conferebant, eique ut ipsi numerarent faciebat, ut
ille, ad quem ea res perveniebat, sciret quantum cuique
deberet.

4 Tentata autem eius est abstinentia a Diomedonte Cyzi-
ceno: namque is rogatu Artaxerxis regis Epaminondam
pecunia corrumpendum susceperat. hic magno cum pon-
dere auri Thebas venit et Micythum adulescentulum, quin-
que talentis ad suam perduxit voluntatem quem tum Epa-
minondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam
2 convenit et causam adventus Diomedontis ostendit. at
ille Diomedonti coram 'nihil' inquit 'opus pecunia est:
nam si rex ea vult, quae Thebanis sunt utilia, gratis facere
sum paratus, sin autem contraria, non habet auri atque
argenti satis. namque orbis terrarum divitias accipere nolo
3 pro patriae caritate. tu quod me incognitum tentasti
tuique similem existimasti, non miror tibique ignosco;
sed egredere propere, ne alios corrumpas, cum me non
potueris. et tu, Micythe, argentum huic redde, aut, nisi id
4 confestim facis, ego te tradam magistratui.' hunc Diome-
don cum rogaret, ut tuto exiret suaque, quae attulerat,
liceret efferre, 'istud quidem' inquit 'faciam, neque tua
causa, sed mea, ne, si tibi sit pecunia adempta, aliquis

1 caruit *Mu* : caruerit *plerique* fide] isdem *M. Haupt* : idem *Nipp.* 6 concilium *Aldus* 7 potiusquam *Halm* 13 regis *om.* ς 23 prae *Puteanus* 28 exire *ed. Brixiana* attulisset ς

dicat id ad me ereptum pervenisse, quod delatum accipere
noluissem.' a quo cum quaesisset, quo se deduci vellet, 5
et ille Athenas dixisset, praesidium dedit, ut tuto perveniret.
neque vero id satis habuit, sed etiam, ut inviolatus in
navem escenderet, per Chabriam Atheniensem, de quo
supra mentionem fecimus, effecit. abstinentiae erit hoc 6
satis testimonium. plurima quidem proferre possimus, sed
modus adhibendus est, quoniam uno hoc volumine vitam
excellentium virorum complurium concludere constituimus,
quorum separatim multis milibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt.

Fuit etiam disertus, ut nemo ei Thebanus par esset **5**
eloquentia, neque minus concinnus in brevitate respondendi
quam in perpetua oratione ornatus. habuit obtrectatorem 2
Menecliden quendam, indidem Thebis, et adversarium in
administranda re publica, satis exercitatum in dicendo, ut
Thebanum scilicet: namque illi genti plus inest virium
quam ingenii. is quod in re militari florere Epaminondam 3
videbat, hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera desideraretur. huic ille
'fallis' inquit 'verbo civis tuos, quod hos a bello avocas:
otii enim nomine servitutem concilias. nam paritur pax 4
bello. itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati
esse debent. quare si principes Graeciae vultis esse, castris
est vobis utendum, non palaestra.' idem ille Meneclides 5
cum huic obiceret, quod liberos non haberet neque uxorem
duxisset, maximeque insolentiam, quod sibi Agamemnonis
belli gloriam videretur consecutus: at ille 'desine,' inquit
'Meneclida, de uxore mihi exprobrare: nam nullius in ista
re minus uti consilio volo.' (habebat enim Meneclides
suspicionem adulterii.) 'quod autem me Agamemnonem 6

5 ascenderet *ς*: cons. *u* 7 possimus *AP*: possemus *rell.*: possumus *Fleck.* 8 uitas *Vat.* 3170 21 auocas *u et Lamb.*: euocas *codd.*: reuocas *Klotz*

aemulari putas, falleris. namque ille cum universa Graecia vix decem annis unam cepit urbem, ego contra ea una urbe nostra dieque uno totam Graeciam Lacedaemoniis fugatis liberavi.'

6 Idem cum in conventum venisset Arcadum, petens ut
societatem cum Thebanis et Argivis facerent, contraque
Callistratus, Atheniensium legatus, qui eloquentia omnes eo
praestabat tempore, postularet ut potius amicitiam seque-
rentur Atticorum, et in oratione sua multa invectus esset in
2 Thebanos et Argivos in eisque hoc posuisset, animum adver-
tere debere Arcades, qualis utraque civitas civis procreasset,
ex quibus de ceteris possent iudicare: Argivos enim fuisse
Orestem et Alcmaeonem matricidas, Thebis Oedipum natum,
qui, cum patrem suum interfecisset, ex matre liberos pro-
3 creasse: huic in respondendo Epaminondas, cum de ceteris
perorasset, postquam ad illa duo opprobria pervenit, admi-
rari se dixit stultitiam rhetoris Attici, qui non animadverterit,
innocentes illos natos domi, scelere admisso cum patria
4 essent expulsi, receptos esse ab Atheniensibus. sed maxime
eius eloquentia eluxit Spartae legati ante pugnam Leuctri-
cam. quo cum omnium sociorum convenissent legati,
coram frequentissimo legationum conventu sic Lacedaemo-
niorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa oratione
opes eorum concusserit quam Leuctrica pugna. tum enim
perfecit, quod post apparuit, ut auxilio Lacedaemonii socio-
rum privarentur.

7 Fuisse patientem suorumque iniurias ferentem civium, quod se patriae irasci nefas esse duceret, haec sunt testimonia. cum eum propter invidiam cives sui praeficere exercitui noluissent duxque esset delectus belli imperitus, cuius errore eo esset deducta illa multitudo militum, ut

11 procreasset ς 22 Lac. sociorum *Dan.*: soc. Lac. *rell.* 29 sui *om.* ς 31 illa mult. mil. *Dan.* *P*: illa mil. mult. *Leid.*: illa mulitum *A*: res illa mil. *BMR*

omnes de salute pertimescerent, quod locorum angustiis
clausi ab hostibus obsidebantur, desiderari coepta est Epa-
minondae diligentia: erat enim ibi privatus numero militis.
a quo cum peterent opem, nullam adhibuit memoriam con- 2
tumeliae et exercitum obsidione liberatum domum reduxit
incolumem. nec vero hoc semel fecit, sed saepius. maxime 3
autem fuit illustre, cum in Peloponnesum exercitum duxisset
adversus Lacedaemonios haberetque collegas duos, quorum
alter erat Pelopidas, vir fortis ac strenuus. hi cum cri-
minibus adversariorum omnes in invidiam venissent ob
eamque rem imperium iis esset abrogatum atque in eorum
locum alii praetores successissent, Epaminondas populi 4
scito non paruit idemque ut facerent persuasit collegis et
bellum, quod susceperat, gessit. namque animadvertebat,
nisi id fecisset, totum exercitum propter praetorum impru-
dentiam inscitiamque belli periturum. lex erat Thebis, 5
quae morte multabat, si quis imperium diutius retinuisset,
quam lege praefinitum foret. hanc Epaminondas cum rei
publicae conservandae causa latam videret, ad perniciem
civitatis conferri noluit et quattuor mensibus diutius, quam
populus iusserat, gessit imperium.

Postquam domum reditum est collegae eius hoc crimine **8**
accusabantur. quibus ille permisit, ut omnem causam in
se transferrent suaque opera factum contenderent, ut
legi non oboedirent. qua defensione illis periculo libe-
ratis nemo Epaminondam responsurum putabat, quod
quid diceret non haberet. at ille in iudicium venit, nihil 2
eorum negavit, quae adversarii crimini dabant, omniaque,
quae collegae dixerant, confessus est neque recusavit quo
minus legis poenam subiret, sed unum ab iis petivit, ut in
periculo suo inscriberent: 'Epaminondas a Thebanis morte 3
multatus est, quod eos coegit apud Leuctra superare Lace-

7 in *om. ABP Aldus et exc. Pat.* 15 nisi] ubi ς 31 periculo] sepulchro 32 Leuctra *u*: Leuctram *AMP*: -um *BR*

daemonios, quos ante se imperatorem nemo Boeotorum
4 ausus fuit áspicere in acie, quodque uno proelio non solum
Thebas ab interitu retraxit, sed etiam universam Graeciam
in libertatem vindicavit eoque res utrorumque perduxit, ut
Thebani Spartam oppugnarent, Lacedaemonii satis habe-
5 rent, si salvi esse possent, neque prius bellare destitit, quam
Messene restituta urbem eorum obsidione clausit.' haec
cum dixisset, risus omnium cum hilaritate coortus est,
neque quisquam iudex ausus est de eo ferre suffragium.
sic a iudicio capitis maxima discessit gloria.

9 Hic extremo tempore imperator apud Mantineam cum
acie instructa audacius instaret hostes, cognitus a Lacedae-
moniis, quod in unius pernicie eius patriae sitam putabant
salutem, universi in unum impetum fecerunt neque prius
abscesserunt, quam magna caede multisque occisis fortissime
ipsum Epaminondam pugnantem, sparo eminus percussum,
2 concidere viderunt. huius casu aliquantum retardati sunt
Boeotii, neque tamen prius pugna excesserunt, quam repu-
3 gnantis profligarunt. at Epaminondas, cum animadverteret
mortiferum se vulnus accepisse simulque, si ferrum, quod
ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim
emissurum, usque eo retinuit, quoad renuntiatum est vicisse
4 Boeotios. id postquam audivit, 'satis' inquit 'vixi: in-
victus enim morior.' tum ferro extracto confestim exani-
matus est.

10 Hic uxorem numquam duxit. in quo cum reprehende-
retur quod liberos non relinqueret, a Pelopida, qui filium
habebat infamem, maleque eum in eo patriae consulere
diceret, 'vide' inquit 'ne tu peius consulas, qui talem ex te
2 natum relicturus sis. neque vero stirps potest mihi deesse:
namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quae

2 fuit] sit *Halm* : est *Fleck. et cod. Marcianus* 12 hostibus ς
17 casu *Pu* : causa *rell.* 27 quod . . . relinqueret *post* Pelopida *ponit Leid.*, *post* diceret *Fleck.* : *incl. Bosius*

non modo mihi superstes, sed etiam immortalis sit necesse
est.' quo tempore duce Pelopida exsules Thebas occuparunt 3
et praesidium Lacedaemoniorum ex arce expulerunt, Epami-
nondas, quamdiu facta est caedes civium, domo se tenuit,
quod neque malos defendere volebat neque impugnare, ne
manus suorum sanguine cruentaret: namque omnem civilem
victoriam funestam putabat. idem, postquam apud Cadmeam
cum Lacedaemoniis pugnari coeptum est, in primis stetit.
Huius de virtutibus vitaque satis erit dictum, si hoc unum 4
adiunxero, quod nemo ibit infitias, Thebas et ante Epami-
nondam natum et post eiusdem interitum perpetuo alieno
paruisse imperio, contra ea, quamdiu ille praefuerit rei pu-
blicae, caput fuisse totius Graeciae. ex quo intellegi potest
unum hominem pluris quam civitatem fuisse.

PELOPIDAS Thebanus, magis historicis quam vulgo notus. I
cuius de virtutibus dubito quem ad modum exponam, quod
vereor, si res explicare incipiam, ne non vitam eius enarrare,
sed historiam videar scribere: si tantummodo summas atti-
gero, ne rudibus Graecarum litterarum minus dilucide appa-
reat, quantus fuerit ille vir. itaque utrique rei occurram,
quantum potuero, et medebor cum satietati tum ignorantiae
lectorum.
Phoebidas Lacedaemonius cum exercitum Olynthum 2
duceret iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quae
Cadmea nominatur, occupavit impulsu paucorum Theba-
norum, qui adversariae factioni quo facilius resisterent,
Laconum rebus studebant, idque suo privato, non publico
fecit consilio. quo facto eum Lacedaemonii ab exercitu 3

5 defendere malos *P* 5, 6 neque . . . cruentare *BMR* 7 Cadmeam *Fleck.*: Achademiam (Acad-) *codd.*: Cadmiam *Aldus* 8 pugnari coeptum (ce- *P*) est *Pu*: pugnatum est (pugnari *corr.*) coepit *A ut uidetur*: pugnare (-ri *R corr.*) coepit *Dan. BMR*: pugna coepit *Nipp.* 10 ibit *Can. Halm*: it *Leid.*: ut (*siue* iit) *P*: id *A*: eat *rell.* 17 ne non *AP*: non *rell.* 19 dilucide *Dan. A* (*suprascr.*) *u in marg.*: lucide *rell.*

removerunt pecuniaque multarunt, neque eo magis arcem
Thebanis reddiderunt, quod susceptis inimicitiis satius duce-
bant eos obsideri quam liberari. nam post Peloponnesium
bellum Athenasque devictas cum Thebanis sibi rem esse
existimabant et eos esse solos, qui adversus resistere aude-
4 rent. hac mente amicis suis summas potestates dederant
alteriusque factionis principes partim interfecerant, alios in
exsilium eiecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere
exorsi sumus, pulsus patria carebat.

2 Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo seque-
rentur otium, sed ut, quem ex proximo locum fors obtulisset,
2 eo patriam recuperare niterentur. itaque cum tempus est
visum rei gerendae, communiter cum iis, qui Thebis idem
sentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos civi-
tatemque liberandam eum, quo maximi magistratus simul
3 consuerant epulari. magnae saepe res non ita magnis copiis
sunt gestae, sed profecto numquam tam ab tenui initio
tantae opes sunt profligatae. nam duodecim adulescentuli
coierunt ex iis, qui exsilio erant multati, cum omnino non
essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculo. qua
4 paucitate percussa est Lacedaemoniorum potentia. hi
enim non magis adversariorum factioni quam Spartanis eo
tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Grae-
ciae: quorum imperii maiestas, neque ita multo post, Leu-
5 ctrica pugna ab hoc initio perculsa concidit. illi igitur
duodecim, quorum dux erat Pelopidas, cum Athenis interdiu
exissent, ut vesperascente caelo Thebas possent pervenire,
cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agresti,
quo minore suspicione facerent iter. qui cum tempore
ipso, quo studuerant, pervenissent, domum Charonis dever-
terunt, a quo et tempus et dies erat datus.

3 Hoc loco libet interponere, etsi seiunctum ab re proposita

11 quem *Madvig*: quemque *codd.* 12, 13 esset uisum *Dietsch*
21 perculsa *P. Daniel* 30 deuerterunt *Lamb.*: deuenerunt *codd.*

est, nimia fiducia quantae calamitati soleat esse. nam magi-
stratuum Thebanorum statim ad auris pervenit exsules in
urbem venisse. id illi vino epulisque dediti usque eo
despexerunt, ut ne quaerere quidem de tanta re laborarint.
accessit etiam quod magis aperiret eorum dementiam. 2
allata est enim epistula Athenis ab Archino uni ex his
Archiae, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat,
in qua omnia de profectione eorum perscripta erant. quae
cum iam accubanti in convivio esset data, sicut erat signata,
sub pulvinum subiciens 'in crastinum' inquit 'differo res
severas.' at illi omnes, cum iam nox processisset, vinolenti 3
ab exsulibus duce Pelopida sunt interfecti. quibus rebus
confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non solum
qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concurrerunt,
praesidium Lacedaemoniorum ex arce pepulerunt, patriam
obsidione liberarunt, auctores Cadmeae occupandae partim
occiderunt, partim in exsilium eiecerunt.

Hoc tam turbido tempore, sicut supra docuimus, Epa- 4
minondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus
fuit. itaque haec liberandarum Thebarum propria laus est
Pelopidae, ceterae fere communes cum Epaminonda.
namque *in* Leuctrica pugna imperatore Epaminonda hic 2
fuit dux delectae manus, quae prima phalangem prostravit
Laconum. omnibus praeterea periculis adfuit (sicut, Spar- 3
tam cum oppugnavit, alterum tenuit cornu), quoque Messena
celerius restitueretur, legatus in Persas est profectus. de-
nique haec fuit altera persona Thebis, sed tamen secunda
ita, ut proxima esset Epaminondae.

Conflictatus autem est cum adversa fortuna. nam et initio, 5
sicut ostendimus, exsul patria caruit et, cum Thessaliam in

3 eo *om. AB* 6 uni *Bosius* : uno *codd.* : uiro *Can.* ex his] chexis *R* : tijs *M* : tys *u* 8 eorum *Dan. P* : exulum *Dan.* (*suprascr.*) *et rell.* 9 occubanti *Dan. ABP* 20 liberatarum *Madvig* 22 in Leuctrica *Can. Lamb.* 25 essena *Dan. ABPR*

potestatem Thebanorum cuperet redigere legationisque iure
satis tectum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum
esse consuesset, a tyranno Alexandro Pheraeo simul cum
2 Ismenia comprehensus in vincla coniectus est. hunc Epa-
minondas recuperavit, bello persequens Alexandrum. post
id factum numquam animo placari potuit in eum, a quo
erat violatus. itaque persuasit Thebanis ut subsidio Thessa-
3 liae proficiscerentur tyrannosque eius expellerent. cuius belli
cum ei summa esset data eoque cum exercitu profectus esset,
4 non dubitavit, simul ac conspexit hostem, confligere. in quo
proelio Alexandrum ut animadvertit, incensus ira equum in
eum concitavit proculque digressus a suis coniectu telorum
confossus concidit. atque hoc secunda victoria accidit:
5 nam iam inclinatae erant tyrannorum copiae. quo facto
omnes Thessaliae civitates interfectum Pelopidam coronis
aureis et statuis aeneis liberosque eius multo agro donarunt.

1 AGESILAVS Lacedaemonius cum a ceteris scriptoribus
tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus est: eo
2 enim usus est familiarissime. hic primum de regno cum
Leotychide, fratris filio, habuit contentionem. mos erat
enim a maioribus Lacedaemoniis traditus, ut duos haberent
semper reges, nomine magis quam imperio, ex duabus
familiis Procli et Eurysthenis, qui principes ex progenie
3 Herculis Spartae reges fuerunt. horum ex altera in alterius
familiae locum fieri non licebat: ita utraque suum retinebat
ordinem. primum ratio habebatur, qui maximus natu esset
ex liberis eius, qui regnans decessisset; sin is virilem sexum
non reliquisset, tum deligebatur, qui proximus esset propin-
4 quitate. mortuus erat Agis rex, frater Agesilai: filium
reliquerat Leotychidem. quem ille natum non agnorat,
eundem moriens suum esse dixerat. is de honore regni

6 is animo *BMR* 20 erat *Fleck.*: est *codd.* 23 Ery-
sthenis *codd.* 25 uterque ς

cum Agesilao, patruo suo, contendit neque id quod petivit
consecutus est. nam Lysandro suffragante, homine, ut 5
ostendimus supra, factioso et iis temporibus potente,
Agesilaus antelatus est.

Hic simul atque imperii potitus est, persuasit Lacedae- **2**
moniis ut exercitus emitterent in Asiam bellumque regi
facerent, docens satius esse in Asia quam in Europa
dimicari. namque fama exierat Artaxerxen comparare
classis pedestrisque exercitus, quos in Graeciam mitteret.
data potestate tanta celeritate usus est, ut prius in Asiam 2
cum copiis pervenerit, quam regii satrapae eum scirent
profectum. quo factum est ut omnis imparatos impruden-
tesque offenderet. id ut cognovit Tissaphernes, qui summum 3
imperium tum inter praefectos habebat regios, indutias
a Lacone petivit, simulans se dare operam, ut Lacedae-
moniis cum rege conveniret, re autem vera ad copias com-
parandas, easque impetravit trimestris. iuravit autem uterque 4
se sine dolo indutias conservaturum. in qua pactione
summa fide mansit Agesilaus, contra ea Tissaphernes nihil
aliud quam bellum comparavit. id etsi sentiebat Laco, 5
tamen iusiurandum servabat multumque in eo se consequi
dicebat, quod Tissaphernes periurio suo et homines suis
rebus abalienaret et deos sibi iratos redderet, se autem con-
servata religione confirmare exercitum, cum animadverteret
deum numen facere secum, hominesque sibi conciliare
amiciores, quod iis studere consuessent, quos conservare
fidem viderent.

Postquam indutiarum praeteriit dies, barbarus non dubi- **3**
tans, quod ipsius erant plurima domicilia in Caria et ea
regio iis temporibus multo putabatur locupletissima, eo
potissimum hostes impetum facturos, omnis suas copias
eo contraxerat. at Agesilaus in Phrygiam se convertit 2

25 conciliari *MRu*

eamque prius depopulatus est, quam Tissaphernes usquam
se moveret. magna praeda militibus locupletatis Ephesum
hiematum exercitum reduxit atque ibi officinis armorum
institutis magna industria bellum apparavit. et quo studio-
sius armarentur insigniusque ornarentur, praemia proposuit,
quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuisset industria.
3 fecit idem in exercitationum generibus, ut, qui ceteris prae
stitissent, eos magnis afficeret muneribus. his igitur rebus
effecit ut et ornatissimum et exercitatissimum haberet
4 exercitum. huic cum tempus esset visum copias extrahere
ex hibernaculis, vidit, si, quo esset iter facturus, palam
pronuntiasset, hostis non credituros aliasque regiones prae-
sidiis occupaturos neque dubitaturos aliud eum facturum ac
5 pronuntiasset. itaque cum ille Sardis iturum se dixisset,
Tissaphernes eandem Cariam defendendam putavit. in quo
cum eum opinio fefellisset victumque se vidisset consilio,
sero suis praesidio profectus est. nam cum illo venisset,
iam Agesilaus multis locis expugnatis magna erat praeda
6 potitus. Laco autem cum videret hostis equitatu superare,
numquam in campo sui fecit potestatem et iis locis manum
conseruit, quibus plus pedestres copiae valerent. pepulit
ergo, quotienscumque congressus est, multo maiores adver-
sariorum copias et sic in Asia versatus est, ut omnium
opinione victor duceretur.

4 Hic cum iam animo meditaretur proficisci in Persas et
ipsum regem adoriri, nuntius ei domo venit ephororum
missu, bellum Athenienses et Boeotos indixisse Lacedae-
2 moniis: quare venire ne dubitaret. in hoc non minus eius
pietas suspicienda est quam virtus bellica: qui cum victori
praeesset exercitui maximamque haberet fiduciam regni
Persarum potiundi, tanta modestia dicto audiens fuit iussis

5 insignibus *Dan. P et corr. A* 12 praesidiis *om.* ϛ 13 eum *Pu* : esse *rell.* 27 missu *A Dan.* (*suprascr.*) *et u in marg.* : iussu *A* (*suprascr.*) *et rell.*

absentium magistratuum, ut si privatus in comitio esset
Spartae. cuius exemplum utinam imperatores nostri sequi
voluissent! sed illuc redeamus. Agesilaus opulentissimo 3
regno praeposuit bonam existimationem multoque gloriosius
duxit, si institutis patriae paruisset, quam si bello superasset
Asiam. hac igitur mente Hellespontum copias traiecit 4
tantaque usus est celeritate, ut, quod iter Xerxes anno ver-
tente confecerat, hic transierit XXX diebus. cum iam haud 5
ita longe abesset a Peloponneso, obsistere ei conati sunt
Athenienses et Boeotii ceterique eorum socii apud Coroneam:
quos omnes gravi proelio vicit. huius victoriae vel maxima 6
fuit laus, quod, cum plerique ex fuga se in templum
Minervae coniecissent quaerereturque ab eo, quid iis vellet
fieri, etsi aliquot vulnera acceperat eo proelio et iratus
videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant, tamen ante-
tulit irae religionem et eos vetuit violari. neque vero hoc 7
solum in Graecia fecit, ut templa deorum sancta haberet,
sed etiam apud barbaros summa religione omnia simulacra
arasque conservavit. itaque praedicabat mirari se, non 8
sacrilegorum numero haberi, qui supplicibus eorum nocuis-
sent, aut non gravioribus poenis affici, qui religionem
minuerent, quam qui fana spoliarent.

Post hoc proelium collatum omne bellum est circa **5**
Corinthum ideoque Corinthium est appellatum. hic cum 2
una pugna decem milia hostium Agesilao duce cecidissent
eoque facto opes adversariorum debilitatae viderentur,
tantum afuit ab insolentia gloriae, ut commiseratus sit
fortunam Graeciae, quod tam multi a se victi vitio adver-
sariorum concidissent: namque illa multitudine, si sana
mens esset, Graeciae supplicium Persas dare potuisse. idem 3
cum adversarios intra moenia compulisset et ut Corinthum
oppugnaret multi hortarentur, negavit id suae virtuti con-

20 deorum *Magius et corr. B* 24 Corinthium] *Ascensius et u*: Corinthum *codd.*

venire: se enim eum esse dixit, qui ad officium peccantis
redire cogeret, non qui urbes nobilissimas expugnaret
4 Graeciae. 'nam si' inquit 'eos exstinguere voluerimus, qui
nobiscum adversus barbaros steterunt, nosmet ipsi nos
expugnaverimus illis quiescentibus. quo facto sine negotio,
cum voluerint, nos oppriment.'

6 Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedae-
moniis. quo ne proficisceretur, cum a plerisque ad exeun-
dum premeretur, ut si de exitu divinaret, exire noluit.
idem, cum Epaminondas Spartam oppugnaret essetque sine
muris oppidum, talem se imperatorem praebuit, ut eo tem-
pore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset, Spartam futuram
2 non fuisse. in quo quidem discrimine celeritas eius consilii
saluti fuit universis. nam cum quidam adulescentuli
hostium adventu perterriti ad Thebanos transfugere vellent
et locum extra urbem editum cepissent, Agesilaus, qui per-
niciosissimum fore videret, si animadversum esset quemquam
ad hostis transfugere conari, cum suis eo venit atque, ut si
bono animo fecissent, laudavit consilium eorum, quod eum
locum occupassent: et se id quoque fieri debere animad-
3 vertisse. sic adulescentes simulata laudatione recuperavit
et adiunctis de suis comitibus locum tutum reliquit. namque
illi aucto numero eorum, qui expertes erant consilii, com-
movere se non sunt ausi eoque libentius, quod latere
arbitrabantur quae cogitaverant.

7 Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedaemonii se
numquam refecerunt neque pristinum imperium recupera-
runt, cum interim numquam Agesilaus destitit quibuscumque
2 rebus posset patriam iuvare. nam cum praecipue Lacedae-
monii indigerent pecunia, ille omnibus, qui a rege defecerant,

1 dixit *secl. Fleck.* 7 Leuctra *u*: Leuctram (-um *B*) *codd.* 9 exire noluit] ualetudinem excusauit *Halm* 20 et se quoque id *ed. Vulpiana*: id se quoque *Fleck.* 21 adulescentis *Pu*: -ulis *A*: -ulos ς 23 aucti *Bosius*: adiecto *Halm* 28 interim Ag. non dest. ς (numquam *om. A*)

praesidio fuit: a quibus magna donatus pecunia patriam
sublevavit. atque in hoc illud in primis fuit admirabile, 3
cum maxima munera ei ab regibus ac dynastis civitatibusque
conferrentur, quod nihil umquam domum suam contulit,
nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. domo 4
eadem fuit contentus, qua Eurysthenes, progenitor maiorum
suorum, fuerat usus: quam qui intrarat, nullum signum
libidinis, nullum luxuriae videre poterat, contra ea plurima
patientiae atque abstinentiae. sic enim erat instructa, ut in
nulla re differret cuiusvis inopis atque privati.

Atque hic tantus vir ut naturam fautricem habuerat in **8**
tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in
corpore fingendo: nam et statura fuit humili et corpore
exiguo et claudus altero pede. quae res etiam nonnullam
afferebat deformitatem, atque ignoti, faciem eius cum
intuerentur, contemnebant; qui autem virtutes noverant,
non poterant admirari satis. quod ei usu venit, cum 2
annorum LXXX subsidio Tacho in Aegyptum iisset et in acta
cum suis accubuisset sine ullo tecto stratumque haberet
tale, ut terra tecta esset stramentis neque huc amplius quam
pellis esset iniecta, eodemque comites omnes accubuissent
vestitu humili atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo
in his regem neminem significaret, sed homines non beatis-
simos esse suspicionem praeberet. huius de adventu fama 3
cum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cuiusque
generis sunt allata. his quaerentibus Agesilaum vix fides
facta est, unum esse ex iis qui tum accubabant. qui cum 4
regis verbis quae attulerant dedissent, ille praeter vitulinam
et eius modi genera obsonii, quae praesens tempus desi-
derabat, nihil accepit: unguenta, coronas secundamque

12, 13 in corpore eius (*om.* eius *u*) fingendo (fugiendo *Leid.*) *Leid. Pu*: in corpore *rell.* 23, 24 homines non beatissimos esse *B corr.*: *om.* esse *ABP et in marg. u*: hominis non beatissimi *MRu*: homines esse non b. *Fleck.*

5 mensam servis dispertiit, cetera referri iussit. quo facto
eum barbari magis etiam contempserunt, quod eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sumpsisse arbitrabantur.

6 Hic cum ex Aegypto reverteretur, donatus a rege Nectanabide ducentis viginti talentis, quae ille muneri populo suo daret, venissetque in portum, qui Menelai vocatur, iacens
inter Cyrenas et Aegyptum, in morbum implicitus decessit.
7 ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent, quod
mel non habebant, cera circumfuderunt atque ita domum rettulerunt.

1 EVMENES Cardianus. huius si virtuti par data esset
fortuna, non ille quidem maior, sed multo illustrior atque
etiam honoratior, quod magnos homines virtute metimur,
2 non fortuna. nam cum aetas eius incidisset in ea tempora,
quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter eos
viventi, quod alienae erat civitatis, neque aliud huic defuit
3 quam generosa stirps. etsi ille domestico summo genere
erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne
ferebant, neque tamen non patiebantur: vincebat enim
omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate et celeritate
ingenii.

4 Hic peradulescentulus ad amicitiam accessit Philippi,
Amyntae filii, brevique tempore in intimam pervenit
familiaritatem: fulgebat enim iam in adulescentulo indoles
5 virtutis. itaque eum habuit ad manum scribae loco, quod
multo apud Graios honorificentius est quam apud Romanos.
namque apud nos, re vera sicut sunt, mercennarii scribae
existimantur; at apud illos e contrario nemo ad id officium
admittitur nisi honesto loco, et fide et industria cognita,

5 Nectanabide *u*: Notanabide *ABR*: notonabine *P* 13 maior fuisset *Lamb.*: maior extitisset *Halm* 29 e contrario *R et Lamb.*: contrario *rell.*

quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem.
hunc locum tenuit amicitiae apud Philippum annos septem. 6
illo interfecto eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. novissimo tempore praefuit etiam alterae equitum alae, quae Hetaerice appellabatur. utrique autem in consilio semper affuit et omnium rerum habitus est particeps.

Alexandro Babylone mortuo, cum regna singulis familiari- 2
bus dispertirentur et summa rerum tradita esset tuenda eidem, cui Alexander moriens anulum suum dederat,
Perdiccae (ex quo omnes coniecerant eum regnum ei com- 2
misisse, quoad liberi eius in suam tutelam pervenissent: aberat enim Crateros et Antipater, qui antecedere hunc videbantur; mortuus erat Hephaestio, quem unum Alexander, quod facile intellegi posset, plurimi fecerat), hoc tempore data est Eumeni Cappadocia sive potius dicta:
nam tum in hostium erat potestate. hunc sibi Perdiccas 3
adiunxerat magno studio, quod in homine fidem et industriam magnam videbat, non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in iis rebus quas apparabat. cogitabat enim, quod fere omnes in magnis imperiis concupiscunt,
omnium partis corripere atque complecti. neque vero hoc 4
ille solus fecit, sed ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. primus Leonnatus Macedoniam praeoccupare destinavit. hic multis magnisque pollicitationibus persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret ac secum faceret
societatem. cum perducere eum non posset, interficere 5
conatus est, et fecisset, nisi ille clam noctu ex praesidiis eius effugisset.

Interim conflata sunt illa bella, quae ad internecionem 3
post Alexandri mortem gesta sunt, omnesque concurrerunt

10 commisisse *Benecke* : commisisse uel commendasse *Leid. ABPR* : commendasse *Mu*, *sed u in marg.* : *al.* commisisse   12 aberant ς   24 destinauit *u* : praedestinauit (-auerat *M*) *codd.*   hic *Pu* : his *AR* : is *rell.*

ad Perdiccam opprimendum. quem etsi infirmum videbat,
quod unus omnibus resistere cogebatur, tamen amicum non
2 deseruit neque salutis quam fidei fuit cupidior. praefecerat
hunc Perdiccas ei parti Asiae, quae inter Taurum montem
iacet atque Hellespontum, et illum unum opposuerat
Europaeis adversariis; ipse Aegyptum oppugnatum adversus
3 Ptolemaeum erat profectus. Eumenes cum neque magnas
copias neque firmas haberet, quod et inexercitatae et non
multo ante erant contractae, adventare autem dicerentur
Hellespontumque transisse Antipater et Crateros magno cum
exercitu Macedonum, viri cum claritate tum usu belli prae-
4 stantes (Macedones vero milites ea tum erunt fama, qua
nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortissimi,
qui summam imperii potirentur): Eumenes intellegebat, si
copiae suae cognossent, adversus quos ducerentur, non
5 modo non ituras, sed simul cum nuntio dilapsuras. itaque
hoc ei visum est prudentissimum, ut deviis itineribus milites
duceret, in quibus vera audire non possent, et iis persuaderet
6 se contra quosdam barbaros proficisci. itaque tenuit hoc
propositum et prius in aciem exercitum eduxit proeliumque
commisit, quam milites sui scirent, cum quibus arma
conferrent. effecit etiam illud locorum praeoccupatione, ut
equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu,
quo erat deterior.

4 Quorum acerrimo concursu cum magnam partem diei
esset oppugnatum, cadit Crateros dux et Neoptolemus, qui
secundum locum imperii tenebat. cum hoc concurrit ipse
2 Eumenes. qui cum inter se complexi in terram ex equis
decidissent, ut facile intellegi possent inimica mente con-
tendisse animoque magis etiam pugnasse quam corpore,

6 aduersum *AP* 12 tunc *MPu* 14 summam *Dan. AMPR*: summa *Bu*: summi *Madvig* 17 ei uisum est *Nipp.*: eius fuit *codd.* 19 atque *Halm* 24 deteriore *ABu* 26 pugnatum *u* 29 posset *BMR*

non prius distracti sunt, quam alterum anima relinqueret.
ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis
ex proelio excessit, sed acrius hostis institit. hic equitibus 3
profligatis, interfecto duce Cratero, multis praeterea et
maxime nobilibus captis pedester exercitus, quod in ea loca
erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem
ab eo petit. quam cum impetrasset, in fide non mansit
et se, simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes 4
Craterum ex acie semivivum elatum recreare studuit; cum
id non posset, pro hominis dignitate proque pristina amicitia (namque illo usus erat Alexandro vivo familiariter)
amplo munere extulit ossaque in Macedoniam uxori eius
ac liberis remisit.

Haec dum apud Hellespontum geruntur, Perdiccas apud **5**
Nilum flumen interficitur a Seleuco et Antigene, rerumque
summa ad Antipatrum defertur. hic qui deseruerant, exercitu suffragium ferente capitis absentes damnantur, in his
Eumenes. hac ille perculsus plaga non succubuit neque eo
setius bellum administravit. sed exiles res animi magnitudinem, etsi non frangebant, tamen minuebant. hunc 2
persequens Antigonus, cum omni genere copiarum abundaret, saepe in itineribus vexabatur, neque umquam ad
manum accedere licebat nisi iis locis, quibus pauci multis
possent resistere. sed extremo tempore, cum consilio capi 3
non posset, multitudine circumitus est. hinc tamen multis
suis amissis se expedivit et in castellum Phrygiae, quod
Nora appellatur, confugit. in quo cum circumsederetur et 4
vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet,
quod spatium non esset agitandi, callidum fuit eius inventum, quem ad modum stans iumentum concalfieri exercerique posset, quo libentius et cibo uteretur et a corporis
motu non removeretur. substringebat caput loro altius, 5

1 reliquerit ς   3 hostibus *MRu*   7 petiit *Lamb.*   12 funere *MR et A* (*supras. r.*)   15 Antigene *van Staveren*: Antigono *codd.*   16 qui non deseruerant *Nipp.*

quam ut prioribus pedibus plene terram posset attingere,
deinde post verberibus cogebat exsultare et calces remit-
tere: qui motus non minus sudorem excutiebat, quam si in
6 spatio decurreret. quo factum est, quod omnibus mirabile
est visum, ut aeque nitida iumenta ex castello educeret, cum
complures menses in obsidione fuisset, ac si in campestri-
7 bus ea locis habuisset. in hac conclusione, quotienscumque
voluit, apparatum et munitiones Antigoni alias incendit,
alias disiecit. tenuit autem se uno loco, quamdiu hiems
fuit, quod castra sub divo habere non poterat. ver ap-
propinquabat: simulata deditione, dum de condicionibus
tractat, praefectis Antigoni imposuit seque ac suos omnis
extraxit incolumes.

6 Ad hunc Olympias, mater quae fuerat Alexandri, cum
litteras et nuntios misisset in Asiam consultum, utrum repe-
titum in Macedoniam veniret (nam tum in Epiro habitabat)
2 et eas res occuparet, huic ille primum suasit, ne se moveret
et exspectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur;
sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, obliviscere-
tur omnium iniuriarum et in neminem acerbiore uteretur
3 imperio. horum illa nihil fecit: nam et in Macedoniam
profecta est et ibi crudelissime se gessit. petiit autem ab
Eumene absente, ne pateretur Philippi domus ac familiae
inimicissimos stirpem quoque interimere, ferretque opem
4 liberis Alexandri. quam veniam si daret, quam primum
exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. id quo
facilius faceret, se omnibus praefectis, qui in officio mane-
bant, misisse litteras, ut ei parerent eiusque consiliis uteren-
5 tur. his rebus Eumenes permotus satius duxit, si ita
tulisset fortuna, perire bene meritis referentem gratiam
quam ingratum vivere.

1 plene *PA* (*suprascr.*) *et u in marg.*: plane *rell.* 9 fuit hiems ϛ 10 subsidio uel (*om. P*) sub diuo *Leid. P*: subsidio (-dia *M*) *Gif. ABM*: sub dio *u* 15 regnum repetitum *Nipp.*: repetitum iret Mac. *u* 22 petiit *R*: petit *plerique*

Itaque copias contraxit, bellum adversus Antigonum com- 7
paravit. quod una erant Macedones complures nobiles, in
iis Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri, tum
autem obtinebat Persidem, et Antigenes, cuius sub imperio
phalanx erat Macedonum, invidiam verens (quam tamen
effugere non potuit), si potius ipse alienigena summi imperii
potiretur quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo,
in principiis Alexandri nomine tabernaculum statuit in 2
eoque sellam auream cum sceptro ac diademate iussit poni
eoque omnes cottidie convenire, ut ibi de summis rebus
consilia caperentur, credens minore se invidia fore, si specie
imperii nominisque simulatione Alexandri bellum videretur
administrare. quod effecit. nam cum non ad Eumenis 3
principia, sed ad regia conveniretur atque ibi de rebus
deliberaretur, quodam modo latebat, cum tamen per eum
unum gererentur omnia.

Hic in Paraetacis cum Antigono conflixit, non acie in- 8
structa, sed in itinere, eumque male acceptum in Mediam
hiematum coegit redire. ipse in finitima regione Persidis
hiematum copias divisit, non ut voluit, sed ut militum
cogebat voluntas. namque illa phalanx Alexandri Magni, 2
quae Asiam peragrarat deviceratque Persas, inveterata cum
gloria tum etiam licentia, non parere se ducibus, sed im-
perare postulabat, ut nunc veterani faciunt nostri. itaque
periculum est ne faciant quod illi fecerunt, sua intempe-
rantia nimiaque licentia ut omnia perdant neque minus
eos, cum quibus steterint, quam adversus quos fecerint.
quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum 3
cognoscat neque rem ullam nisi tempus interesse iudicet.
sed ad illos revertar. hiberna sumpserant non ad usum
belli, sed ad ipsorum luxuriam, longeque inter se discesse-

7 alii] aliqui *Halm* : aliquis *Nipp.* 13 administrari *Nipp.* effecit *Heusinger* : et fecit *codd.* 17 impar aetatis *BMR* 31 discenserant *A* : dissenserant ς

4 rant. hoc Antigonus cum comperisset intellegeretque se
parem non esse paratis adversariis, statuit aliquid sibi con-
silii novi esse capiendum. duae erant viae, qua ex Medis,
ubi ille hiemabat, ad adversariorum hibernacula posset
5 perveniri. quarum brevior per loca deserta, quae nemo
incolebat propter aquae inopiam, ceterum dierum erat fere
decem; illa autem, qua omnes commeabant, altero tanto
longiorem habebat anfractum, sed erat copiosa omnium-
6 que rerum abundans. hac si proficisceretur, intellegebat
prius adversarios rescituros de suo adventu, quam ipse
tertiam partem confecisset itineris; sin per loca sola con-
tenderet, sperabat se imprudentem hostem oppressurum.
7 ad hanc rem conficiendam imperavit quam plurimos utris
atque etiam culleos comparari, post haec pabulum, praeterea
cibaria cocta dierum decem, ut quam minime fieret ignis
in castris. iter quo habeat, omnis celat. sic paratus, qua
constituerat, proficiscitur.

9 Dimidium fere spatium confecerat, cum ex fumo castro-
rum eius suspicio allata est ad Eumenem hostem appropin-
quare. conveniunt duces: quaeritur, quid opus sit facto.
intellegebant omnes tam celeriter copias ipsorum contrahi
2 non posse, quam Antigonus adfuturus videbatur. hic omni-
bus titubantibus et de rebus summis desperantibus Eumenes
ait, si celeritatem velint adhibere et imperata facere, quod
ante non fecerint, se rem expediturum. nam quod diebus
quinque hostis transisse posset, se effecturum ut non minus
totidem dierum spatio retardaretur: quare circumirent, suas
3 quisque contraheret copias. ad Antigoni autem refrenan-
dum impetum tale capit consilium. certos mittit homines
ad infimos montes, qui obvii erant itineri adversariorum,
iisque praecipit ut prima nocte, quam latissime possint,
ignes faciant quam maximos atque hos secunda vigilia

16 iter *MPu* : item *ABR* quo habeat *Nipp.* : quod (quot *B*[1]*R*) habebat *codd.* 18 fimo *ABP* 31 praecipit *Lamb.* : praecepit *codd.*

minuant, tertia perexiguos reddant, et assimulata castrorum 4
consuetudine suspicionem iniciant hostibus, iis locis esse
castra ac de eorum adventu esse praenuntiatum; idemque
postera nocte faciant. quibus imperatum erat, diligenter 5
praeceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignis con-
spicatur: credit de suo adventu esse auditum et adversarios
illuc suas contraxisse copias. mutat consilium et, quoniam 6
imprudentes adoriri non posset, flectit iter suum et illum
anfractum longiorem copiosae viae capit ibique diem unum
opperitur ad lassitudinem sedandam militum ac reficienda
iumenta, quo integriore exercitu decerneret.

Sic Eumenes callidum imperatorem vicit consilio celerita- **10**
temque impedivit eius, neque tamen multum profecit. nam 2
invidia ducum, cum quibus erat, perfidiaque Macedonum
veteranorum, cum superior proelio discessisset, Antigono
est deditus, cum exercitus ei ter ante separatis temporibus
iurasset se eum defensurum neque umquam deserturum.
sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem
amittere mallent quam eum non perdere. atque hunc 3
Antigonus, cum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per
suos esset licitum, quod ab nullo se plus adiuvari posse
intellegebat in iis rebus, quas impendere iam apparebat
omnibus. imminebant enim Seleucus, Lysimachus, Ptole-
maeus, opibus iam valentes, cum quibus ei de summis rebus
erat dimicandum. sed non passi sunt ii qui circa erant, 4
quod videbant Eumene recepto omnis prae illo parvi futu-
ros. ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut nisi
magna spe maximarum rerum leniri non posset.

Itaque cum eum in custodiam dedisset et praefectus **11**
custodum quaesisset, quem ad modum servari vellet, 'ut
acerrimum' inquit 'leonem aut ferocissimum elephantum':

1 ut assimilata *Laubmann* 3 itemque *ABPu* 8 imprudentes *Lamb.* : imprudentem *codd.* 12 Sic *Heusinger* : hic *codd.* 13 neque *H* : nec *rell.*

2 nondum enim statuerat, conservaret eum necne. veniebat
autem ad Eumenem utrumque genus hominum, et qui
propter odium fructum oculis ex eius casu capere vellent,
et qui propter veterem amicitiam colloqui consolarique
cuperent, multi etiam, qui eius formam cognoscere stude-
bant, qualis esset, quem tam diu tamque valde timuissent,
3 cuius in pernicie positam spem habuissent victoriae. at
Eumenes, cum diutius in vinclis esset, ait Onomarcho,
penes quem summa imperii erat custodiae, se mirari, quare
iam tertium diem sic teneretur: non enim hoc convenire
Antigoni prudentiae, ut sic deuteretur victo: quin aut
4 interfici aut missum fieri iuberet. hic cum ferocius Ono-
marcho loqui videretur, 'quid? tu' inquit 'animo si isto
eras, cur non in proelio cecidisti potius quam in potestatem
5 inimici venires?' huic Eumenes 'utinam quidem istud
evenisset! sed eo non accidit, quod numquam cum fortiore
sum congressus: non enim cum quoquam arma contuli,
quin is mihi succubuerit. non enim virtute hostium, sed
amicorum perfidia decidi.' neque id erat falsum * * * nam
et dignitate fuit honesta et viribus ad laborem ferendum
firmis neque tam magno corpore quam figura venusta.

12 De hoc Antigonus cum solus constituere non auderet,
ad consilium rettulit. hic cum omnes primo perturbati
admirarentur non iam de eo sumptum esse supplicium, a
quo tot annos adeo essent male habiti, ut saepe ad despera-
tionem forent adducti, quique maximos duces interfecisset,
2 denique in quo uno tantum esset, ut, quoad ille viveret, ipsi
securi esse non possent, interfecto nihil habituri negotii
essent: postremo, si illi redderet salutem, quaerebant, qui-
bus amicis esset usurus: sese enim cum Eumene apud eum

11 uteretur deuicto *Nipp.* 18 enim uirtute] enim *inclus. Wölfflin* 19 erat *om.* ς *lacunam notauit Buchner* 19-21 nam . . . uenusta *inclus. Heusinger et Bremi*: et uiribus . . . firmis *post* nam *transposuit Vonck* 27 esset tantum ς

non futuros. hic cognita consilii voluntate tamen usque 3
ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. tum
autem, cum iam vereretur ne qua seditio exercitus oriretur,
vetuit quemquam ad eum admitti et cottidianum victum
removeri iussit: nam negabat se ei vim allaturum, qui
aliquando fuisset amicus. hic tamen non amplius quam 4
triduum fame fatigatus, cum castra moverentur, insciente
Antigono iugulatus est a custodibus.

Sic Eumenes annorum V et XL, cum ab anno vicesimo, **13**
uti supra ostendimus, VII annos Philippo apparuisset, XIII
apud Alexandrum eundem locum obtinuisset, in his unum
equitum alae praefuisset, post autem Alexandri Magni
mortem imperator exercitus duxisset summosque duces par-
tim reppulisset, partim interfecisset, captus non Antigoni
virtute, sed Macedonum periurio talem habuit exitum vitae.
in quo quanta omnium fuerit opinio eorum, qui post Alex- 2
andrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc facillime
potest iudicari, quod, nemo Eumene vivo rex appellatus
est, sed praefectus, eidem post huius occasum statim regium 3
ornatum nomenque sumpserunt neque, quod initio praedica-
rant, se Alexandri liberis regnum servare, praestare volue-
runt et uno propugnatore sublato quid sentirent aperuerunt.
huius sceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemaeus,
Seleucus, Lysimachus, Cassandrus. Antigonus autem Eume- 4
nem mortuum propinquis eius sepeliundum tradidit. hi
militari honestoque funere, comitante toto exercitu, huma-
verunt ossaque eius in Cappadociam ad matrem atque
uxorem liberosque eius deportanda curarunt.

PHOCION Atheniensis etsi saepe exercitibus praefuit sum- **1**
mosque magistratus cepit, tamen multo eius notior est
integritas vitae quam rei militaris labor. itaque huius

5 cui *Laubmann* 30, 31 est integritas *u et Fleck.* : integ. est *M*

memoria est nulla, illius autem magna fama, ex quo co-
2 gnomine Bonus est appellatus. fuit enim perpetuo pauper,
cum divitissimus esse posset propter frequentis delatos
honores potestatesque summas, quae ei a populo dabantur.
3 hic cum a rege Philippo munera magnae pecuniae repu-
diaret legatique hortarentur accipere simulque admonerent,
si ipse iis facile careret, liberis tamen suis prospiceret, qui-
bus difficile esset in summa paupertate tantam paternam
4 tueri gloriam, his ille 'si mei similes erunt, idem hic'
inquit 'agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem per-
duxit; sin dissimiles sunt futuri, nolo meis impensis illorum
ali augerique luxuriam.'

2 Idem cum prope ad annum octogesimum prospera per-
venisset fortuna, extremis temporibus magnum in odium
2 pervenit suorum civium, primo quod cum Demade de urbe
tradenda Antipatro consenserat eiusque consilio Demo-
sthenes cum ceteris, qui bene de re publica meriti existima-
bantur, populi scito in exilium erant expulsi. neque in eo
solum offenderat, quod patriae male consuluerat, sed etiam
3 quod amicitiae fidem non praestiterat. namque auctus
adiutusque a Demosthene eum, quem tenebat, ascenderat
gradum, cum adversus Charetem eum subornaret: ab eodem
in iudiciis, cum capitis causam diceret, defensus aliquotiens,
liberatus discesserat. hunc non solum in periculis non
4 defendit, sed etiam prodidit. concidit autem maxime uno
crimine, quod, cum apud eum summum esset imperium
populi et Nicanorem, Cassandri praefectum, insidiari Piraeo
Atheniensium a Dercylo moneretur idemque postularet ut
provideret, ne commeatibus civitas privaretur, huic audiente
populo Phocion negavit esse periculum seque eius rei obsi-
5 dem fore pollicitus est. neque ita multo post Nicanor
Piraeo est potitus. ad quem recuperandum cum populus

13 Idem *Schoppius* : eidem *codd.* 15 quod cum] cum *ABMR*
28 idemque *u* : eidemque *codd.*

armatus concurrisset, ille non modo neminem ad arma
vocavit, sed ne armatis quidem praeesse voluit. sine quo
Athenae omnino esse non possunt.

Erant eo tempore Athenis duae factiones, quarum una 3
populi causam agebat, altera optimatium. in hac erat
Phocion et Demetrius Phalereus. harum utraque Mace-
donum patrociniis utebatur: nam populares Polyperchonti
favebant, optimates cum Cassandro sentiebant. interim 2
a Polyperchonte Cassandrus Macedonia pulsus est. quo
facto populus superior factus statim duces adversariae fa-
ctionis capitis damnatos patria propulit, in his Phocionem
et Demetrium Phalereum, deque ea re legatos ad Polyper-
chontem misit, qui ab eo peterent ut sua decreta con-
firmaret. huc eodem profectus est Phocion. quo ut venit, 3
causam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud
Polyperchontem iussus est dicere: namque is tum regis
rebus praeerat. hic ab Agnone accusatus, quod Piraeum 4
Nicanori prodidisset, ex consilii sententia in custodiam con-
iectus Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret
iudicium.

Huc ut perventum est, cum propter aetatem pedibus iam 4
non valeret vehiculoque portaretur, magni concursus sunt
facti, cum alii, reminiscentes veteris famae, aetatis misere-
rentur, plurimi vero ira exacuerentur propter proditionis
suspicionem Piraei maximeque quod adversus populi com-
moda in senectute steterat. quare ne perorandi quidem ei 2
data est facultas et dicendi causam. inde iudicio legitimis
quibusdam confectis damnatus traditus est undecimviris,
quibus ad supplicium more Atheniensium publice damnati
tradi solent. hic cum ad mortem duceretur, obvius ei fuit 3

2, 3 sine quo . . . possunt *seclus. Brem* : *post* Piraeo *transp. Döderlein* 14 huc *Lamb.* : hoc *codd.* 17 hic cum ab ς accusatus esset (est *M*) *Mu* 21 ut *om. AB* : ubi *M* 26 quare ne *Nipp.* : quo harene *AP* : qua de re ne *rell.* 27 causam in iudicio : legitimis *Nipp.*

Euphiletus, quo familiariter fuerat usus. is cum lacrimans
dixisset 'o quam indigna perpeteris, Phocion!' huic ille 'at
non inopinata' inquit: 'hunc enim exitum plerique clari
4 viri habuerunt Athenienses.' in hoc tantum fuit odium
multitudinis, ut nemo ausus sit eum liber sepelire. itaque
a servis sepultus est.

1 TIMOLEON Corinthius. sine dubio magnus omnium
iudicio hic vir exstitit. namque huic uni contigit, quod
nescio an nulli, ut et patriam, in qua erat natus, oppressam
a tyranno liberaret, et a Syracusanis, quibus auxilio erat
missus, iam inveteratam servitutem depelleret totamque
Siciliam, multos annos bello vexatam a barbarisque op-
2 pressam, suo adventu in pristinum restitueret. sed in his
rebus non simplici fortuna conflictatus est et, id quod
difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam quam
3 adversam fortunam. nam cum frater eius Timophanes, dux
a Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercennarios
occupasset particepsque regni posset esse, tantum afuit
a societate sceleris, ut antetulerit civium suorum libertatem
fratris saluti et parere legibus quam imperare patriae satius
4 duxerit. hac mente per haruspicem communemque affinem,
cui soror ex eisdem parentibus nata nupta erat, fratrem
tyrannum interficiundum curavit. ipse non modo manus
non attulit, sed ne aspicere quidem fraternum sanguinem
voluit. nam dum res conficeretur, procul in praesidio fuit,
5 ne quis satelles posset succurrere. hoc praeclarissimum
eius factum non pari modo probatum est ab omnibus:
nonnulli enim laesam ab eo pietatem putabant et invidia
laudem virtutis obterebant. mater vero post id factum
neque domum ad se filium admisit neque aspexit, quin eum

9 nulli *Lamb.*: ulli *codd.* 20 patriae parere leg. quam imp. satius *Gif.*(?): patr. leg. obtemperare satius (sanct- *M*) dux. quam imp. patriae *MR* 27 eius facinus *MRu*

fratricidam impiumque detestans compellaret. quibus rebus 6
ille adeo est commotus, ut nonnumquam vitae finem facere
voluerit atque ex ingratorum hominum conspectu morte
decedere.

Interim Dione Syracusis interfecto Dionysius rursus **2**
Syracusarum potitus est. cuius adversarii opem a Corinthiis
petierunt ducemque, quo in bello uterentur, postularunt.
huc Timoleon missus incredibili felicitate Dionysium tota
Sicilia depulit. cum interficere posset, noluit, tutoque ut 2
Corinthum perveniret effecit, quod utrorumque Dionysiorum
opibus Corinthii saepe adiuti fuerant, cuius benignitatis
memoriam volebat exstare, eamque praeclaram victoriam
ducebat, in qua plus esset clementiae quam crudelitatis,
postremo ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis
cerneretur, quem et ex quanto regno ad quam fortunam
detulisset. post Dionysii decessum cum Hiceta bellavit, 3
qui adversatus erat Dionysio: quem non odio tyrannidis
dissensisse, sed cupiditate indicio fuit, quod ipse expulso
Dionysio imperium dimittere noluit. hoc superato Timoleon 4
maximas copias Karthaginiensium apud Crinissum flumen
fugavit ac satis habere coegit, si liceret Africam obtinere, qui
iam complures annos possessionem Siciliae tenebant. cepit
etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicosum et
potentem, qui tyrannos adiutum in Siciliam venerat.

Quibus rebus confectis cum propter diuturnitatem belli **3**
non solum regiones, sed etiam urbes desertas videret, con-
quisivit quos potuit, primum Siculos, dein Corintho arces-
sivit colonos, quod ab iis initio Syracusae erant conditae.
civibus veteribus sua restituit, novis bello vacuefactas posses- 2
siones divisit, urbium moenia disiecta fanaque deserta
refecit, civitatibus leges libertatemque reddidit: ex maximo
bello tantum otium totae insulae conciliavit, ut hic conditor

16 Hiceta *Bosius* : Hecata *AMPu*

urbium earum, non illi qui initio deduxerant, videretur.
3 arcem Syracusis, quam munierat Dionysius ad urbem obsidendam, a fundamentis disiecit, cetera tyrannidis propugnacula demolitus est deditque operam, ut quam minime multa
4 vestigia servitutis manerent. cum tantis esset opibus, ut etiam invitis imperare posset, tantum autem amorem haberet omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtinere, maluit se diligi quam metui. itaque, cum primum potuit, imperium deposuit ac privatus Syracusis, quod reliquum
5 vitae fuit, vixit. neque vero id imperite fecit: nam quod ceteri reges imperio potuerunt, hic benevolentia tenuit. nullus honos huic defuit, neque postea res ulla Syracusis gesta est publice, de qua prius sit decretum quam Timo-
6 leontis sententia cognita. nullius umquam consilium non modo antelatum, sed ne comparatum quidem est. neque id magis benevolentia factum est quam prudentia.

4 Hic cum aetate iam provectus esset, sine ullo morbo lumina oculorum amisit. quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit neque eo
2 minus privatis publicisque rebus interfuerit. veniebat autem in theatrum, cum ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus iumentis iunctis, atque ita de vehiculo quae videbantur dicebat. neque hoc illi quisquam tribuebat superbiae: nihil enim umquam neque insolens neque
3 gloriosum ex ore eius exiit. qui quidem, cum suas laudes audiret praedicari, numquam aliud dixit quam se in ea re maxime diis agere gratias atque habere, quod, cum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem esse
4 voluissent. nihil enim rerum humanarum sine deorum numine geri putabat; itaque suae domi sacellum Automatias constituerat idque sanctissime colebat.

5 Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles acces-

7 obtinere *Freinshemius*: -ret *codd.* 16 magis eius *Fleck.*
27 maximas *MRu* 28 constituerunt uel constituissent *AP*

serant casus. nam proelia maxima natali suo die fecit omnia, quo factum est ut eius diem natalem festum haberet universa Sicilia. huic quidam Laphystius, homo petulans 2 et ingratus, vadimonium cum vellet imponere, quod cum illo se lege agere diceret, et complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coercere conarentur, Timoleon oravit omnes, ne id facerent. namque id ut Laphystio et cuivis liceret, se maximos labores summaque adisse pericula. hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret. idem, cum 3 quidam Laphystii similis, nomine Demaenetus, in contione populi de rebus gestis eius detrahere coepisset ac nonnulla inveheretur in Timoleonta, dixit nunc demum se voti esse damnatum: namque hoc a diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restitueret Syracusanis, in qua cuivis liceret de quo vellet impune dicere.

Hic cum diem supremum obisset, publice a Syracusanis 4 in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia sepultus est.

Hi fere fuerunt Graecae gentis duces, qui memoria digni 1 videantur, praeter reges: namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestae separatim sunt relatae. neque tamen ii admodum sunt multi. Lacedaemonius autem 2 Agesilaus nomine, non potestate fuit rex, sicut ceteri Spartani. ex iis vero, qui dominatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt, ut nos iudicamus, Persarum Cyrus et Darius, Hystaspi filius, quorum uterque privatus virtute regnum est adeptus. prior horum apud Massagetas in proelio cecidit, Darius senectute diem obiit supremum. tres sunt praeterea 3

3 Laphystius *Longolius* : Lamistius *ABPRu* 14 damnatum] compotem *MR* *Haec capita in libris uitae Timoleontis adnexa primus seiunxit Caelius Curio* 20 Graecae *u et dett. aliquot* : graeciae *ABMPR* 27 Hirtapsi (Hyr- *AB*) *ABP*

eiusdem generis: Xerxes et duo Artaxerxae, Macrochir
cognomine et Mnemon. Xerxi maxime est illustre, quod
maximis post hominum memoriam exercitibus terra marique
4 bellum intulit Graeciae. at Macrochir praecipuam habet
laudem amplissimae pulcherrimaeque corporis formae, quam
incredibili ornavit virtute belli: namque illo Perses nemo
manu fuit fortior. Mnemon autem iustitiae fama floruit.
nam cum matris suae scelere amisisset uxorem, tantum
5 indulsit dolori, ut eum pietas vinceret. ex his duo eodem
nomine morbo naturae debitum reddiderunt, tertius ab
Artabano praefecto ferro interemptus est.

2 Ex Macedonum autem gente duo multo ceteros ante-
cesserunt rerum gestarum gloria: Philippus, Amyntae filius,
et Alexander Magnus. horum alter Babylone morbo con-
sumptus est, Philippus Aegiis a Pausania, cum spectatum
2 ludos iret, iuxta theatrum occisus est. unus Epirotes,
Pyrrhus, qui cum populo Romano bellavit. is cum Argos
oppidum oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interiit.
unus item Siculus, Dionysius prior. nam et manu fortis et
belli peritus fuit et, id quod in tyranno non facile reperitur,
minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius
denique rei cupidus nisi singularis perpetuique imperii ob
eamque rem crudelis: nam dum id studuit munire, nullius
3 pepercit vitae, quem eius insidiatorem putaret. hic cum
virtute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate:
maior enim annos sexaginta natus decessit florente regno.
neque in tam multis annis cuiusquam ex sua stirpe funus
vidit, cum ex tribus uxoribus liberos procreasset multique ei
nati essent nepotes.

3 Fuerunt praeterea magni reges ex amicis Alexandri
Magni, qui post obitum eius imperia ceperunt, in his

1 gentis *Fr. Richter* 2 cognomine *Nipp.*: quoque *ABMP*: que *R*: *om. u* Mnemon *u*: Memnon *MR*: Mennon *ABP*
15 Aegiis *Fleck.*: Egys *AP* 30 multi reges *Mu*

Antigonus et huius filius Demetrius, Lysimachus, Seleucus, Ptolemaeus. ex his Antigonus in proelio, cum adversus 2 Seleucum et Lysimachum dimicaret, occisus est. pari leto affectus est Lysimachus ab Seleuco: namque societate dissoluta bellum inter se gesserunt. at Demetrius, cum 3 filiam suam Seleuco in matrimonium dedisset neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset, captus bello in custodia socer generi periit a morbo. neque ita multo 4 post Seleucus a Ptolemaeo Cerauno dolo interfectus est, quem ille a patre expulsum Alexandrea alienarum opum indigentem receperat. ipse autem Ptolemaeus, cum vivus filio regnum tradidisset, ab illo eodem vita privatus dicitur.

De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommo- 5 dum videtur non praeterire Hamilcarem et Hannibalem, quos et animi magnitudine et calliditate omnes in Africa natos praestitisse constat.

HAMILCAR, Hannibalis filius, cognomine Barca, Kartha- 1 giniensis, primo Poenico bello, sed temporibus extremis, admodum adulescentulus in Sicilia praeesse coepit exercitui. cum ante eius adventum et mari et terra male res 2 gererentur Karthaginiensium, ipse ubi adfuit, numquam hosti cessit neque locum nocendi dedit, saepeque e contrario occasione data lacessivit semperque superior discessit. quo facto, cum paene omnia in Sicilia Poeni amisissent, ille Erycem sic defendit, ut bellum eo loco gestum non videretur. interim Karthaginienses classe apud insulas Aegatis 3 a C. Lutatio, consule Romanorum, superati statuerunt belli facere finem eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris. ille etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci serviundum putavit, quod patriam exhaustam sumptibus diutius calamitates belli ferre non posse intellegebat, sed ita ut statim 4

8 a *om.* *MRu* 20 ante] autem *A* : autem eius aduentu *H dett.* *Nipp.*

mente agitaret, si paulum modo res essent refectae, bellum
renovare Romanosque armis persequi, donicum aut virtute
5 vicissent aut victi manus dedissent. hoc consilio pacem
conciliavit, in quo tanta fuit ferocia, cum Catulus negaret
bellum compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenue-
runt, armis relictis Sicilia decederent, ut succumbente
patria ipse periturum se potius dixerit, quam cum tanto
flagitio domum rediret: non enim suae esse virtutis arma
a patria accepta adversus hostis adversariis tradere. huius
pertinaciae cessit Catulus.

2 At ille ut Karthaginem venit, multo aliter ac sperarat
rem publicam se habentem cognovit. namque diuturnitate
externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut numquam
2 pari periculo fuerit Karthago nisi cum deleta est. primo
mercennarii milites, qui adversus Romanos fuerant, desci-
verunt, quorum numerus erat XX milium. hi totam abalie-
3 narunt Africam, ipsam Karthaginem oppugnarunt. quibus
malis adeo sunt Poeni perterriti, ut etiam auxilia ab Ro-
manis petierint eaque impetrarint. sed extremo, cum prope
iam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem impera-
4 torem fecerunt. is non solum hostes a muris Karthaginis
removit, cum amplius C milia facta essent armatorum, sed
etiam eo compulit, ut locorum angustiis clausi plures fame
quam ferro interirent. omnia oppida abalienata, in his
Vticam atque Hipponem, valentissima totius Africae, resti-
5 tuit patriae. neque eo fuit contentus, sed etiam finis im-
perii propagavit, tota Africa tantum otium reddidit, ut
nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse.

3 Rebus his ex sententia peractis fidenti animo atque in-
festo Romanis, quo facilius causam bellandi reperiret, effecit
ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur, eoque

2 aut uirtute] utrte *A* : ut certe *B* : certe *MRu* 4 in quo *u* : in qua *codd.* 5 tenuerant *Lamb.* 10 Catulus *om. AB* 15 quibus a. R. usi erant *Vielhaber et Halm* (*conf. Exc. Pat.*) 19 impetrarunt *Nipp.*

secum duxit filium Hannibalem annorum novem. erat 2
praeterea cum eo adulescens illustris, formosus, Hasdrubal,
quem nonnulli diligi turpius, quam par erat, ab Hamilcare
loquebantur: non enim maledici tanto viro deesse poterant.
quo factum est ut a praefecto morum Hasdrubal cum eo
vetaretur esse. huic ille filiam suam in matrimonium dedit,
quod moribus eorum non poterat interdici socero genero.
de hoc ideo mentionem fecimus, quod Hamilcare occiso 3
ille exercitui praefuit resque magnas gessit et princeps largi-
tione vetustos pervertit mores Karthaginiensium eiusdemque
post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

At Hamilcar, posteaquam mare transiit in Hispaniamque 4
venit, magnas res secunda gessit fortuna: maximas bellico-
sissimasque gentes subegit, equis, armis, viris, pecunia
totam locupletavit Africam. hic cum in Italiam bellum 2
inferre meditaretur, nono anno postquam in Hispaniam
venerat, in proelio pugnans adversus Vettones occisus est.
huius perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse 3
videtur secundum bellum Poenicum. namque Hannibal,
filius eius, assiduis patris obtestationibus eo est perductus,
ut interire quam Romanos non experiri mallet.

HANNIBAL, Hamilcaris filius, Karthaginiensis. si verum 1
est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes
virtute superarit, non est infitiandum Hannibalem tanto
praestitisse ceteros imperatores prudentia, quanto populus
Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. nam 2
quotienscumque cum eo congressus est in Italia, semper
discessit superior. quod nisi domi civium suorum invidia
debilitatus esset, Romanos videtur superare potuisse. sed
multorum obtrectatio devicit unius virtutem.

7 socer a genero *B*: socer genero *Leid.*: socero gener *MR*
17 Vettones *u*: Vectones *MP*: Veteones *ABR* 26 antecedebat
Can. u

3 Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic conservavit, ut prius animam quam id deposuerit, qui quidem, cum patria pulsus esset et alienarum opum indigeret, numquam destiterit animo bellare cum
2 Romanis. nam ut omittam Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis, omnium iis temporibus potentissimus rex Antiochus fuit. hunc tanta cupiditate incendit bellandi,
2 ut usque a rubro mari arma conatus sit inferre Italiae. ad quem cum legati venissent Romani, qui de eius voluntate explorarent darentque operam consiliis clandestinis ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent, tamquam ab ipsis corruptum alia atque antea sentire, neque id frustra fecissent idque Hannibal comperisset seque ab interioribus con-
3 siliis segregari vidisset, tempore dato adiit ad regem, eique cum multa de fide sua et odio in Romanos commemorasset, hoc adiunxit: 'pater meus' inquit 'Hamilcar puerulo me, utpote non amplius VIIII annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Karthagine Iovi optimo maximo
4 hostias immolavit. quae divina res dum conficiebatur, quaesivit a me vellemne secum in castra proficisci. id cum libenter accepissem atque ab eo petere coepissem ne dubitaret ducere, tum ille, faciam, inquit, si mihi fidem quam postulo dederis. simul me ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat, eamque ceteris remotis tenentem iurare iussit numquam me in amicitia cum Romanis fore.
5 id ego iusiurandum patri datum usque ad hanc aetatem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo
6 tempore eadem mente sim futurus. quare si quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris; cum quidem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si non me in eo principem posueris.'

3 Hac igitur qua diximus aetate cum patre in Hispaniam profectus est, cuius post obitum, Hasdrubale imperatore

32 ergo *Leid. P*

suffecto, equitatui omni praefuit. hoc quoque interfecto
exercitus summam imperii ad eum detulit. id Karthaginem
delatum publice comprobatum est. sic Hannibal minor 2
v et xx annis natus imperator factus proximo triennio
omnes gentes Hispaniae bello subegit, Saguntum, foedera-
tam civitatem, vi expugnavit, tres exercitus maximos com-
paravit. ex his unum in Africam misit, alterum cum Has- 3
drubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam
secum duxit. saltum Pyrenaeum transiit. quacumque iter
fecit, cum omnibus incolis conflixit: neminem nisi victum
dimisit. ad Alpes posteaquam venit, quae Italiam ab 4
Gallia seiungunt, quas nemo umquam cum exercitu ante
eum praeter Herculem Graium transierat (quo facto is ho-
die saltus Graius appellatur), Alpicos conantes prohibere
transitu concidit, loca patefecit, itinera muniit, effecit ut ea
elephantus ornatus ire posset, qua antea unus homo iner-
mis vix poterat repere. hac copias traduxit in Italiamque
pervenit.

Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione **4**
consule eumque pepulerat. cum hoc eodem Clastidii apud
Padum decernit sauciumque inde ac fugatum dimittit.
tertio idem Scipio cum collega Ti. Longo apud Trebiam 2
adversus eum venit. cum his manum conseruit, utrosque
profligavit. inde per Ligures Appenninum transiit, petens
Etruriam. hoc itinere adeo gravi morbo adficitur oculorum, 3
ut postea numquam dextro aeque bene usus sit. qua vale-
tudine cum etiamnum premeretur lecticaque ferretur, C. Fla-
minium consulem apud Trasumenum cum exercitu insidiis
circumventum occidit, neque multo post C. Centenium
praetorem cum delecta manu saltus occupantem. hinc in
Apuliam pervenit. ibi obviam ei venerunt duo consules, 4
C. Terentius et L. Aemilius. utriusque exercitus uno proe-

1 omnium *ABPR* 16 oneratus *AMPR* 20 Clastidia *ABP*: Clastidio *M* 27 etiam tum *MR*: etiam nunc *B*: nimium *P*

lio fugavit, Paulum consulem occidit et aliquot praeterea
consulares, in his Cn. Servilium Geminum, qui superiore
anno fuerat consul.

5 Hac pugna pugnata Romam profectus est nullo resi-
stente. in propinquis urbis montibus moratus est. cum
aliquot ibi dies castra habuisset et Capuam reverteretur,
Q. Fabius Maximus, dictator Romanus, in agro Falerno ei
2 se obiecit. hic clausus locorum angustiis noctu sine ullo
detrimento exercitus se expedivit Fabioque, callidissimo
imperatori, dedit verba. namque obducta nocte sarmenta
in cornibus iuvencorum deligata incendit eiusque generis
multitudinem magnam dispalatam immisit. quo repentino
obiecto visu tantum terrorem iniecit exercitui Romanorum,
3 ut egredi extra vallum nemo sit ausus. hanc post rem
gestam non ita multis diebus M. Minucium Rufum, magi-
strum equitum pari ac dictatorem imperio, dolo productum
in proelium fugavit. Tiberium Sempronium Gracchum,
iterum consulem, in Lucanis absens in insidias inductum
sustulit. M. Claudium Marcellum, quinquies consulem, apud
4 Venusiam pari modo interfecit. longum est omnia enume-
rare proelia. quare hoc unum satis erit dictum, ex quo
intellegi possit, quantus ille fuerit: quamdiu in Italia fuit,
nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem
pugnam in campo castra posuit.

6 Hinc invictus patriam defensum revocatus bellum gessit
adversus P. Scipionem filium eius, quem ipse primo apud
Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam
2 fugarat. cum hoc exhaustis iam patriae facultatibus cupivit
impraesentiarum bellum componere, quo valentior postea
congrederetur. in colloquium convenit, condiciones non
3 convenerunt. post id factum paucis diebus apud Zamam

2 Cn. *Lamb.* : B. *codd.* 5 urbi *Fleck.* 6 reuerteretur Capuam ϛ 9 Fabioque *Pu* : Fabio *rell.* 13 obiecto uisu *Nauck* : obiectu uiso *codd.* 20 omnia *om.* ϛ 26 Scipionem filium eius *Ru* : filium *M* : *om.* *ABP* : filium eius Scipionis *Nipp.*

cum eodem conflixit; pulsus (incredibile dictu) biduo et
duabus noctibus Hadrumetum pervenit, quod abest ab
Zama circiter milia passuum trecenta. in hac fuga Numi- 4
dae, qui simul cum eo ex acie excesserant, insidiati sunt
ei, quos non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit.
Hadrumeti reliquos e fuga collegit, novis dilectibus paucis
diebus multos contraxit.

Cum in apparando acerrime esset occupatus, Kartha- **7**
ginienses bellum cum Romanis composuerunt. ille nihilo
setius exercitui postea praefuit resque in Africa gessit
[itemque Mago frater eius] usque ad P. Sulpicium C. Au-
relium consules. his enim magistratibus legati Kartha- 2
ginienses Romam venerunt, qui senatui populoque Romano
gratias agerent, quod cum iis pacem fecissent, ob eamque
rem corona aurea eos donarent simulque peterent, ut
obsides eorum Fregellis essent captivique redderentur. his 3
ex senatus consulto responsum est: munus eorum gratum
acceptumque esse; obsides, quo loco rogarent, futuros;
captivos non remissuros, quod Hannibalem, cuius opera
susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano,
etiamnunc cum imperio apud exercitum haberent itemque
fratrem eius Magonem. hoc responso Karthaginienses 4
cognito Hannibalem domum et Magonem revocarunt. huc
ut rediit, praetor factus est, postquam rex fuerat, anno
secundo et vicesimo: ut enim Romae consules, sic Kartha-
gine quotannis annui bini reges creabantur. in eo magi- 5
stratu pari diligentia se Hannibal praebuit, ac fuerat in bello.
namque effecit ex novis vectigalibus non solum ut esset
pecunia, quae Romanis ex foedere penderetur, sed etiam
superesset, quae in aerario reponeretur. deinde anno post 6
praeturam M. Claudio L. Furio consulibus Roma legati

3 passuum *Can. et Ascensius*: passus *rell.* 11 itemque... eius *incl. Bosius* 24 rex factus est postquam praetor (imperator *Nipp.*) *Heusinger* 31 praeturam *del. Heusinger*

Karthaginem venerunt. hos Hannibal ratus sui exposcendi
gratia missos, priusquam iis senatus daretur, navem ascendit
7 clam atque in Syriam ad Antiochum profugit. hac re palam
facta Poeni naves duas, quae eum comprehenderent, si
possent consequi, miserunt, bona eius publicarunt, domum
a fundamentis disiecerunt, ipsum exulem iudicarunt.

8 At Hannibal anno tertio, postquam domo profugerat,
L. Cornelio Q. Minucio consulibus, cum quinque navibus
Africam accessit in finibus Cyrenaeorum, si forte Kartha-
ginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset,
cui iam persuaserat ut cum exercitibus in Italiam profici-
2 sceretur. huc Magonem fratrem excivit. id ubi Poeni
resciverunt, Magonem eadem, qua fratrem, absentem ad-
fecerunt poena. illi desperatis rebus cum solvissent naves
ac vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum pervenit.
de Magonis interitu duplex memoria prodita est: namque
alii naufragio, alii a servolis ipsius interfectum eum scriptum
3 reliquerunt. Antiochus autem si tam in agendo bello con-
siliis eius parere voluisset, quam in suscipiendo instituerat,
propius Tiberi quam Thermopylis de summa imperii
dimicasset. quem etsi multa stulte conari videbat, tamen
4 nulla deseruit in re. praefuit paucis navibus, quas ex Syria
iussus erat in Asiam ducere, iisque adversus Rhodiorum
classem in Pamphylio mari conflixit. quo cum multitudine
adversariorum sui superarentur, ipse quo cornu rem gessit
fuit superior.

9 Antiocho fugato verens ne dederetur, quod sine dubio
accidisset, si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gortynios
2 venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. vidit autem
vir omnium callidissimus magno se fore periculo, nisi quid
providisset, propter avaritiam Cretensium: magnam enim

6 dicarunt *ABPRu* 7 quarto *Nipp.* 10 inducere posset *om. ABP*: possent induci *Nipp.*: inducerentur *Halm* 14 poena affecerunt ς 18 agendo] gerendo *Lamb.* 24 quo proelio *Fleck.*: in quo *Lamb.* 28 cortinios *ABPR*

secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam.
itaque capit tale consilium. amphoras complures complet 3
plumbo, summas operit auro et argento. has praesentibus principibus deponit in templo Dianae, simulans se suas fortunas illorum fidei credere. his in errorem inductis statuas aeneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet easque in propatulo domi abicit. Gortynii templum 4
magna cura custodiunt, non tam a ceteris quam ab Hannibale, ne ille inscientibus iis tolleret secumque duceret.

Sic conservatis suis rebus Poenus illusis Cretensibus om- **10**
nibus ad Prusiam in Pontum pervenit. apud quem eodem animo fuit erga Italiam neque aliud quicquam egit quam regem armavit et exercuit adversus Romanos. quem cum 2
videret domesticis opibus minus esse robustum, conciliabat ceteros reges, adiungebat bellicosas nationes. dissidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amicissimus, bellumque inter eos gerebatur et mari et terra: quo magis 3
cupiebat eum Hannibal opprimi. sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem: quem si removisset, faciliora sibi cetera fore arbitrabatur. ad hunc interficiundum talem iniit rationem. classe paucis diebus erant 4
decreturi. superabatur navium multitudine: dolo erat pugnandum, cum par non esset armis. imperavit quam plurimas venenatas serpentes vivas colligi easque in vasa fictilia conici. harum cum effecisset magnam multitudinem, 5
die ipso, quo facturus erat navale proelium, classiarios convocat iisque praecipit, omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, a ceteris tantum satis habeant se defendere. id illos facile serpentium multitudine consecuturos.
rex autem in qua nave veheretur, ut scirent, se facturum: 6
quem si aut cepissent aut interfecissent, magno iis pollicetur praemio fore. tali cohortatione militum facta classis ab **11**

6 omni *Nipp.*: omnes *codd.* 10 omnibus *post* rebus *transp. Arnoldt* 19 quo . . . cupiebat *post* societatem *transp. Fleck.*

utrisque in proelium deducitur. quarum acie constituta,
priusquam signum pugnae daretur, Hannibal, ut palam
faceret suis, quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha
2 cum caduceo mittit. qui ubi ad naves adversariorum per-
venit epistulamque ostendens se regem professus est quae-
rere, statim ad Eumenem deductus est, quod nemo dubita-
bat quin aliquid de pace esset scriptum. tabellarius ducis
nave declarata suis eodem, unde erat egressus, se recepit.
3 at Eumenes soluta epistula nihil in ea repperit nisi quae ad
irridendum eum pertinerent. cuius etsi causam mirabatur
neque reperiebat, tamen proelium statim committere non
4 dubitavit. horum in concursu Bithynii Hannibalis prae-
cepto universi navem Eumenis adoriuntur. quorum vim
rex cum sustinere non posset, fuga salutem petit, quam
consecutus non esset, nisi intra sua praesidia se recepisset,
5 quae in proximo litore erant collocata. reliquae Pergamenae
naves cum adversarios premerent acrius, repente in eas
vasa fictilia, de quibus supra mentionem fecimus, conici
coepta sunt. quae iacta initio risum pugnantibus concita-
6 runt, neque quare id fieret poterat intellegi. postquam
autem naves suas oppletas conspexerunt serpentibus, nova
re perterriti, cum, quid potissimum vitarent, non viderent,
puppes verterunt seque ad sua castra nautica rettulerunt.
7 sic Hannibal consilio arma Pergamenorum superavit, neque
tum solum, sed saepe alias pedestribus copiis pari prudentia
pepulit adversarios.

12 Quae dum in Asia geruntur, accidit casu ut legati Prusiae
Romae apud T. Quintium Flamininum consularem cena-
rent, atque ibi de Hannibale mentione facta ex iis unus
2 diceret eum in Prusiae regno esse. id postero die Flami-

9 quae *Pu* : quod *rell.* 10 pertinerent *APu* : -ret *rell.* 11 reperiebat *Lamb.* : reperiebatur *codd.* 21 suas *om.* ς 23 uerterunt *Nipp.* : auerterunt *codd.* : conuerterunt *Buchner* 28 T. *Magius* : L. *codd.* Flamininum *Lamb.* : Flamminium *AM* : Flamminum *P*

ninus senatui detulit. patres conscripti, qui Hannibale
vivo numquam se sine insidiis futuros existimarent, legatos
in Bithyniam miserunt, in his Flamininum, qui ab rege
peterent, ne inimicissimum suum secum haberet sibique
dederet. his Prusia negare ausus non est; illud recusavit, 3
ne id a se fieri postularent, quod adversus ius hospitii esset:
ipsi, si possent, comprehenderent: locum, ubi esset, facile
inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat, in castello
quod ei a rege datum erat muneri, idque sic aedificarat, ut
in omnibus partibus aedificii exitus haberet, scilicet verens
ne usu veniret, quod accidit. huc cum legati Romanorum 4
venissent ac multitudine domum eius circumdedissent, puer
ab ianua prospiciens Hannibali dixit plures praeter consue-
tudinem armatos apparere. qui imperavit ei, ut omnes
fores aedificii circumiret ac propere sibi nuntiaret, num
eodem modo undique obsideretur. puer cum celeriter, 5
quid esset, renuntiasset omnisque exitus occupatos osten-
disset, sensit id non fortuito factum, sed se peti neque sibi
diutius vitam esse retinendam. quam ne alieno arbitrio
dimitteret, memor pristinarum virtutum venenum, quod
semper secum habere consuerat, sumpsit.

Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus laboribus, **13**
anno acquievit septuagesimo. quibus consulibus interierit,
non convenit. namque Atticus M. Claudio Marcello
Q. Fabio Labeone consulibus mortuum in annali suo scri-
ptum reliquit, at Polybius L. Aemilio Paulo Cn. Baebio
Tamphilo, Sulpicius autem Blitho P. Cornelio Cethego
M. Baebio Tamphilo. atque hic tantus vir tantisque bellis 2
districtus nonnihil temporis tribuit litteris. namque aliquot
eius libri sunt, Graeco sermone confecti, in eis ad Rhodios
de Cn. Manlii Volsonis in Asia rebus gestis. huius belli 3

31 Volsonis *u* : volonis *ABPR* : Valonis *M*. *Adiecti sunt in AP paucisque aliis hi uersus* :

Vade, liber, nostri [noster *A*] fato meliore memento,
cum leget haec dominus, te sciat esse meum.

gesta multi memoriae prodiderunt, sed ex his duo, qui cum eo in castris fuerunt simulque vixerunt, quamdiu fortuna passa est, Silenus et Sosylus Lacedaemonius. atque hoc Sosylo Hannibal litterarum Graecarum usus est doctore.

4 Sed nos tempus est huius libri facere finem et Romanorum explicare imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri praeferendi sint, possit iudicari.

nec metuas fuluo strictos diademate crines,
ridentes blandum uel pietate oculos.
communis cunctis hominem, sed (se *P*) regna tenere
se meminit: uincit hinc magis ille homines.
ornentur steriles fragili tectura libelli:
Theodosio et doctis carmina nuda placent.
si rogat auctorem, paulatim detege nostrum
tunc domino nomen: me sciat esse Probum.
corpore in hoc manus est genetoris auique meaque (*P om.* meaque):
felices, dominum quae meruere (emeruere *Nipp.*), manus.
Aemilii (Emilii *P*) Probi de excellentibus ducibus exterarum gentium liber explicit *AP*: Probi Aemilii de virorum Excellentium vita finit *M*

EXCERPTVM E LIBRO

CORNELI NEPOTIS DE LATINIS HISTORICIS

M. Cato, ortus municipio Tusculo, adulescentulus, prius- **1**
quam honoribus operam daret, versatus est in Sabinis,
quod ibi heredium a patre relictum habebat. inde hortatu
L. Valerii Flacci, quem in consulatu censuraque habuit
collegam, ut M. Perpenna censorius narrare solitus est,
Romam demigravit in foroque esse coepit. primum stipen- 2
dium meruit annorum decem septemque. Q. Fabio M.
Claudio consulibus tribunus militum in Sicilia fuit. inde
ut rediit, castra secutus est C. Claudii Neronis, magnique
opera eius existimata est in proelio apud Senam, quo cecidit
Hasdrubal, frater Hannibalis. quaestor obtigit P. Africano 3
consuli, cum quo non pro sortis necessitudine vixit: nam-
que ab eo perpetua dissensit vita. aedilis plebi factus est
cum C. Helvio. praetor provinciam obtinuit Sardiniam, 4
ex qua quaestor superiore tempore ex Africa decedens
Q. Ennium poetam deduxerat, quod non minoris aestima-
mus quam quemlibet amplissimum Sardiniensem trium-
phum.

Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco. sorte pro- **2**
vinciam nactus Hispaniam citeriorem exque ea triumphum
deportavit. ibi cum diutius moraretur, P. Scipio Africanus 2
consul iterum, cuius in priori consulatu quaestor fuerat,
voluit eum de provincia depellere et ipse ei succedere,
neque hoc per senatum efficere potuit, cum quidem Scipio

1 M. *A* : *om. rell.* 5 censorius *Magius* : censorinus *ABPR* 9 C. *Lamb.* : P. *codd.* 16 extimamus *A* : existimamus *B* 20 ex eaque *H*

principatum in civitate obtineret, quod tum non potentia,
sed iure res publica administrabatur. qua ex re iratus
3 senatu *consulatu* peracto privatus in urbe mansit. at Cato,
censor cum eodem Flacco factus, severe praefuit ei pote-
stati. nam et in complures nobiles animadvertit et multas
res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur,
4 quae iam tum incipiebat pullulare. circiter annos octoginta,
usque ad extremam aetatem ab adulescentia, rei publicae
causa suscipere inimicitias non destitit. a multis tentatus
non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed,
quoad vixit, virtutum laude crevit.

3 In omnibus rebus singulari fuit industria: nam et agri-
cola sollers et peritus iuris consultus et magnus imperator
2 et probabilis orator et cupidissimus litterarum fuit. quarum
studium etsi senior arripuerat, tamen tantum progressum
fecit, ut non facile reperiri possit neque de Graecis neque
3 de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. ab adule-
scentia confecit orationes. senex historias scribere insti-
tuit. earum sunt libri VII. primus continet res gestas
regum populi Romani, secundus et tertius unde quaeque
civitas orta sit Italica, ob quam rem omnes Origines
videtur appellasse. in quarto autem bellum Poenicum
4 est primum, in quinto secundum. atque haec omnia capi-
tulatim sunt dicta. reliquaque bella pari modo persecutus
est usque ad praeturam Ser. Galbae, qui diripuit Lusitanos:
atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine no-
minibus res notavit. in eisdem exposuit, quae in Italia
Hispaniisque aut fierent aut viderentur admiranda: in qui-
bus multa industria et diligentia comparet, nulla doctrina.

5 Huius de vita et moribus plura in eo libro persecuti

3 consulatu *add. Bosius* 13 peritus *Klotz*: rei p. peritus *codd.* 24 reliqua quoque *Wölfflin*: reliqua (*om.* que) *Lupus* 30 plura de uita et m. huius persecuti sumus in libro quem s. de eo fecimus *P*, *qui in haec uerba deficit*

sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu T. Pomponii Attici. quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.

T. Pomponius Atticus, ab origine ultima stirpis Ro- 1
manae generatus, perpetuo a maioribus acceptam equestrem
obtinuit dignitatem. patre usus est diligente et, ut tum 2
erant tempora, diti inprimisque studioso litterarum. hic,
prout ipse amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus pueri-
lis aetas impertiri debet, filium erudivit. erat autem in 3
puero praeter docilitatem ingenii summa suavitas oris atque
vocis, ut non solum celeriter acciperet quae tradebantur,
sed etiam excellenter pronuntiaret. qua ex re in pueritia
nobilis inter aequales ferebatur clariusque exsplendescebat,
quam generosi condiscipuli animo aequo ferre possent.
itaque incitabat omnes studio suo, quo in numero fuerunt 4
L. Torquatus, C. Marius filius, M. Cicero: quos con-
suetudine sua sic devinxit, ut nemo his perpetuo fuerit
carior.

Pater mature decessit. ipse adulescentulus propter affi- 2
nitatem P. Sulpicii, qui tribunus pl. interfectus est, non
expers fuit illius periculi: namque Anicia, Pomponii con-
sobrina, nupserat Servio, fratri Sulpicii. itaque interfecto 2
Sulpicio posteaquam vidit Cinnano tumultu civitatem esse
perturbatam neque sibi dari facultatem pro dignitate vi-
vendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis
civium, cum alii Sullanis, alii Cinnanis faverent partibus,
idoneum tempus ratus studiis obsequendi suis Athenas se
contulit. neque eo setius adulescentem Marium hostem
iudicatum iuvit opibus suis, cuius fugam pecunia sublevavit.
ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei 3

4 Ex libro Cornelii Nepotis de latinis historicis *AB* 6 diligente indulgente *codd. praeter Patauinum* 17 perpetua *A et Voss l*: perpetua uita *Fleck.* 22 Seruio *Lamb.*: M. Seruilio *Leid.*: M. Seruio *rell.*

familiari, eodem magnam partem fortunarum traiecit sua-
rum. hic ita vixit, ut universis Atheniensibus merito esset
4 carissimus. nam praeter gratiam, quae iam in adule-
scentulo magna erat, saepe suis opibus inopiam eorum
publicam levavit. cum enim versuram facere publice ne-
cesse esset neque eius condicionem aequam haberent, sem-
per se interposuit, atque ita ut neque usuram umquam ab
iis acceperit neque longius, quam dictum esset, debere
5 passus sit. quod utrumque erat iis salutare: nam neque
indulgendo inveterascere eorum aes alienum patiebatur
6 neque multiplicandis usuris crescere. auxit hoc officium
alia quoque liberalitate: nam universos frumento donavit,
ita ut singulis VI modii tritici darentur, qui modus mensurae
medimnus Athenis appellatur.

3 Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par
principibus videretur. quo factum est ut huic omnes
honores, quos possent, publice haberent civemque facere
studerent: quo beneficio ille uti noluit [quod nonnulli ita
2 interpretantur, amitti civitatem Romanam alia ascita]. quam-
diu adfuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit, absens
prohibere non potuit. itaque aliquot ipsi et Phidiae locis
sanctissimis posuerunt: hunc enim in omni procuratione
3 rei publicae actorem auctoremque habebant. igitur primum
illud munus fortunae, quod in ea potissimum urbe natus
est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut
eandem et patriam haberet et domum; hoc specimen pru-
dentiae, quod, cum in eam se civitatem contulisset, quae
antiquitate, humanitate doctrinaque praestaret omnes, unus
ei fuit carissimus.

4 Huc ex Asia Sulla decedens cum venisset, quamdiu ibi
fuit, secum habuit Pomponium, captus adulescentis et hu-

7 umquam iniquam *Gottschalch* 13 sex *Faërnus*: septem *codd.*: seni *Fleck.* 18, 19 quod . . . ascita *inclus. Gesner* 21 Piliae *Lamb.*: Midiae *Bergk* 31 fuit *Heusinger*: fuerit *codd.*

manitate et doctrina. sic enim Graece loquebatur, ut
Athenis natus videretur; tanta autem suavitas erat ser-
monis Latini, ut appareret in eo nativum quendam le-
porem esse, non ascitum. idem poemata pronuntiabat
et Graece et Latine sic, ut supra nihil posset addi.
quibus rebus factum est ut Sulla nusquam ab se dimit- 2
teret cuperetque secum deducere. qui cum persuadere
tentaret, 'noli, oro te,' inquit Pomponius 'adversum eos
me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem,
Italiam reliqui.' at Sulla adulescentis officio collaudato
omnia munera ei, quae Athenis acceperat, proficiscens iussit
deferri.

Hic complures annos moratus, cum et rei familiari tan- 3
tum operae daret, quantum non indiligens deberet pater
familias, et omnia reliqua tempora aut litteris aut Athenien-
sium rei publicae tribueret, nihilo minus amicis urbana
officia praestitit. nam et ad comitia eorum ventitavit et, 4
si qua res maior acta est, non defuit. sicut Ciceroni in
omnibus eius periculis singularem fidem praebuit: cui ex
patria fugienti HS ducenta et quinquaginta milia donavit.
tranquillatis autem rebus Romanis remigravit Romam, ut 5
opinor L. Cotta et L. Torquato consulibus: quem disceden-
tem sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, ut
lacrimis desiderii futuri dolorem indicaret.

Habebat avunculum Q. Caecilium, equitem Romanum, **5**
familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura: cuius
sic asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset,
huius sine offensione ad summam senectutem retinuerit
benevolentiam. quo facto tulit pietatis fructum. Caecilius 2
enim moriens testamento adoptavit eum heredemque fecit
ex dodrante: ex qua hereditate accepit circiter centies

6 nusquam eum *Lamb.* 7 qui *AB* (*sed in A* q *ex* c) : quod *MR* : cui *Lamb.* 20 HS *Lamb.* : sextertia (-cia) *codd., item infra* 8. 6 22 discedentem *Aldus* : diem *codd.*

3 sestertium. erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni,
easque nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo a con-
discipulatu vivebat coniunctissime, multo etiam familiarius
quam cum Quinto, ut iudicari possit plus in amicitia valere
4 similitudinem morum quam affinitatem. utebatur autem
intime Q. Hortensio, qui, iis temporibus principatum elo-
quentiae tenebat, ut intellegi non posset, uter eum plus
diligeret, Cicero an Hortensius: et, id quod erat difficilli-
mum, efficiebat ut, inter quos tantae laudis esset aemulatio,
nulla intercederet obtrectatio essetque talium virorum
copula.

6 In re publica ita est versatus, ut semper optimarum
partium et esset et existimaretur, neque tamen se civilibus
fluctibus committeret, quod non magis eos in sua potestate
existimabat esse, qui se his dedissent, quam qui maritimis
2 iactarentur. honores non petiit, cum ei paterent propter
vel gratiam vel dignitatem: quod neque peti more maiorum
neque capi possent conservatis legibus in tam effusi ambitus
largitionibus neque *geri* e re publica sine periculo corruptis
3 civitatis moribus. ad hastam publicam numquam accessit.
nullius rei neque praes neque manceps factus est. neminem
neque suo nomine neque subscribens accusavit, in ius de
4 sua re numquam iit, iudicium nullum habuit. multorum
consulum praetorumque praefecturas delatas sic accepit, ut
neminem in provinciam sit secutus, honore fuerit contentus,
rei familiaris despexerit fructum: qui ne cum Q. quidem
Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum
obtinere posset. non enim decere se arbitrabatur, cum prae-
5 turam gerere noluisset, asseclam esse praetoris. qua in re
non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, cum
suspiciones quoque vitaret criminum. quo fiebat ut eius
observantia omnibus esset carior, cum eam officio, non
timori neque spei tribui viderent.

9 tanta *Bosius* 18 effusis *R* 19 geri *add. Lamb.*

Incidit Caesarianum civile bellum, cum haberet annos 7
circiter sexaginta. usus est aetatis vacatione neque se
quoquam movit ex urbe. quae amicis suis opus fuerant
ad Pompeium proficiscentibus, omnia ex sua re familiari
dedit, ipsum Pompeium coniunctum non offendit. nullum ab 2
eo habebat ornamentum, ut ceteri, qui per eum aut honores
aut divitias ceperant: quorum partim invitissimi castra sunt
secuti, partim summa cum eius offensione domi remanse-
runt. Attici autem quies tantopere Caesari fuit grata, ut 3
victor, cum privatis pecunias per epistulas imperaret, huic
non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium et
Q. Ciceronem ex Pompei castris concesserit. sic vetere
instituto vitae effugit nova pericula.

Secutum est illud tempus occiso Caesare quo res publica 8
penes Brutos videretur esse et Cassium ac tota civitas se ad
eos convertisse videretur. sic M. Bruto usus est, ut nullo 2
ille adulescens aequali familiarius quam hoc sene, neque
solum eum principem consilii haberet, sed etiam in con-
victu. excogitatum est a quibusdam, ut privatum aerarium 3
Caesaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitue-
retur. id facile effici posse arbitrati sunt, si principes eius
ordinis pecunias contulissent. itaque appellatus est a C.
Flavio, Bruti familiari, Atticus, ut eius rei princeps esse
vellet. at ille, qui officia amicis praestanda sine factione 4
existimaret semperque a talibus se consiliis removisset,
respondit: si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset,
usurum, quantum eae paterentur, sed neque cum quoquam
de ea re collocuturum neque coiturum. sic ille consen-
sionis globus huius unius dissensione disiectus est. neque 5
multo post superior esse coepit Antonius, ita ut Brutus et
Cassius destituta tutela provinciarum, quae iis dicis causa

14 illud tempus *cod. Mon.* 433 : illud *ABHR* quo] quando *R* : quom *Fleck.* 16 eos *Gif.* : eum *rell.* uideretur *om. H*, *inclus. Halm* 21 si *Nipp.* : si et *codd.* 31 destituta tutela *H* : *om. rell.* : omissa cura *Halm* dicis *Guiacius* : necis *codd.*

datae erant a consule, desperatis rebus in exsilium proficisce-
6 rentur. Atticus, qui pecuniam simul cum ceteris conferre
noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto Italiaque cedenti
HS centum milia muneri misit. eidem in Epiro absens
trecenta iussit dari, neque eo magis potenti adulatus est
Antonio neque desperatos reliquit.

9 Secutum est bellum gestum apud Mutinam. in quo si
tantum eum prudentem dicam, minus quam debeam prae-
dicem, cum ille potius divinus fuerit, si divinatio appellanda
est perpetua naturalis bonitas, quae nullis casibus agitur
2 neque minuitur. hostis Antonius iudicatus Italia cesserat:
spes restituendi nulla erat. non solum inimici, qui tum
erant potentissimi et plurimi, sed etiam qui adversariis eius
se dabant et in eo laedendo aliquam consecuturos sperabant
commoditatem, Antonii familiares insequebantur, uxorem
Fulviam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam
3 exstinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima fami-
liaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modo nihil
iis indulsit ad Antonium violandum, sed e contrario fami-
liares eius ex urbe profugientes, quantum potuit, texit,
4 quibus rebus indiguerunt, adiuvit. P. vero Volumnio ea
tribuit, ut plura a parente proficisci non potuerint. ipsi
autem Fulviae, cum litibus distineretur magnisque terrori-
bus vexaretur, tanta diligentia officium suum praestitit, ut
nullum illa stiterit vadimonium sine Attico, sponsor omnium
5 rerum fuerit. quin etiam, cum illa fundum secunda fortuna
emisset in diem neque post calamitatem versuram facere
potuisset, ille se interposuit pecuniamque sine faenore sine-
que ulla stipulatione credidit, maximum existimans quae-
stum, memorem gratumque cognosci, simulque aperire se

7 Numidiam *AB*: Mundam *H* 10 agitatur *cod. Ernstii*: augetur *H* 15 commendationum *Gif. et Leid. sed suprascr.* uel commoditatem 23 destinaretur *AB* 25 stiterit *Gif. A*: praestiterit *BHR* sine Attico, Atticus *Lamb.* 30 aperiens *Hofman-Peerlkamp*

non fortunae, sed hominibus solere esse amicum. quae 6
cum faciebat, nemo eum temporis causa facere poterat
existimare: nemini enim in opinionem veniebat Antonium
rerum potiturum. sed sensim is a nonnullis optimatibus 7
reprehendebatur, quod parum odisse malos cives videretur.
ille autem, sui iudicii, potius quid se facere par esset intue-
batur quam quid alii laudaturi forent.

Conversa subito fortuna est. ut Antonius rediit in Ita- **10**
liam, nemo non magno in periculo Atticum putarat propter
intimam familiaritatem Ciceronis et Bruti. itaque ad ad- 2
ventum imperatorum de foro decesserat, timens proscriptio-
nem, latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus,
paulo ante opem tulerat (tanta varietas iis temporibus fuit
fortunae, ut modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio
aut periculo), habebatque secum Q. Gellium Canum, aequa-
lem simillimumque sui. hoc quoque sit Attici bonitatis 3
exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognorat,
adeo coniuncte vixit, ut ad extremam aetatem amicitia
eorum creverit. Antonius autem, etsi tanto odio ferebatur 4
in Ciceronem, ut non solum ei, sed etiam omnibus eius
amicis esset inimicus eosque vellet proscribere multis hor-
tantibus, tamen Attici memor fuit officii et ei, cum requi-
sisset, ubinam esset, sua manu scripsit, ne timeret statimque
ad se veniret: se eum et illius causa Canum de proscrip-
torum numero exemisse. ac ne quod periculum incideret, 5
quod noctu fiebat, praesidium ei misit. sic Atticus in
summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissi-
mum habebat, praesidio fuit neque enim suae solum a quo-
quam auxilium petiit salutis, [sed coniuncti,] ut appareret

4 sensus eius *Bosius* optimatibus *B* (?) *H* : optimatibus eius *AR* : optim. familiaribus eius *Roth* : opt. coniunctis *Eberhard* 16 sit] eat *Fleck.* 24 causa *Mon.* : *om. plerique* 26 praesidium *Gif.*[1] 29 sed coniuncti *incl. Vielhaber* : coniuncti *Gif.* *AR* (?) : coniunctim *rell.* : neque . . .coniuncti *incl. Eberhard*

6 nullam seiunctam sibi ab eo velle fortunam. quodsi guber-
nator praecipua laude fertur, qui navem ex hieme marique
scopuloso servat, cur non singularis eius existimetur pru-
dentia, qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus ad
incolumitatem pervenit?

11 Quibus ex malis ut se emersit, nihil aliud egit quam ut
quam plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. cum
proscriptos praemiis imperatorum vulgus conquireret, nemo
in Epirum venit, cui res ulla defuerit: nemini non ibi
2 perpetuo manendi potestas facta est; quin etiam post proe-
lium Philippense interitumque C. Cassi et M. Bruti L.
Iulium Mocillam praetorium et filium eius Aulumque Tor-
quatum ceterosque pari fortuna perculsos instituit tueri
atque ex Epiro iis omnia Samothraciam supportari iussit.
3 difficile est omnia persequi et non necessarium. illud unum
intellegi volumus, illius liberalitatem neque temporariam
4 neque callidam fuisse. id ex ipsis rebus ac temporibus
iudicari potest, quod non florentibus se venditavit, sed
afflictis semper succurrit: qui quidem Serviliam, Bruti
matrem, non minus post mortem eius quam florentem
5 coluerit. sic liberalitate utens nullas inimicitias gessit,
quod neque laedebat quemquam neque, si quam iniuriam
acceperat, non malebat oblivisci quam ulcisci. idem
immortali memoria percepta retinebat beneficia; quae
autem ipse tribuerat, tam diu meminerat, quoad ille
6 gratus erat, qui acceperat. itaque hic fecit ut vere dictum
videatur:

Sui cuíque mores fíngunt fortunam hóminibus.

neque tamen ille prius fortunam quam se ipse finxit, qui cavit ne qua in re iure plecteretur.

6 emerserit *Gif. A* : -rat *BH*   ut quam plurimis *Grassberger*   10 qui etiam *Bosius*   12 Motacillam *Glandorp*   15 necessarium *R et Longolius* : necessaria *rell.*   28 quoique *H* : quique *Lachmann et Fleck.*   29 ille prius *Gif.* : prius ille *rell.*

His igitur rebus effecit ut M. Vipsanius Agrippa, intima 12
familiaritate coniunctus adulescenti Caesari, cum propter
suam gratiam et Caesaris potentiam nullius condicionis
non haberet potestatem, potissimum eius deligeret affinita-
tem praeoptaretque equitis Romani filiam generosarum
nuptiis. atque harum nuptiarum conciliator fuit (non est 2
enim celandum) M. Antonius, triumvir rei publicae, cuius
gratia cum augere possessiones posset suas, tantum afuit
a cupiditate pecuniae, ut nulla in re usus sit ea nisi in
deprecandis amicorum aut periculis aut incommodis. quod 3
quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. nam cum
L. Saufei equitis Romani, aequalis sui, qui complures annos
studio ductus philosophiae Athenis habitabat habebatque
in Italia pretiosas possessiones, triumviri bona vendidissent
consuetudine ea, qua tum res gerebantur, Attici labore
atque industria factum est ut eodem nuntio Saufeius fieret
certior se patrimonium amisisse et recuperasse. idem 4
L. Iulium Calidum, quem post Lucreti Catullique mortem
multo elegantissimum poetam nostram tulisse aetatem vere
videor posse contendere, neque minus virum bonum opti-
misque artibus eruditum; quem post proscriptionem equi-
tum propter magnas eius Africanas possessiones in proscri-
ptorum numerum a P. Volumnio, praefecto fabrum Antonii,
absentem relatum expedivit. quod in praesenti utrum ei 5
laboriosius an gloriosius fuerit, difficile est iudicare, quod
in eorum periculis non secus absentes quam praesentes
amicos Attico esse curae cognitum est.

Neque vero ille vir minus bonus pater familias habitus 13
est quam civis. nam cum esset pecuniosus, nemo illo
minus fuit emax, minus aedificator. neque tamen non in

4 diligeret *AHR* 7 triumuirum *Dietsch* publicae constituendae *Lamb.* 13 Athenis habitabat *R* : Athenis *om.* *ABH* : habitabat Athenis *Nipp.* 14 tresuiri *Dietsch* 18 Calidium *Gif.* *AR* 25 est *Fleck.* : fuit *codd.* 28 ille uir minus *BH* : minus ille uir *R* : ille uir *Gif.* *A* : ille minus *Halm*

primis bene habitavit omnibusque optimis rebus usus est.
2 nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilianam, ab
avunculo hereditate relictam, cuius amoenitas non aedificio,
sed silva constabat: ipsum enim tectum antiquitus consti-
tutum plus salis quam sumptus habebat: in quo nihil com-
3 mutavit, nisi si quid vetustate coactus est. usus est familia,
si utilitate iudicandum est, optima, si forma, vix mediocri.
namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi
et plurimi librarii, ut ne pedisequus quidem quisquam esset,
qui non utrumque horum pulchre facere posset, pari modo
artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime
4 boni. neque tamen horum quemquam nisi domi natum
domique factum habuit: quod est signum non solum conti-
nentiae, sed etiam diligentiae. nam et non intemperanter
concupiscere, quod a plurimis videas, continentis debet
duci, et potius diligentia quam pretio parare non mediocris
5 est industriae. elegans, non magnificus, splendidus, non
sumptuosus: omnisque diligentia munditiam, non affluen-
tiam affectabat. supellex modica, non multa, ut in neutram
6 partem conspici posset. nec praeteribo, quamquam non-
nullis leve visum iri putem, cum in primis lautus esset eques
Romanus et non parum liberaliter domum suam omnium
ordinum homines invitaret, scimus non amplius quam
terna milia peraeque in singulos menses ex ephemeride
7 eum expensum sumptui ferre solitum. atque hoc non audi-
tum, sed cognitum praedicamus: saepe enim propter fami-
liaritatem domesticis rebus interfuimus.

14 Nemo in convivio eius aliud acroama audivit quam ana-
gnosten, quod nos quidem iucundissimum arbitramur;
neque umquam sine aliqua lectione apud eum cenatum est,
ut non minus animo quam ventre convivae delectarentur:
2 namque eos vocabat, quorum mores a suis non abhorrerent.

20 nec hoc *Lamb.* 23 scimus *secl. Bosius* 24 milia *Aldus*: milia aeris *codd.*

cum tanta pecuniae facta esset accessio, nihil de cotidiano
cultu mutavit, nihil de vitae consuetudine, tantaque usus
est moderatione, ut neque in sestertio viciens, quod a patre
acceperat, parum se splendide gesserit neque in sestertio cen-
ties affluentius vixerit, quam instituerat, parique fastigio
steterit in utraque fortuna. nullos habuit hortos, nullam 3
suburbanam aut maritimam sumptuosam villam, neque in
Italia, praeter Arretinum et Nomentanum, rusticum prae-
dium, omnisque eius pecuniae reditus constabat in Epiroti-
cis et urbanis possessionibus. ex quo cognosci potest usum
eum pecuniae non magnitudine, sed ratione metiri solitum.

Mendacium neque dicebat neque pati poterat. itaque **15**
eius comitas non sine severitate erat neque gravitas sine
facilitate, ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis
vererentur an amarent. quidquid rogabatur, religiose pro-
mittebat, quod non liberalis, sed levis arbitrabatur polliceri
quod praestare non posset. idem in nitendo, quod semel 2
annuisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem
videretur agere. numquam suscepti negotii eum pertaesum
est : suam enim existimationem in ea re agi putabat, qua
nihil habebat carius. quo fiebat ut omnia Ciceronum, 3
Catonis Marci, Q. Hortensi, Auli Torquati, multorum
praeterea equitum Romanorum negotia procuraret. ex quo
iudicari poterat non inertia, sed iudicio fugisse rei publicae
procurationem.

Humanitatis vero nullum adferre maius testimonium pos- **16**
sum, quam quod adulescens idem seni Sullae fuit iucundis-
simus, senex adulescenti M. Bruto, cum aequalibus autem
suis Q. Hortensio et M. Cicerone sic vixit, ut iudicare difficile
sit, cui aetati fuerit aptissimus. quamquam eum praecipue 2
dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit aut

17 tuendo *Rutgers*: tenendo *ed. Teub.* quod] quom *Nipp.*
22 Catonis Marci Q. *Gif. A* : Catonis M. que *R* : Catonis Marii et *H* :
M. Catonis et *B* 24 potest *Fleck.* 27 fuit *Fleck.* : fuerit
codd. 29 uixit *Fleck.* : uixerit *codd.*

3 familiarior. ei rei sunt indicio praeter eos libros, in quibus
de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, XVI volu-
mina epistularum, ab consulatu eius usque ad extremum
tempus ad Atticum missarum : quae qui legat, non multum
4 desideret historiam contextam eorum temporum. sic enim
omnia de studiis principum, vitiis ducum, mutationibus rei
publicae perscripta sunt, ut nihil in eis non appareat et
facile existimari possit, prudentiam quodam modo esse divi-
nationem. non enim Cicero ea solum, quae vivo se acci-
derunt, futura praedixit, sed etiam, quae nunc usu veniunt,
cecinit ut vates.

17 De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum
hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris suae,
quam extulit annorum nonaginta, cum *esset* septem et sexa-
ginta, se numquam cum matre in gratiam redisse, numquam
cum sorore fuisse in simultate, quam prope aequalem habe-
2 bat. quod est signum aut nullam umquam inter eos queri-
moniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia,
3 ut, quos amare deberet, irasci eis nefas duceret. neque id
fecit natura solum, quamquam omnes ei paremus, sed etiam
doctrina : nam principum philosophorum ita percepta habuit
praecepta, ut iis ad vitam agendam, non ad ostentationem
uteretur.

18 Moris etiam maiorum summus imitator fuit antiquitatis-
que amator, quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam
totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ordinavit.
2 nulla enim lex neque pax neque bellum neque res illustris
est populi Romani, quae non in eo suo tempore sit notata, et,
quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut
ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere.
3 fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu
Iuniam familiam a stirpe ad hanc aetatem ordine enumera-

2 XVI *Aldus* : XI *codd.* 5 desiderat *AB* : -rabit *Halm* 14 cum esset *BR* : cum *A* : cum ipse esset *Dietsch* : annis *Nipp.* 21 nam et *AR* 26 ordinauit *J. G. Voss* : ornauit *codd.*

verit, notans, quis a quo ortus quos honores quibusque tem-
poribus cepisset: pari modo Marcelli Claudi de Marcellorum, 4
Scipionis Corneli et Fabi Maximi Fabiorum et Aemilio-
rum. quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui aliquam
cupiditatem habent notitiae clarorum virorum. attigit 5
poeticen quoque, credimus, ne eius expers esset suavitatis.
namque versibus, qui honore rerumque gestarum amplitu-
dine ceteros populi Romani praestiterunt, exposuit ita, ut 6
sub singulorum imaginibus facta magistratusque eorum non
amplius quaternis quinisve versibus descripserit: quod vix
credendum sit tantas res tam breviter potuisse declarari. est
etiam unus liber Graece confectus, de consulatu Ciceronis.

Hactenus Attico vivo edita a nobis sunt. nunc, quoniam **19**
fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur
et, quantum potuerimus, rerum exemplis lectores docebimus,
sicut supra significavimus, suos cuique mores plerumque
conciliare fortunam. namque hic contentus ordine equestri, 2
quo erat ortus, in adfinitatem pervenit imperatoris divi fili,
cum iam ante familiaritatem eius esset consecutus nulla alia
re quam elegantia vitae, qua ceteros ceperat principes civi-
tatis dignitate pari, fortuna humiliores. tanta enim pro- 3
speritas Caesarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit
fortuna, quod cuiquam ante detulerit, et conciliarit, quod
nemo adhuc civis Romanus quivit consequi. nata est 4
autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collo-
carat. hanc Caesar vix anniculam Ti. Claudio Neroni,
Drusilla nato, privigno suo, despondit: quae coniunctio
necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit fre-
quentiorem. quamvis ante haec sponsalia non solum, cum **20**

1 quis *Wölfflin* a quo *R* 2 de *del. Bosius* 6 poeticen quoque *Fleck.* 7 namque uersibus] nam de uiris *Halm*: namque uers. de iis *Nipp.* 10 quinisue *Bosius* 13 edita haec *R* 18 fili] Iulii *HR* 22 Caesarum eum est *Gif. AR* 23 detulerat *Halm* quod *Gif. H*: quam *ABR* 24 nemo adhuc *Gif.*: *om. ABHR*

ab urbe abesset, numquam ad suorum quemquam litteras
misit, quin Attico mitteret, quid ageret, in primis quid
2 legeret quibusque in locis et quamdiu esset moraturus, sed
etiam, cum esset in urbe et propter infinitas suas occupa-
tiones minus saepe, quam vellet, Attico frueretur, nullus
dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, cum
modo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo ali-
quam quaestionem poeticam ei proponeret, interdum iocans
3 eius verbosiores eliceret epistulas. ex quo accidit, cum
aedis Iovis Feretri in Capitolio, ab Romulo constituta,
vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici ad-
4 monitu Caesar eam reficiendam curaret. neque vero a
M. Antonio minus absens litteris colebatur, adeo ut accu-
rate ille ex ultumis terris, quid ageret, curae sibi haberet
5 certiorem facere Atticum. hoc quale sit, facilius existimabit
is, qui iudicare poterit, quantae sit sapientiae eorum reti-
nere usum benivolentiamque, inter quos maximarum rerum
non solum aemulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat,
quantam fuit incidere necesse inter Caesarem atque Anto-
nium, cum se uterque principem non solum urbis Romae,
sed orbis terrarum esse cuperet.

21 Tali modo cum VII et LXX annos complesset atque ad
extremam senectutem non minus dignitate quam gratia for-
tunaque crevisset (multas enim hereditates nulla alia re
quam bonitate consecutus tantaque prosperitate usus est
2 valetudinis, ut annis triginta medicina non indiguisset) na-
ctus est morbum, quem initio et ipse et medici contempse-
runt: nam putarunt esse tenesmon, cui remedia celeria
3 faciliaque proponebantur. in hoc cum tres menses sine
ullis doloribus, praeterquam quos ex curatione capiebat,

1 quamquam *Fleck.* 4 infin. suas *Gif.* : suas infin. *rell.* 6 intercessit *Lamb. et cod. Schotti* : intercesserit *rell.* cum modo *Leid.* : quo mo *A* : quo non *rell.* 14 ex ultimis (ultumis *Roth*) terris *Aldus* : exul tum (cum *BH*) his terris *ABH* : exul cum litteris *R* 19 incidere *incl. Bosius* : intercedere *Aldus* 25 consecutus est *Fleck.* : est cons. *Lamb.* est] esset *Lamb.*

consumpsisset, subito tanta vis morbi in imum intestinum
prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistulae puris
eruperint. atque hoc priusquam ei accideret, postquam in 4
dies dolores accrescere febresque accessisse sensit, Agrip-
pam generum ad se accersi iussit et cum eo L. Cornelium
Balbum Sextumque Peducaeum. hos ut venisse vidit, in 5
cubitum innixus 'quantam' inquit 'curam diligentiamque
in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos
testes habeam, nihil necesse est pluribus verbis commemo-
rare. quibus quoniam, ut spero, satisfeci, me nihil reliqui
fecisse, quod ad sanandum me pertineret, reliquum est ut
egomet mihi consulam. id vos ignorare nolui: nam mihi
stat alere morbum desinere. namque his diebus quidquid 6
cibi sumpsi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores sine spe
salutis. quare a vobis peto, primum ut consilium probetis
meum, deinde ne frustra dehortando impedire conemini.'

Hac oratione habita tanta constantia vocis atque vultus, **22**
ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare,
cum quidem Agrippa eum flens atque osculans oraret atque 2
obsecraret, ne id quod natura cogeret ipse quoque sibi acce-
leraret, et quoniam tum quoque posset temporibus super-
esse, se sibi suisque reservaret, precis eius taciturna sua
obstinatione depressit. sic cum biduum cibo se abstinu- 3
isset, subito febris decessit leviorque morbus esse coepit.
tamen propositum nihilo setius peregit itaque die quinto,
postquam id consilium inierat, pridie kal. Aprilis Cn. Do-
mitio C. Sosio consulibus decessit. elatus est in lecticula, 4
ut ipse praescripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus
omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. sepultus est
iuxta viam Appiam ad quintum lapidem in monumento
Q. Caecili, avunculi sui.

1 imum *Ascensius*: unum *codd.* 16 impedire *Gif. Leid.*: *om. rell.* 20 ne id *Lamb.*: ne ad id *codd.* ipse quoque] quoque *incl. Eberhard* *post* accel. *est in AB spatium uacuum dimidii uersus*: ne ad id . . . accel. iter *Fleck.* Aemilius probus de Illustribus ducibus exterarum gentium explicit *R*

FRAGMENTA

1. VERBA ex epistula Corneliae Gracchorum matris ex libro Corneli Nepotis de Latinis historicis excerpta.

Dices pulchrum esse inimicos ulcisci. id neque maius neque pulchrius cuiquam atque mihi esse videtur, sed si liceat ea re publica salva ea persequi. sed quatenus id fieri non potest, multo tempore multisque partibus inimici nostri non peribunt atque, uti nunc sunt, erunt potius quam res publica profligetur atque pereat.

Eadem alio loco.

2. Verbis conceptis deierare ausim, praeterquam qui Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum molestiae tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidisse: quem oportebat omnium eorum, quos antehac habui liberos, partis [eorum] tolerare atque curare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem, utique, quaecumque ageres, ea velles maxime mihi placere, atque uti nefas haberes rerum maiorum adversum meam sententiam quicquam facere, praesertim mihi, qui parva pars vitae superest. ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin et mihi adversere et rempublicam profliges? denique quae pausa erit? ecquando desinet familia nostra insanire? ecquando modus ei rei haberi poterit? ecquando desinemus et habentes et praebentes molestiis insistere? ecquando perpudescet miscenda atque perturbanda re publica? sed si omnino id fieri non potest, ubi ego mortua ero, petito tribunatum: per me facito quod lubebit, cum ego non sentiam.

1, 2 ex eodem libro *A* 6 multo tempore] malo temperes *Bergk* 11 inimicum *om. Gif.* (?) 13 omnium meorum *Roth* 14 eorum *om. ed. Savaronis* 20 aduersere *Gif.*: aduersēs *A*: aduerses *R* 23 insistere *Nipp.*: desistere *codd.*

ubi mortua ero, parentabis mihi et invocabis deum parentem. in eo tempore non pudet te eorum deum preces expetere, quos vivos atque praesentes relictos atque desertos habueris? ne ille sirit Iupiter te ea perseverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum? et si perseveras, vereor ne in omnem vitam tantum laboris culpa tua recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere possis.

3. Cornelius Nepos in libro de historicis Latinis de laude Ciceronis. Non ignorare debes unum hoc genus Latinarum litterarum adhuc non modo non respondere Graeciae, sed omnino rude atque inchoatum morte Ciceronis relictum. ille enim fuit unus, qui potuerit et etiam debuerit historiam digna voce pronuntiare, quippe qui oratoriam eloquentiam rudem a maioribus acceptam perpoliverit, philosophiam ante eum incomptam Latinam sua conformarit oratione. ex quo dubito, interitu eius utrum res publica an historia magis doleat.

4. Idem. Locuples ac divina natura, quo maiorem sui pareret admirationem ponderatioraque sua essent beneficia, neque uni omnia dare nec rursus cuiquam omnia voluit negare.

5. Nepos Cornelius ad . . . Ciceronem ita scribit.

Tantum abest ut ego magistram esse putem vitae philosophiam beataeque vitae perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistros vivendi quam plerisque, qui in ea disputanda versantur. video enim magnam partem eorum, qui in schola de pudore et continentia praecipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere.

7, 8 in nullo] in *incl. Halm* *Frag.* 3 *ex codice Philippicarum Ciceronis Guelferbytano Gud.* 278, *saec.* xiii 15 confirmarit *Lieberkühn*: confirmauit *cod.* *Frag.* 5 *ex Lactantii Institut.* iii. 15. 10

INDEX NOMINVM

OXFORD CLASSICAL TEXTS

GREEK

All prices are net

	Cloth	*India Paper*
AESCHYLUS. A. Sidgwick. Second edition	4*s* 6*d*	6*s*
ANTONINUS. J. H. Leopold	4*s*	6*s*
APOLLONIUS RHODIUS. R. C. Seaton	4*s*	6*s*
ARISTOPHANES. F. W. Hall, W. M. Geldart		10*s* 6*d*
I. *Ach., Eq., Nubes, Vesp., Pax, Aves.* Second edition	4*s* 6*d*	6*s*
II. *Lys., Thesm., Ran., Eccl., Plutus, Fragmenta.* Sec. ed.	4*s* 6*d*	6*s*
ARISTOTLE. I. Bywater, F. G. Kenyon		
De Arte Poetica. Second edition	3*s*	
Ethica. (On quarto writing paper, 10*s*. 6*d*.)	5*s*	7*s* 6*d*
Atheniensium Respublica	3*s* 6*d*	
BUCOLICI GRAECI. U. v. Wilamowitz-Moellendorff	4*s*	6*s*
DEMOSTHENES		
I. *Orationes* I–XIX. S. H. Butcher	5*s* 6*d*	15*s* (I and II. i)
II. i. *Orationes* XX–XXVI. S. H. Butcher	4*s* 6*d*	
II. ii. *Orationes* XXVII–XL. W. Rennie	4*s* 6*d*	15*s* (II. ii and III)
III. *Or.* XLI–LXI; *Prooemia*; *Epistulae.* W. Rennie	6*s*	
EURIPIDES. G. G. A. Murray		15*s*
I. *Cyc., Alc., Med., Heracl., Hip., Andr., Hec.*	4*s* 6*d*	10*s* 6*d* (I and II)
II. *Suppl., Herc., Ion, Tro., El., I. T.* Third ed.	4*s* 6*d*	
III. *Hel., Phoen., Or., Bacch., Iph. Aul., Rhesus*	4*s* 6*d*	6*s*
HELLENICA OXYRHYNCHIA *cum Theopompi et Cratippi fragmentis.* B. P. Grenfell, A. S. Hunt	5*s* 6*d*	
HERODOTUS. K. Hude. Second edition		
I (Books I–IV)	5*s* 6*d*	15*s* (I and II)
II (Books V–IX)	5*s* 6*d*	
HOMER		15*s*
I–II. *Iliad.* D. B. Monro, T. W. Allen		
Books I–XII. Second edition	4*s*	8*s* 6*d* (both)
Books XIII–XXIV. Third edition	4*s*	
III–IV. *Odyssey.* T. W. Allen		
Books I–XII. Second edition	4*s*	8*s* 6*d* (both)
Books XIII–XXIV. Second edition	4*s*	
V. Hymns, &c. T. W. Allen	5*s* 6*d*	7*s* 6*d*
HYPERIDES. F. G. Kenyon	4*s* 6*d*	
LONGINUS. A. O. Prickard	3*s* 6*d*	

November 1931

GREEK (*cont.*)

All prices are net

	Cloth	India Paper
LYSIAS. K. Hude	4*s* 6*d*	6*s*
PLATO. J. Burnet		
I–III		20*s*
IV–V		20*s*
I. *Euth.,Apol.,Crit.,Ph.; Crat. Tht.,Soph.,Polit.* Ed. 2	7*s* 6*d*	10*s*
II. *Par.,Phil.,Symp.,Phdr.; Alc.I,II,Hipp.,Am.* Ed. 2	7*s* 6*d*	10*s*
III. *Thg., Chrm., Laches, Lysis; Euthd., Prot., Gorg., Meno; Hp. Ma. et Min., Io, Mnx.*	7*s* 6*d*	10*s*
IV. *Clitopho, Respublica, Timaeus, Critias*	8*s* 6*d*	10*s*
Republic separately (4to with margin, 12*s* 6*d*)	7*s* 6*d*	8*s* 6*d*
V. *Minos, Leges; Ep., Epp., Def., Spuria*	9*s* 6*d*	15*s*
SOPHOCLES, *Fabulae.* A. C. Pearson	6*s* 6*d*	8*s*
THEOPHRASTUS, *Characteres.* H. Diels	4*s* 6*d*	
THUCYDIDES. H. Stuart Jones		
Books I–IV	4*s* 6*d*	10*s* 6*d* (Books I–VIII)
Books V–VIII. Second edition	4*s* 6*d*	
XENOPHON. E. C. Marchant		
I–III		15*s*
IV–V		15*s*
I–V		21*s*
I. *Historia Graeca*, Ed. 2, and III. Anabasis	each 4*s*	
II. *Libri Socratici* and IV. *Institutio Cyri*	each 4*s* 6*d*	
V. *Opuscula*	7*s* 6*d*	

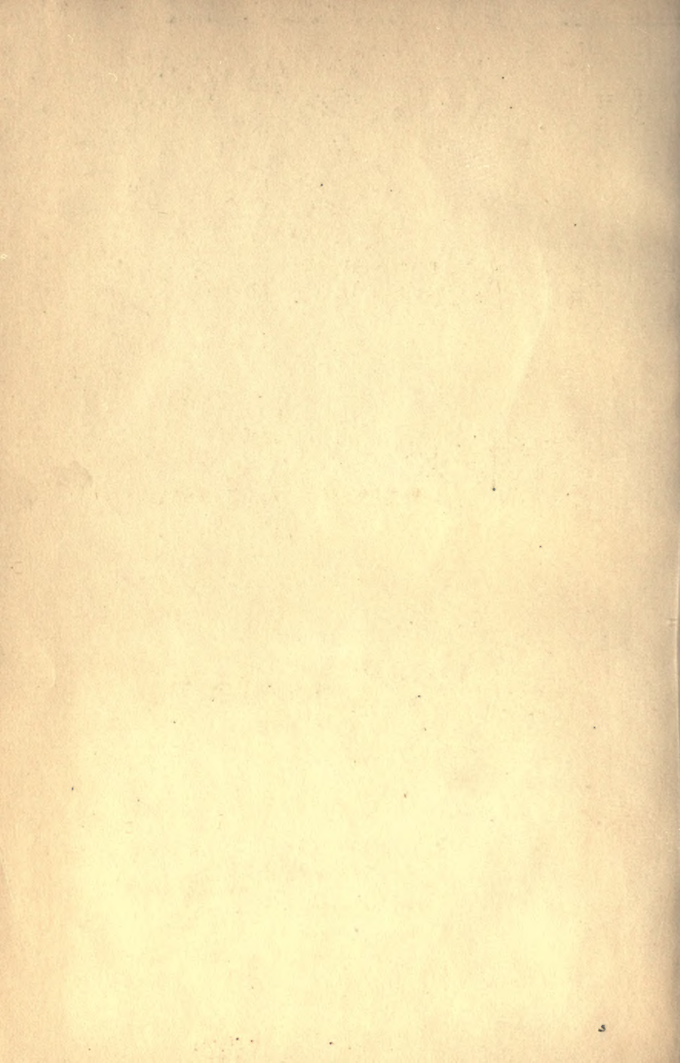
LATIN

	Cloth	India Paper
ASCONIUS. A. C. Clark	4*s* 6*d*	
CAESAR, COMMENTARII. R. L. A. Du Pontet		10*s*
I. *Bellum Gallicum*	3*s* 6*d*	
II. *Bellum Civile*	4*s*	
CATULLUS. R. Ellis	3*s* 6*d*	
With *Tibullus* and *Propertius*		10*s* 6*d*
CICERO, EPISTULAE. L. C. Purser		21*s*
I. *ad Fam.*	7*s* 6*d*	
II. *ad Att., Pars* i (1–8), *Pars* ii (9–16)	each 5*s* 6*d*	
III. *ad Q. F., ad M. Brut., Fragm.*	4*s*	
ORATIONES. A. C. Clark and W. Peterson		
Rosc. Am., I. Pomp., Clu., Cat., Mur., Cael. Clark	4*s*	21*s* (all three)
Pro Milone, Caesarianae, Philippicae. Clark. Ed. 2	4*s*	
Verrinae. Peterson. Second edition	5*s*	

	Cloth	India Paper
CICERO, ORATIONES (*cont.*)		
Quinct., Rosc. Com., Caec., Leg. Agr., Rab. Perduell., Flacc., Pis., Rab. Post. Clark	4*s*	18*s* 6*d* (with the two following)
Post Reditum, De Domo, Har. Resp., Sest., Vat., Prov. Cons., Balb. Peterson	4*s*	
Tull., Font., Sull., Arch., Planc. Scaur. Clark	3*s* 6*d*	
RHETORICA. A. S. Wilkins		10*s* 6*d*
I. *De Oratore*	4*s*	
II. *Brutus*, &c.	4*s* 6*d*	
HORACE. E. C. Wickham. Ed. 2. H. W. Garrod	4*s*	6*s*
ISIDORI ETYMOLOGIAE. W. M. Lindsay. Two vols.	20*s*	25*s* (1 vol.)
LIVY. R. S. Conway and C. F. Walters		
Books I–V	7*s* 6*d*	10*s* 6*d*
Books VI–X	7*s* 6*d*	10*s* 6*d*
Books XXI–XXV	6*s*	7*s* 6*d*
LUCRETIUS. C. Bailey	5*s*	7*s* 6*d*
MARTIAL. W. M. Lindsay	7*s* 6*d*	
NEPOS. E. O. Winstedt	3*s*	
OVID, *Tristia, Epistulae ex Ponto*, &c. S. G. Owen	4*s*	
PERSIUS and JUVENAL. S. G. Owen. Second ed.	4*s*	6*s*
PHAEDRUS, *Fabulae*. J. P. Postgate	6*s*	
PLAUTUS. W. M. Lindsay		
I. *Amphitruo–Mercator*	7*s* 6*d*	16*s* (with the following)
II. *Miles Gloriosus–Fragmenta*	7*s* 6*d*	
PROPERTIUS. J. S. Phillimore. Ed. 2. (I.P., see Catullus)	4*s*	
STATIUS		12*s* 6*d*
Silvae. J. S. Phillimore. Second edition	4*s* 6*d*	
Thebais and *Achilleis*. H. W. Garrod	7*s* 6*d*	
TACITUS		16*s*
Annales. C. D. Fisher	7*s* 6*d*	10*s*
Historiae. C. D. Fisher	5*s*	7*s* 6*d*
Opera Minora. H. Furneaux	3*s*	
TERENCE. W. M. Lindsay and R. Kauer. Second ed.	5*s*	7*s* 6*d*
TIBULLUS. J. P. Postgate. Ed. 2 (I.P., see Catullus)	3*s*	
VELLEIUS PATERCULUS. R. Ellis	5*s*	
VIRGIL. Sir Arthur Hirtzel	4*s* 6*d*	6*s*
APPENDIX VERGILIANA. R. Ellis	5*s*	

The Oxford Greek Testament, 5*s* net (I. P. 7*s* 6*d* net); Dr. Souter's Pocket Lexicon to the above, 3*s* 6*d* net (I. P. 5*s* 6*d* net); The New Testament in Latin, 3*s* net (I. P. 4*s* 6*d* net).

OXFORD UNIVERSITY PRESS
Amen House Warwick Square London, E.C. 4

105307612070

